

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EFTERSLÆGT
SELSKABET
OG DETS SKOLE 1786–1836

AF

FR. BOKKENHEUSER

DET NORDISKE FORLAG

BOGFORLAGET:

ERNST BOJESEN

1896

DA Efterslægtsselskabet for 10 Aar siden holdt sin Hundreaarsfest, ytrede det fra flere Sider, at det havde været ønskeligt, om Skolens Historie var bleven skrevet; men dels blev der den Gang paa saa mange Maader lagt Beslag paa de disponible Kræfter, dels udkom samtidig Frederik Nygaards Bog: „Efterslægtsselskabet og Edvard Storm“. Denne Bog er imidlertid særlig Edvard Storms Historie, og Forfatteren har heller ikke haft Adgang til de utrykte Kilder, der findes i Skolens Arkiv. Da jeg for 3½ Aar siden ved min Udnævnelse til Bestyrer af Skolen fik Lejlighed til at gennemgaa og ordne Skolens Papirer og Protokoller, opstod den Tanke hos mig at skrive Skolens Historie, i al Fald i det første halve Hundredaar. Der findes dertil et temmelig rigt Materiale, især for de første Aaringers Vedkommende, ihvorvel der ikke er saa faa Huller. Skolen ejer saaledes Regnskabsbøger, der ere nøjagtig førte lige fra de første Tider til vore Dage, Medlemsprotokoller fra 1786 til 1821 med Undtagelse af Aarene 1791 til 94, Indmeldelsesbreve for Medlemmerne Nr. 1—200, det sidste dateret 6te Marts 1787, endvidere Direktionens Forhandlingsprotokoller paa den første nær, der maa være sluttet den 1ste Marts 1829, og Undervisningskommissionens Resolutionsprotokoller fra 6te Oktober 1813, indtil Kommissionen omtrent 1860 ophørte med at holde regelmæssige Møder, endelig over 2000 Dokumenter, Breve og Manuskripter.

Disse utrykte Kilder i Forbindelse med en Del af Samtidens Dagblade og periodiske Skrifter ere næsten alt, hvad jeg har brugt til efterfølgende Arbejde. Hvis jeg ellers har faaet Oplysninger, har jeg anført mine Kilder, undtagen hvad jeg har fundet i de almindelige Forfatterleksika og biografisk Leksikon. En betydelig Assistance i Retning af personalhistoriske Oplysninger har jeg faaet af en af Skolens Lærere, Hr. Cand. theol. M. H. Nielsen, hvem jeg hermed bringer min hjærteligste Tak.

København, 1. Marts 1896.

Anmeldelse.

Selskabet for Efter-Slægten agter næstkommende Nytaar at aabne en Skole for Drengbørn af Middelstanden, som omtrent maae være mellem niende og femtende Aar; det er, som allerede kunne færdigen læse inden i en Dansk Bog, skrive Sammenskrift og læse Tal, samt have i det mindste lært de første Grunde af deres Christendom, saa at de ikke ere aldeles ubekjendte og ubevandte med Underviisning, og som ikke endnu har været til Confirmation.

I denne Skole har Selskabet det Haab, at Børn kunne blive dannede til fornuftige og oplyste Mennesker; heller ikke skulle deres Legems Færdigheder, Styrke, Raskhed, Hændighed, og dermed følgende Sundhed tabes af Sigte; og fornemmelig skal der hensees til, saavidt saadant ved Underviisning kan skee, at danne deres moralske Character, og vænne dem til at arbejde med Lyst og Stadighed, med Lethed og Fremgang.

Derfor vil man søge, at indrette Underviisningen saaledes, at den mere tillokker end, som saa ofte skeer, afskrækker, at Arbeidet hver Dag saaledes fordeeles, at det bestandig bliver lettere og behageligere, saa at enhver Overgang til et nyt Arbeid bliver en Hvile og Vederqvælgelse; tillige haaber man at bibringe dem saadanne Kundskaber, og Grundsætninger, som kunne blive dem gavnlige, hvilket Fag i det borgerlige Liv de end ville vælge.

Skolen bliver for det første inddeelt i tvende Classer, om Vinteren begynder Underviisningen i dem begge Klokken 9 om Morgenen, og om Sommeren Klokken 8, og vedvarer i fire Formiddags Timer; om Eftermiddagen begynder den i begge Aarstider Klokken 3. Saavel Formiddags Timerne, som den første Eftermiddags-Time, ere bestemte til Underviisning af Lærere, som Selskabet lønner.

De tvende følgende Eftermiddags Timer høres de Forelæsninger, som Selskabets Medlemmer holde uden Betaling, og hvortil ethvert i denne Skole indsat Barn har Adgang.

I den første Classe, som er for de yngre og mindre underviste Børn, læses de fire Dage om Ugen, Mandag, Tirsdag, Torsdag og Fredag:

den første Formiddags Time	Regning
den anden	det tydske Sprog
den tredie. de første Grunde af Historie, Geographie og Astronomie	
den fjerde	Tegning
og den første Eftermiddags Time	Skrivning efter trykte Forskrifter,

om Onsdagen og Løverdagen bestemmes derimod

den første Morgentime til	Repetition
den anden	det danske Sprog
den tredie	Christendom,

for de Børn, hvis Forældre forlange, at de heri skulle undervises i denne Skole; thi da det er Selskabets Hensigt, at denne Indretning skal staa aaben for alle vore Brødre og Medborgere, af hvad Troesbekiendelse og Religion de end maatte være, indseer man let selv, at denne Undervisning ikke kan være almindelig.

Den øvrige Deel af disse tvende Dage, indtil Klokken 4 om Eftermiddagen, overlades til Forældrenes egen Raadighed, for i den at lade Børnene undervise i slige Videnskaber eller Færdigheder, som her for det første ikke læres, og er tillige Selskabet villigt til, heri, naar det er muligt, paa Forældrenes Forlangende og Bekostning at besørge Undervisning. Klokken 4 begynde derimod, disse Dage, ligesom de andre, Forelæsningerne.

I den anden eller øverste Classe undervises Børnene de ovennævnte 4 Dage om Ugen:

den første Time i	Mathesis,
den anden	det franske Sprog,
den tredie	Physik og Naturhistorie
den fjerde	Tegning
den første Eftermiddagstime	Skrivning

Onsdag og Lørdag er med foregaaende Jndskrænkning:

den første Morgentime til . . . . . Christendom
 den anden . . . . . Repetition
 den tredje og fjerde . . . . . Historie

Resten af Dagen er overladt til Forældrenes Raadighed, indtil Klokken 4, da Forelæsningerne begynde.

For nærværende Tid holdes Forelæsninger over Modersmaalet, samt den rette Maade at læse, tale og skrive det; over Siel= og Sædelæreu, samt Logikkens første Grunde, over den naturlige Theologie, over Leveklogskab, over det menneskelige Legeme og Diætetikken; over det almeenlige af Chemien; over Land= og Husvæsenet; over Stats=, Land= og Bye=Oeconomien; over Historien og Geographien fuldstændigere end i Skole Timerne; over de bedste Maader at udrydde Overtroe; over det engelske Sprog.

I den underste Classe skulle alle de Undervisninger, der meddeles af lønede Lærere, tilendebringes i et halvt Aar, og da man troer, at et Barn behøver en saadan Undervisning tvende Gange giennemgaaet, forudsætter man et Aar at være den Tid, Børn i Almindelighed kunne antages at tilbringe i denne Classe.

Derimod udkræver Underviisningen i øverste Classe et heelt Aar, for at giennemgaaes, og naar den altsaa tvende Gange skulle meddeles, blev 2 Aar den sædvanlige Tid i denne Classe. Føvrigt ville den Unges medbragte Kundskaber, samt Memme og Flidene og aldeles bestemme saavel deres hele Skoletid, som hvor lang Tid, de i hver Classe skulle tilbringe, og forbeholder Selskabet sin Underviisnings Commission at bestemme saavel hvert indkommende Barns Sted, som videre Opflytning i Classerne.

Enhver lønnet Lærer staaer ei allene under bemeldte Commissions Opsigt, men Selskabet bestemmer desuden blandt disse Commissairer en egen Tilsynsmand ved hver Underviisning, der meddeles af lønede Lærere; denne er forpligtet til at bivaane samme saa ofte mueligt, og skal være i Stand til at bedømme hans Læremaade, og i fornødent Tilfælde at vejlede ham.

Føvrigt staaer det ethvert Selskabsmedlem, som har sat et Barn i denne Skole, men andre ikke, frit, at bivaane Underviisningen i den Classe, hvor deres Barn er.

Skulde der iøvrigt være nogen Forelæsning eller Underviisning, som een eller anden vilde have det Barn, han satte i Skolen, fritaget for; da forbeholder Selskabet sig derom at indhente Underviisnings Commissionens Betænkning, og derefter at tage sine Beslutninger.

Legemlige Øvelser og lærerige Forlystelser, f. Ex. smaa botaniske Excursioner, Spadseretoure til at lære nyttige Indretninger, optage Prospecter paa friske Baand o. s. v. vil Selskabet ogsaa, under dertil udnævnte Medlemmers Opsigt, besørge foranstaltede. Undervisning i at danse, fægte o. s. v. kan Selskabet for det første ikke tilbyde; men skulde det forlanges er det villigt paa Forældrenes Bekostning at besørge Lærere dertil; samt at lade det skee paa Selskabets Værelser i slige Timer, der ellers ikke kræve dem noget andet Brug, og under vedbørligt Opsyn.

For et Barn betales, saavel i øverste, som nederste Classe, maanedlig 2½ Rixdaler; skulde een Mand ville sætte samme Tid flere af hans egne Børn i Skolen, forbeholder Selskabet sig at nedsætte Prisen for ham efter Omstændighederne.

Lærebøger, samt Tegne- og Skrivematerialer bekoste Forældrene selv; men Globes, Landkarter, Tegnemønstre o. s. v. og alt, hvad der til Experimenter udfordres, bekoster Selskabet.

Anmeldelsen skeer skriftlig, og kan afleveres hver Aften fra 5 til 6 i Selskabets Værelser Nr. 100 i Pilestræde.

Da Skolen for nærværende Tid ei kan rumme mere end i det høieste 24 Elever i begge Classer, og nogle af Selskabets Medlemmer allerede have meldt Børn, bedes de, som ville benytte sig af denne Indretning, at mælde sig, jo før, jo heller.

I.

Det var den beskedne Begyndelse til en Skole, der skulde bestaa og blomstre i over et Aarhundrede, og som blandt sine Elever skulde tælle mangan en af Fædrelandets berømteste Sønner. Og aldrig har nogen enkelt Mand skullet søge Vinding af Udbyttet, men alt, hvad der er indvundet ved Elevernes Betaling, er anvendt til Undervisningens Bedste, og det skal fremfor alt mindes, at en Række udmærkede Mænd i Aarenes Løb have ofret Tid, Kræfter og Interesse til Skolens Tarv uden nogensinde at modtage nogen som helst Løn for deres Arbejde. Endelig have adskillige Medborgere skænket ikke ubetydelige Kapitaler til denne Skoles Sikring og Fremgang.

Selskabet for Efterslægten blev stiftet den 4de Marts 1786. Ifølge Rahbeks Erindringer var Tode traadt ud af Borgerdydsselskabet og havde besluttet at oprette et nyt Selskab; han indbød til Deltagelse deri fornemmelig Medarbejderne af den Berlingske lærde Tidende, der vare hans ivrige literære Modstandere. Disse holdt sig imidlertid først tilbage, og Tode henvendte sig da til en Del andre Mænd, af hvilke omtrent Halvdelen havde været Medlemmer af Selskabet for Borgerdyd, men ligesom Tode selv vare udtraadte. Men at antage, at Efterslægtsselskabet var en Aflægger af nævnte lidt ældre Selskab, er en afgjort Fejl-

tagelse. De have slet ikke staaet i Forbindelse med hinanden og heller ikke i Opposition til hinanden; tværtimod fandt der gensidig Anerkendelse Sted; det ene Selskab virkede hovedsagelig for Maadehold, Tarvelighed og til Støtte for Indlandets Industri, det andet udelukkende for den opvoksende Ungdom og de kommende Slægter.

Ifølge Selskabets Medlemsprotokol vare de 17 Stiftere, der samledes den 4de Marts 1786:

- Nr. 1 *Johan Clemens Tode*. D. og Prof. Med.
 Nr. 2 *Etatsraad Pauli*. Direktør ved Post-Amtet.
 Nr. 3 *Thomas Thaarup*. Informator ved Søe Cadet Akad.
 Nr. 4 *C. F. Henrichsen*, kgl. Hofbager.
 Nr. 5 *Lieutenant Arctander*. Land-Inspecteur.
 Nr. 6 *Andreas Palm Bruun*. Litteratus.
 Nr. 7 *Edvard Storm*. Litteratus.
 Nr. 8 *Helgerud*. Klædekræmmer.
 Nr. 9 *Christian Jürgensen*. Mægler. Overordentligt Medlem.
 Nr. 10 *Henrik Jürgensen*. Mægler.
 Nr. 11 *Jacob Dreier*. Litteratus.
 Nr. 12 *C. Lund*. Student.
 Nr. 13 *Mentz*. Bager.
 Nr. 14 *Kye*. Porcelainshandler.
 Nr. 15 *Chr. Aug. Hyllestedt*. Mægler.
 Nr. 16 *Aabye*. Kgl. Fuldmægtig.
 Nr. 17 *F. Thaarup*. Student.

Af disse vare Henriksen og Kye Medlemmer af Selskabet for Borgerdyd og vedbleve at være det, medens Tode, Pauli, Lund, Hyllestedt, Bruun og Aabye havde været det, men vare traadte ud. Bager Michael Mentz døde allerede den 20de Mai samme Aar.

Tode vedblev ikke at være Medlem længer, end til han saa, at Selskabet var vel organiseret, Skolen var begyndt, og Ejendommen købt, altsaa i henved 4 Aar; men han

vedblev at bevare Interessen for Selskabet usvækket, og med Glæde modtog han 1798 Anmodningen om at holde Talen paa Skolen den 4de Marts, og dette gav Anledning til, at han atter indmeldte sig som Medlem, hvilket han vedblev at være indtil Udgangen af Aaret 1804; han døde den 16de Marts 1806.

Johan Georg Pauli, der var født 1745, var et meget virksomt og nidkært Medlem, der ikke skyede nogen Anstrængelse, og i Skolens Arkiv findes mange Aktstykker, skrevne med hans ualmindelig smukke og flydende Haandskrift. Han var Direktør i General-Postamtet, var 1777 bleven udnævnt til Etatsraad og nævnes som saadan i de følgende Aargange af Statskalenderen, sidste Gang 1796. Hans Virksomhed i Efterslægtselskabet var ikke af lang Varighed; thi den 24de Februar 1790 blev han udslettet af Medlemslisten med en Restance paa 9 Rbd. 64 Skilling. Det var gaaet tilbage for ham, og han skrev i et Brev til Direktionen, at han haabede en Gang at blive i Stand til at afgøre sin Gæld; nu flyttede han foreløbig til en gift Datter i Nordsjælland; han maa imidlertid snart være vendt tilbage; thi han vedblev endnu i 4 Aar, medens han levede under højst trykkende Pengeforhold, at beklæde sit Embede under Postvæsenet; men i November 1794 blev han suspenderet. Det opdagedes, at Kassereren ved Generalpostamtet havde begaaet Kassesvig, og da det viste sig, at Pauli havde laant en meget stor Sum af ham, skønt han maatte vide, at han ikke var kommen i Besiddelse af disse Penge paa lovlig Vis, maa det vel have været Grunden til, at han blev suspenderet.

Stort bedre gik det ikke *Thomas Thaarup* med Hensyn til Forholdet til Selskabet; samme Dag som Pauli udslettetes ogsaa han af Medlemslisten for Gæld; men den var kun paa 4 Rd. 64 Skilling.

Hofbager *Henrichsen* hørte til de trofaste; han vedblev at være Medlem til sin Død 1813.

Hans Nicolaj Arctander udtraadte, da Tode første Gang meldte sig ud. Han var for Resten en bekendt, dygtig og i høj Grad afholdt og agtet Mand. Det var ham, der gjorde Forslag til Søborg Søs Udgravning; han blev Kommitteret i Rentekamret og var i mange Aar Amtmand i Frederiksborg. Men, naar der ved Halvhundredaarsfesten den 4de Marts 1836 blev sagt, at Etatsraad Frederik Thaarup var den eneste af de 17 Stiftere, der levede, saa var det ikke korrekt; thi Arctander døde først den 22de Oktober 1837.

Da *Andreas Palm Bruun* den 30te August 1786 blev udnævnt til Postmester i Nyborg, gik han over til at blive korresponderende Medlem (hvorom senere); han var Litterat og havde 1781 oversat et tysk Skuespil af H. F. Møller: „Greven af Valtrose eller Subordinationen“.

Storms Virksomhed i Selskabets og Skolens Tjeneste ville vi ofte komme tilbage til; han døde jo allerede den 29de September 1794 og efterlod sig et Navn, som ikke skal glemmes, saa længe Efterslægtsselskabets Skole bestaar. Ved Fjerde-Marts-Festerne blev hans Navn nævnet i en lang Aarrække, og altid hed det: den elskelige Storm, den uforglemmelige Storm. Oehlenschläger har sat ham et uforgængeligt Minde i sine „Erindringer“; og Frederik Nygaard skriver i sit 1886 udgivne Festskrift, „Efterslægtsselskabet og Edvard Storm“: „Vi vil derfor ved denne Hundreaarsfest slutte Efterslægtsselskabets Mindekrans om Edvard Storms Levnedsløb“. Hr. Nygaards Bog kom saa at sige helt til at dreje sig om Storm; ogsaa vi maa nødvendig hyppig vende tilbage til ham, da hele Grundlæggelsen af selve Skolen hovedsagelig er hans Værk.

Christian Frederik Helgerud meldte sig allerede ud den 30te Marts 1788. I de to Aar, han var Medlem, var han meget virksom for Selskabets Tarv. Senere blev han Oldermann for Silke-, Ulden- og Lærredskræmmerlavet og

førte som saadan paa Lavets Vegne Strid med omløbende Jøder, Urtekræmmere og Hosekræmmere. Han var en flittig og sparsommelig Mand, der havde erhvervet sig en ret anselig Formue; men han mistede alt ved Ildebranden 1795.

Mægler *Christian Jürgensen* blev overordentligt Medlem og findes ikke længere end til 1794 paa Listerne, men hans Søn *Henrik Jürgensen* blev derimod i Selskabet til sin Død 1826.

Jacob Dreier var født den 1ste Mai 1744 i Odense. Han udgav 1789 „Læsebog for Begyndere“. Den blev bekostet af Efterslægtsselskabet og solgtes hos Agent Gyl-dendal for 6 Skilling (Se *Minerva* September 1789). Han oprettede 1791 en Drengeskole, der dog aldrig fik mere end godt og vel en Snes Elever; men mest bekendt var han bleven ved, at han 1775 havde stiftet Kjøbenhavns ældste og mest ansete Klub, „Dreiers Klub“, der en Tid lang havde sit Lokale i Selskabets Ejendom paa Øster-gade. Han vedblev at være Medlem til sin Død 1813.

Christen Lund meldte sig ud i April 1787, og næste Aar blev han Præst i Holeby paa Lolland.

Kye var kun Medlem nogle faa Aar, men *Hyllestedt* lige til sin Død 1819.

Thomas Aabye fristede samme Skæbne som Pauli og Thomas Thaarup; thi den 24. Februar 1790 blev han strøget af Listen med en Restance paa 1 Rdl. 3 Mark.

Frederik Thaarup var den af alle Stifterne, der levede længst. Han var knap 20 Aar gammel, da han var med til at grundlægge Selskabet, men vedblev at være Medlem, om han end flyttede fra Byen; han blev 1789 Fuldmægtig i Rentekamret, 1793 Professor ved Universitetet; han var fra 1797 til 1809 i forskellige Embeder i Norge, kom derefter tilbage til Danmark og opholdt sig i adskillige Aar i Helsingør. Han havde Titel af Etatsraad, var til Stede ved Selskabets Halvhundredaarsfest i 1836 og døde 9ende Juli 1845 i Jægersborg.

Noget havde Tode og Pauli lært af at være Medlemmer af Borgerdydsselskabet. Misfornøjelsen var her i de første Aar særdeles stor, og allerede i 1785 udmeldte der sig 77 af Selskabets 286 Medlemmer. De egentlige Stridspunkter faar man bedst Begreb om af det i Foraaret 1786 udkomne anonyme Skrift: „Adskilligt i Anledning af Selskabet for Borgerdyd tilligemed et Par forfløjne Ord til En og Anden.“ Iblandt andet ankedes der over den Maade, hvorpaa Lovene fremkom og vedtoges; Forslag bleve indsendte til Bestyrelsen, og hver Onsdag stemte man Ja eller Nej over hver enkelt Paragraf, uden at denne havde været forelagt til Diskussion eller fremlagt til Eftersyn. Hvis et Forslag saa faldt igennem, eller hvis man ikke naaede at faa det fremlagt til Votering, meldte Forslagsstilleren sig ud. For at sikre sig mod en lignende Opløsning i Selskabet for Efterslægten havde nu Tode og Pauli i Forvejen udarbejdet et Forslag til Love; der udnævntes en Lovkommission, som arbejdede videre med dette Forslag til Grundlag; nogle faa Paragrafer bleve diskuterede paa hvert Møde, og disse havde været opslaaede 14 Dage i Forvejen i Selskabets Forsamlingssal. Først flere Aar efter var dette Arbejde færdigt, og Selskabets endnu gældende Love bleve endelig vedtagne i Aaret 1793.

Det oprindelige Udkast blev straks vedtaget som foreløbige Love. Det er et vidtløftigt Arbejde, som indeholder 147 Paragrafer, hvoraf adskillige ikke ere saa ganske korte, og fylder i alt 66 trykte Sider. Det giver ikke alene Lovene, men ogsaa deres Motiver, og det er aabenbart, at Forfatterne tidligere have været Medlemmer af lignende Selskaber. Der var adskilligt, som var laant fra Borgerdydsselskabet, men ogsaa en Del, som tog absolut Afstand fra det. At meddele hele Lovudkastet, vilde her være for vidtløftigt, ihvorvel det har betydelig kulturhistorisk Interesse. Ved sin Bredde og sin Naivitet er det

et udmærket Exempel paa Datidens Skrivemaade. Som Prøve kan Begyndelsen tjene:

§ 1.

Selskabet skal være *Efterslægten* helliget. Denne Tanke er stor, men ei overspændt. Naar mange virksomme Borgere foreene sig og redeligen arbeide med hinanden til at befordre og betrygge den opvoxende Ungdoms Lyksalighed: saa gjøre de ei alleene vel mod denne, men endog mod den senere Efterslægt.

§ 2.

Der er forskellige Midler og Maader at sørge for Efterslægtens Vel, som ogsaa i vort Fædreland heldigen nyttes. Men den ædleste og frugtbarste Maade, hvoraf der kan høstes det, der baade er bedre end Velstand, og selv at avle Velstand, er Børneopdragelsen. Denne har endnu ei kunnet dyrkes saa tilstrækkeligen, at den ægte, for Fremtiden bekymrede Patriot ei skulde føle sig kaldt, til at bidrage sin Deel til dens Forbedring, og til denne Forbedring vil Selskabet for Efterslægten arbeide.

§ 3.

At danne den fremspirende Slægt, saa vidt som Selskabets Virke-Kreds kan strække sig, til dydige og duelige Borgere, at indprente dem sunde Begreber, gode Grund-sætninger og nyttige Kundskaber, saa at de lære at kiende og vænnes til at udøve deres Pligter, og at de føle, hvor meget det staaer i ethvert Menneskes egen Magt, at virke sin og bidrage til Andres sande Lyksalighed, saa og at forskaffe dem fysisk Styrke og legemlig Færdighed, det skal være dette Selskabs store Formaal, derpaa vil det indskrænke, men dertil ogsaa ganske opoffre sine Bestræbelser.

§ 4.

Med disse Bestræbelser vil Selskabet skridtvis og paa

det vaersomste gaae frem, og ei inklade sig i Noget, før det dertil har Evne, og vist Haab om dennes Varighed, paa det Frygt for, at det maatte befatte sig med meere, end det kunde udføre, og at det maatte befinde altfor mange og store Vanskeligheder, ei skal kunne holde den velmeenende, men, paa Grund af andre uholdte Løfter, mistvivlende Medborger fra at indgaae i Selskabet.

§ 5.

Skulde Selskabet finde, at en eller anden Bestræbelse ei havde den Fremgang, det havde haabet, og at Hindringen er ubortryddelig, da vil det ei tage i Betænkning, at lade saadan uopnaaelig Hensigt for en Tid eller aldeles fare, og enten tilvende den Evne, det til samme kunde brugt, en anden Bestemmelse, eller forsigtigen vove et nyt Forsøg, som lover meere Nytte. Det trøster sig til, deri, som i alt andet, at tilfredsstille det Publicum, af hvis Røst det skal ledes.

§ 6.

Selskabet vil aldrig befatte sig med nogen Bestræbelse eller betiene sig af noget Middel, der med Føie kunne ansees som en skiult Bebreidelse for nogen heel Stand, offentlig Anstalt eller værdig Privatmand, som røgter og virker til samme Øiemed. Det ønsker og haaber, tvertimod, at opmuntre og understøtte disse, ligesom ogsaa paa sin Side af dem igien at opmuntres og understøttes. Dets Virksomhed skal enten aldeles ikke berøre Andres, eller dog ikkun udbrede sig til, hvad de ei kunne udføre paa samme Maade og i samme Udstrækning osv.

Som sin første Bestræbelse beslutter Selskabet at foranstalte Forelæsninger i sin Forsamlingssal „paa visse Dage og Timer til de Børns og til Skoleholder-Embedet bestemte Medborgeres Nytte, som det dertil har tilbudt Adgang“. Selskabets Medlemmer skulde holde Forelæsningerne, og Stoffet skulde hentes fra saadanne Videnskaber, som

kunde være til Nytte for den almindelige Borger, og som ikke læres i de almindelige Skoler og ved den dengang saa udbredte Privatundervisning. Derhen hører, hedder det, „den naturlige Religion, Astronomien, Physiologien, Diætetiken, Naturhistorien, Physikken, Chemien og Mathematikken, Geographien, Historien og den practiske Philosophie“. Men af disse Videnskaber dog kun den Del, som den store Hob bedst kan begribe og have mest Nytte af i Livet. Foredraget skal være fatteligt, afvekslende og underholdende, saa at saavel Fædrene som de unge kunne lokkes til at blive Tilhørere. Skiftende med Foredragene paatænktes der Oplæsninger af kortere Afhandlinger af historisk eller moralsk Indhold.

Selskabets anden Bestræbelse er Anskaffelsen af en Bogsamling, hvortil Medlemmerne og de unge have Adgang, og (§ 13) „skulde Selskabet ved retsindige Mødres Ønske finde sig opmuntret dertil, saa vil det med Fornøjelse udvide sin Bogsamling saaledes, at den indbefatter Lærdom og Underholdning for Ungdommen af begge Kiøn, og en Moder ved Deeltagning i dette Institut, som skulde koste hende noget ganske taaleligt, kan forskaffe sine Døttre den ædleste og gavnligste Moroe i ledige Timer, en uskyldig, Forstanden og Hjertet dannende Læsning, hvorved det for Pigebørn saa store Onde, at læse uden Valg, ja at læse farlige Skrifter, vilde forekommes“.

Den tredie Bestræbelse er at fremme Udbredelsen af nyttige Skrifter blandt Almuen. Selskabets Virksomhed med at udgive Sange, der dels solgtes paa Gaden, dels kolporteredes over hele Landet, er noksom bekendt. Zinklairs Vise solgtes i et Aar i 6000 Eksemplarer og uddeltes gratis i et Antal, der nu ikke kan bestemmes.

Først som den fjerde Bestræbelse nævnes Oprettelsen af en Skole; det vil indrette en Skole til saadanne fattige Børns Opdragelse, som vedkommende ej tilstrækkeligen kunne sørge for eller vaage over. I denne Skole skal der

(§ 18) „gjøres Forsøg med en forbedret Opdragelsesmaade i Henseende til Undervisning og Øvelser, Lærdom og Haandarbejde og fornemmelig til Moraliteten og det Physiske i alt efter de ypperste Opdragelses-Læreres Raad og Anviisning. Denne Skole, hvis Indretning Selskabet i sin Tiid nærmere vil besørge, haaber det at kunne udvide og danne til en Art Realskole, og til Planteskole for dem, der agte at opoffre sig til Fædrelandet og Efterslægten, i et af de vanskeligste og suureste, men vigtigste og hæderligste Embeder, nemlig som Ungdommens Lærere i de ringere Stænder“.

Og endelig vil Selskabet lægge en femte Bestræbelse til de øvrige; det vil nemlig hvert Aar paa sin Stiftelsesdag uddele Belønninger til de flittigste Elever.

Da nu saaledes hele Virksomheden var koncentreret paa Ungdommens Opdragelse og paa Udbredelse af god og nyttig Kundskab, overlodes enhver Forpligtelse til Tarvelighed, til den indenlandske Industris Støtte og til anden Borgerdyd til de Foreninger, som havde sat sig sligt til Maal.

Hvad angaar den indre Organisation, skal der være fire Klasser af Medlemmer, nemlig indenbys ordentlige, udenbys ordentlige, korresponderende og overordentlige Medlemmer. De førstnævnte skulle betale 4 Rd. om Aaret, og iblandt dem skulle Selskabets samtlige Embedsmænd vælges. De udenbys ordentlige betale 2 Rd. om Aaret, de overordentlige betale dobbelte Bidrag, 8 Rd. om Aaret, og kunne ikke vælges til noget Embede. De korresponderende Medlemmer ere de, som opholde sig i Provinserne og der ville arbejde paa Udbredelsen af de af Selskabet udgivne Skrifter; de betale intet Kontingent.

Selskabet holder tre Slags Forsamlinger: Generalforsamlinger, Møder og Samlinger. Generalforsamlingerne holdes paa Stiftelsesdagen og iøvrigt ved hver overordentlig Anledning. De averteres i Avisen, og hvert indenbys ordent-

ligt Medlem, der uden antagelig Undskyldning udebliver, skal mulkteres. Der forelægges Efterretning og Regnskab over Selskabets Status, over Af- og Tilgang af Medlemmer og gives Meddelelse om Virksomheden i det forløbne Aar. Derpaa nævnes de i samme Aar afdøde Medlemmers Navne, og Belønningerne uddeles til Børnene.

Møderne holdes hver Onsdag Aften; men intet Møde er beslutningsdygtigt, med mindre 20 Medlemmer ere til Stede. Paa Mødet oplæses alle Breve og Betænkninger, de vigtige Papirer henlægges i Arkivet, og der balloteres paa de i sidste Møde indmeldte nye Medlemmer. Den første Direktør leder Forhandlingerne; men (§ 58) „ethvert Medlem, af hvad Classe i Selskabet, og af hvad Stand og Vilkaar han end være kan, har den upaatvivlelige Ret og den fuldkomneste Frihed til at sige sin Mening om en Ting; dog bør han tale med Beskedenhed og lydeligen fra sit Sæde, som han ei bør forlade, ei heller falde nogen i Ordene, for alt hvilket den første Directeur strax mulcterer den Feilende“.

Samlingerne holdes om Søndagen eller en eller to Hverdage om Ugen, tre Timer om Aftenen. De anvendes til Foredrag og Oplæsninger. Naar disse ere sluttede, bruges Tiden til underholdende og opmuntrende Samtaler, helst om Selskabets Anliggender og om de Sager, der foreligge til Drøftelse paa det førstkommende Møde. Til Underholdning er der fremlagt indenlandske og udenlandske periodiske Skrifter.

I den Periode, som vi her nærmest have at gøre med, var der et Utal af Selskaber og Foreninger, for største Delen med filantropiske Formaal. Det, at være en *nyttig Borger**), var noget, man i høj Grad satte Pris paa;

---

*) Holberg havde kort før sin Død brugt det betegnende Ord, at han haabede at have været en *nyttig Borger*; det blev Udtrykket for hele Aarhundredets bedste Stræben. (Johan Ottosen: Lærebog i Nordens Historie pag. 205.)

kunde man saa tage lidt Fornøjelse med i Købet, var der jo ikke tabt noget derved. Men ganske vist er det ogsaa, at Forfængeligheden dog spillede en lille Rolle med. Kunde man ikke blive Embedsmand i Statens Tjeneste, saa kunde man maaske dog faa Lejlighed til at gøre sine Evner gældende indenfor et mindre Selskabs eller en Klubs snævrere Grænser. Vort Selskab vil derfor sætte Pris paa, at der oprettes saa mange Embeder som muligt, og at Forretningerne deles mellem saa mange Medlemmer som muligt; thi derved vil paa den ene Side ingen afskrækkes ved Hvervenes Byrdefuldhed, medens paa den anden Side: „Æmulationen opvækkes, og enkelte Personer ei kunne blive umidstelige (sic!)“. Det har derfor mange Embedsmænd: Direktører, Inspektører, Kommissærer og en Kasserer.

Direktørerne ere tre i Tallet, de udgøre Selskabets Hovedbestyrelse, modtage og udstede alle Skrivelser, afslutte og underskrive alle Kontrakter, hvortil Generalforsamlingerne have bemyndiget dem. Første Direktør beklæder Forsædet paa Møder og i Generalforsamlinger, modtager Selskabets Indtægter og afleverer dem til Kassereren; den anden Direktør fører Protokollen og er i det hele taget Selskabets Sekretær. Alle Voteringer og Balloteringer besørages af tredie Direktør. Men Selskabet vil ikke misbruge noget værdigt Medlems gode Vilje saa vidt, at det skulde bebyrde ham altfor længe med altfor mange Forretninger; det vil heller ikke berøve sig den Fornøjelse, at lade andre af de mange brave Mænd, det ejer, faa Lejlighed til at lægge deres fremragende Egenskaber for Dagen. Derfor skal der hver Maaned vælges en ny Direktør, første Direktør gaar af, de andre rykke op, og ingen kan gen vælges, før der er gaaet et halvt Aar. Men da denne Hviletid mulig kunde falde „den Nidkiære og Arbejdssomme“ lovlig lang, kan han i Mellemtiden lade sig vælge ind i et andet Embede.

Inspektørerne skulde fornemmelig holde Orden og da særlig paa de ved hver enkelt Lejlighed til Stede værende Børn. En af Inspektørerne skal være til Stede i hver Samling og føre Protokollen eller Journalen over alt, hvad der kan findes værd at anmærke. Antallet af disse Embedsmænd skal være 7, og der vælges nye hvert Fjerdingaar, dog kan der finde Genvalg Sted, dog ikke mere end to eller højst tre Gange, hvorpaa der skal være en Hviletid paa 6 Maaneder.

For det første skal der kun være to Kommissioner, nemlig en Lovkommission og en Undervisningskommission, men flere Kommissioner stilles i Udsigt, saaledes en Bogkommission. Senere, da Ejendommen paa Østergade blev købt, udnævntes der en Gaardkommission, der i mange Aar vedblev at fungere og havde Tilsyn med alt Bygningen vedkommende. Undervisningskommissionen bestaar af de Medlemmer, der gratis holde Forelæsninger i Samlingerne, og er staaende, hvorimod de andre Kommissioner fornyes paa Selskabets Stiftelsesdag.

Kassereren, der modtager og udbetaler Selskabets Indtægter og Udgifter, fører Regnskab i en dertil indrettet Protokol. Dette Regnskab er fremlagt i ethvert Møde og tilgængeligt for alle Selskabets Medlemmer. Derfor er ingen Revision fornøden. Kassereren vælges hver fjerde Marts paa et Aar og kan genvælges.

Ifølge § 117 kan ingen uden fuldkommen antagelig Grund undslaa sig for at modtage noget Valg, men han kan slippe i 6 Maaneder mod at bøde 4 Rd. til Kassen.

I § 118 hedder det: „I alle Selskabets Samlinger og Møder skal ingen krybende Forskiel paa Rang og Vilkaar, enkelt eller dobbelt Bidrag, gøres, da redelig Medvirkning gør alle Medlemmer lige. En Directeur kaldes f. Ex. i den Tid, han beklæder dette Embede, slet og ret Hr. Directeur.“

Alle Embeder ere ulønnede, kun Buddet faar Løn. Men

naar et virksomt Medlem afgaar ved Døden, forbeholder Selskabet sig, at der paa Stiftelsesdagen eller ved anden Lejlighed kan blive holdt en eller flere Taler om ham, som da kunne trykkes og opbevares, ligesom ogsaa hans Portrait kan blive ophængt i Forsamlingssalen.

Det gjaldt naturligvis om at skaffe saa mange Penge som muligt til Gennemførelsen af dette filantropiske Foretagende, og foruden det ikke saa ganske ubetydelige Kontingent gjorde man sig Umage for at faa saa mange Gaver som muligt, ligesom der ogsaa ved alle tænkelige Lejligheder var fastsat Bøder. Ved Indmeldelsen saa man gerne, at der blev givet et Ekstrabidrag til Kassen, og meldte man sig ud, var det samme ønskeligt. I al Fald kunde man ikke blive genoptaget som Medlem uden at yde et saadant. Men værre var det, naar nogen ved Møderne talte i Utide, eller Folk snakkede i Munden paa hinanden: det kostede da straks Penge. Kom to Medlemmer i Strid om et og andet, afgjordes det ved Mulkter.

Disse Love blev straks vedtagne af de 17 Stiftere paa det første Møde den 4de Marts 1786; de skulde gælde et Aar, og Lovkommissionen blev straks sat i Arbejde for at gennemgaa dem, hvilket Arbejde, som ovenfor omtalt, først blev færdigt flere Aar efter. Lovene blev trykte og kunde faas til Købs i Bogladerne. Men allerede næste Aar var der foretaget ikke faa Forandringer, den i 1787 udgivne Redaktion er betydelig forkortet, og hele det odiøse Mulkt og Bødesystem er faldet bort.

Nu kunde altsaa enhver, der interesserede sig for Sagen, faa Adgang til at gøre sig bekendt med Selskabets uegenyttige Formaal. Nu vare ogsaa alle Betænkeligheder, som Medarbejderne af Berlingske Tidende havde haft, fjernede, og allerede 4 Dage efter meldte en Del af dem tilligemed mange andre sig ind. Den 4de Marts 1787 var Medlemsantallet steget til 185 og den 25de April samme Aar til 228. Iblandt dem, der enten have gjort sig for-

tjente ved deres Arbejde for Selskabets Bedste eller i det hele have skaffet sig et Navn i Fædrelandets Historie, kunne efter Medlemslisten for 1787 nævnes (indmeldte $\frac{8}{3}$ 1786) *Monrad L.*, Licent. Medic.; *Kierulff J.*, Litteratus; *Dichmann C. F.*, Studiosus; *Rahbek K. L.*, Litteratus; *Nyerup R.*, Magister; *Hornemann*, Informator hos Pagerne; *Riber H. V.*, Litteratus; *Lütken P.*, Cand. theol.; *Samsøe O.*, Informator hos Pagerne; *Rosing M.*, kgl. Skuespiller. ($\frac{15}{4}$) *Linderup*, Studiosus. ($\frac{22}{3}$) *Pram C.*, Studiosus. ($\frac{6}{7}$) *Sevel M. H.*, Professor. ($\frac{15}{11}$) *Frankenau E.*, Stud. Med., ($\frac{13}{12}$) *Kampmann*, Præst i Farum. ($\frac{20}{12}$) *Gerner H.*, Commandeur; *Abildgaard P.*, Professor. ($\frac{24}{1}$ 1787) *Balle N. E.*, Biskop; ($\frac{7}{2}$) *Aagaard P. H.*, Secretair i Høistret. ($\frac{21}{1}$) *Schwartz*, kgl. Skuespiller. ($\frac{21}{3}$) *Zeuthen P. C.*, Assessor. ($\frac{11}{4}$) *Nørregaard L.*, Professor. ($\frac{25}{4}$) *Rosenstand Goiske*, Ober-Auditeur.

II.

Vi befinde os paa en Tid, da der næsten i alle Retninger var Udvikling, Liv og Bevægelse. De Ideer, som kom til Udbrud ved den franske Revolution, gærede rundt om. Man havde aabent Øje for Tidens Brøst, og alle brave Borgere tænkte paa, hvorledes de kunde blive Mænd, der vare nyttige for Samfundet. Det kunde den enkelte ikke udrette, og derfor sluttede man sig sammen i Selskaber, Foreninger og Klubber, hvor man ganske vist søgte Underholdning og Adspredelse, men hvor man fremfor alt havde Fædrelandets, Fremtidens og Efterkommernes Vel paa Sinde. Og man nøjedes ikke med at være Medlem af et enkelt Selskab, ofte var samme Person Deltager i flere; saaledes var Storm foruden at være Medlem af Selskabet for Efterslægten, et anseet Medlem af Dreiers Klub. Men vort Selskab var udelukkende stiftet af Hensyn til Efterslægten, og ved de Festligheder, som det har afholdt paa sin Stiftelsesdag, den 4de Marts, nu over 100 Gange, ere Talerne stadig vendte tilbage til at mindes den Uegenyttighed, som Stifterne lagde for Dagen i de første Aaringer.

Ganske vist stod Tanken om Oprettelsen af en Skole ikke i første Række blandt Selskabets Bestræbelser; i de første Dage har man aabenbart betragtet det som en alt-

for dristig Tanke, til at den med de smaa Midler kunde virkeliggøres, men da Tilgangen til Selskabet straks oversteg Stifternes beskedne Forventninger, varede det ikke længere end til den 3die Mai, før Tode indgav det første Forslag til Oprettelsen af den Skole, som bærer Selskabets Navn. Og skulde der arbejdes til virkeligt Gavn for de opvoksende Slægter, saa maatte der begyndes paa denne Maade.

Skolevæsenet var i det hele taget i en sørgelig Tilstand. De mere velhavende Klasser vare henviste til de rundt om i Landet spredte Latinskoler. Der sad Drengene pakkede sammen i forfaldne Klostres Forsamlingssale, alle, store og smaa, i eet Rum, underviste og pryglede, hver Afdeling for sig, af hver sin Lærer eller rettere Hører, der snakkede i Munden paa hverandre. Det Murstens Gulv blev sjeldent fejtet, Borde og Bænke vare spigrede fast, Kakkelovnsvarme kendte man ikke, Motion i Frikvartererne havde man intet hørt om, Ferier gaves ikke, en Gang imellem nogle enkelte Dage, for at Hørerne kunde samle Kræfter til deres brydsomme Hverv; men for Drengene bestod den eneste Afveksling deri, at de bleve tilsagte til at synge ved Begravelser og Bryllupper, og ogsaa det var farligt nok, især ved Begravelserne, da Drengene ofte i deres tynde Klæder maatte staa i Timevis paa Kirkegaarden; men saa fik de undertiden Penge for Ulejligheden, og dem brugte de til Svir og Drik paa Kroerne, eller de bleve indbudne til at tage Del i de den Gang saa almindelige Begravelsesgilder eller Begravelsesballer, og der bleve de overfyldte med Mad og Drikke.

Hvad selve Undervisningen angaar, gik den udelukkende ud paa at lære Drengene Latin eller banke den ind i dem, ja, Modersmaalet fik de fornemmelig lært ved at tyde de latinske Auktorer, det vil sige: oversætte fra Latin til Dansk. Hele Undervisningen foregik paa Latin. Naar en Dreng kom i Skole, summede et Sprog, som han aldeles

ikke kendte, om Øerne paa ham. Enkelte formaaede efterhaanden at tilegne sig Forstaaelsen; men en stor Mængde gik ud efter mange Aars Forløb ligesaa tomme, som de vare komne ind. Metoden var Prygl, som den havde været i Aarhundreder, og for at slippe for Pryglene anvendtes et temmeligt gennemført Bestikkelsessystem saavel overfor Lærerne som overfor de flinkere af Kammeraterne.

Lærerne levede i tarvelige og trykkede Omstændigheder, ofte i den yderste Nød. En almindelig Hører havde ikke mere i Løn end Halvdelen af, hvad en flink Avlskarl kunde tjene, og mange Steder maatte han gaa paa Omgang blandt Borgerne for at faa Kosten. De vare forkuede Stakler, der enten, hvis de vare Studenter, ikke havde Raad til at fortsætte Studierne eller ikke duede til det. I et Forslag om at udvide vor Skoles Virksomhed til Uddannelse af Lærere skriver Storm den 21de Februar 1787: „Undervisningen i Landsbyskolerne gaar sjældent længer end til at lade Børnene lære nogle ikke fordøjede Cathecismus Spørgsmaal udenad.“ — Og saa skriver han videre: „Hvad er de fleste Landsbyskoleholdere andet end usle Stympere, dels Deserteurs fra Musernes Faner, dels Udskud af Værkstederne, dels Martis Invalider, med eet Ord: Folk, som ikke duede til noget andet og derfor grebe Ruset og Fibelbrædtet som deres sidste Resource.“ — De fleste af dem betragtede ogsaa Skolegerningen som en kun foreløbig Beskæftigelse, ikke som en Livsgerning, og havde de faaet Benene indenfor Skolens Døre, tænkte de straks paa saa snart som muligt at komme i en anden og bedre Stilling; men det var ikke saa let; thi selv til Klokker og Graverbestillinger foretrak man Lakaier. Saa blev Høreren siddende; hvad Under, at han lidt efter lidt sløvedes og blev pirrelig! hvad Under, at en lille Gave i Penge eller Naturalier kunde formilde hans Sind, og hvad Under, at

mangen en Lussing blev afpareret ved et godt Æble eller en Haandfuld Nødder?

Saadan gik det med „smukke Folks Børn“, som man kaldte de bedre stillede. Almueskolevæsenet var ogsaa i høj Grad mangelfuldt, og i de saakaldte danske Skoler, der fornemmelig vare oprettede i Søstæderne med det Formaal at give Børn Undervisning i Modersmaalet og de levende Sprog, skal Tilstanden have været yderst ringe.

Der maatte altsaa gøres noget for Skolevæsenet. Imidlertid var Sagen godt forberedt her hjemme; thi Skole-spørgsmaalet blev i de Tider drøftet saa lidenskabeligt som ingensinde før og vistnok ingensinde siden. I Dagspressen vrirlede der med Artikler om Undervisningen, i Maanedsskrifterne fyldtes Side efter Side med Indlæg om Skolesagen, og paa Gader og Stræder saavelsom i Klubberne om Aftenen var den Genstand for Samtale og Overvejelse. De bedste, de forstandigste og mest uegennyttige Mænd kastede sig ind i Debatten, og der fremkom Spørgsmaal, som endnu den Dag i Dag staa paa Dagsordenen. Tanken om Sløjd var allerede oppe, man drøftede Muligheden af Fællesundervisning for Drengene og Piger, havde Øjnene aabne for Nødvendigheden af Lokalernes Forbedring og meget mere. Naturligvis fremkom der mange dristige Tanker. I en Tid, da man troede, at alt kunde faa et andet Udseende i en Haandevending, en Tid, hvor man endogsaa for Alvor fremkom med et Forslag om Fuglesangens Forbedring i de danske Skove, idet man vilde indfange Graaspurve og sætte dem i Bur med Kanariefugle, for at de kunde lære den rette Tone og senere, naar de bleve slupne ud i det frie, atter kunde give deres mindre oplyste Kolleger Undervisning; i en saadan Tid mødte man ogsaa frem med de mest sangvinske og helt umulige Forslag og Tanker om det ideelle Skolevæsen. Man havde de skumle, mørke, skidne Skolebygninger for Øje, de skulde afløses og erstattes med Paladser, som skulde ligge

i en Park, hvor der skulde være Keglebane og andre Forlystelsesanstalter, ligesom der i selve Skolebygningen helst skulde anbringes et Billard. De stakkels Skoledrenge skulde ikke længere svede over Grammatik og Latin; Fag som Historie og Geografi, der jo altid maatte kræve noget Hjemmearbejde, skulde lettes ved Indførelsen af historiske og geografiske Spillekort, Tavler og Brikker. Arbejdet skulde afløses af Leg, Pryglene afskaffes og Ærgerrigheden vækkes i Stedet. Rundt om i Værelserne skulde der males Tavler med de forhenværende Elevers Navne, der havde opnaaet Embeder i Staten, og Drengene i Klassen skulde noteres paa en anden Tavle, de særlig flinke med gylden Skrift, den store Almindelighed med farvede Bogstaver, de ringeste med sort; ja dette blev flere Steder virkelig indført.*)

Det gør derfor et i høj Grad velgørende Indtryk, naar man læser Todes Forslag af 3die Mai 1786. Der er kun gaaet to Maaneder siden Selskabets Stiftelse, og nu indgav han allerede et udførligt Forslag, ikke om Oprettelsen af en Almueskole for fattige Børn, men om en Realskole, hvor der endogsaa for hver Elev skulde betales 30 Rd. om Aaret, en efter Datidens Forhold ikke ganske ubetydelig Sum. Hans Forslag — siger han — kunde maaske forekomme dem, der ikke vidste, hvad han vidste, overilet og stridende mod den Varsomhed og det modne Overlæg, som Lovene kræve (over dem stod der: *festina lente*), og med Medlemmernes Tænkemaade, men oplyst om, hvad der foregaar udenfor Selskabets sindige og rolige Kreds, underrettet om, hvad der er at haabe, og hvad man staar Fare for at tabe, dersom der ikke tages en mandig Beslutning, vover

---

*) Endnu i vore Dage er det Skik i Blairlodge-School i Skotland. I Spisestuen hænge Tavler med forgyldte Bogstaver, der indeholde Navnene paa de af Skolens Elever, der senere have udmærket sig, taget fortrinlige Eksaminer, vundet videnskabelige Præbelønninger eller haaret Sejren hjem i Kricket og Fodboldsmatches. (Vor Ungdom 1895 pag. 320.)

han at anmode sine højtærede Medbrødre, ja at besværgede dem, at de ville beramme en Generalforsamling paa en eller anden Dag i den indeværende Uge, for at der kan vælges en Kommission paa 7 eller 9 Medlemmer, som i en Hast kunne gøre et Udkast til en Realskoles Indretning og til Publikums Indbydelse til „Deltagning i denne Bestræbning“.

Hvis ikke — vilde andre komme Selskabet i Forkøbet.

For at den vordende Kommission kunde have saa lidt Arbejde som muligt, leverer Tode selv et Udkast til Skolens Ordning. Han viser, at Selskabet er i Besiddelse af Betingelser som ingen andre. Lokalet havde man. Der var nemlig lejet en Lejlighed hos Madam Beeken i Pilestræde Nr. 100 (nuværende Nr. 7), og paa Tider, hvor der ikke blev holdt Forelæsninger eller Forsamlinger, kunde de ret rummelige Værelser bruges til Skolestuer. 50 Elever, der hver betalte 30 Rd. om Aaret, vilde give en Indtægt af 1500 Rd., Brænde og Lys kunde ikke beløbe sig til mere end 100 Rd., 8 Præceptores skulde hver have 100 Rd. Men Directeur, Rector, Oeconomus etc. koster os intet: til alle de Embeder, som behøves, vælger Selskabet Commissarier.

Der skulde da gives Undervisning i alt det, som fordres til at danne Børnene til gode Mænd og nyttige Borgere; der skulde ses paa en god Moralitet, holdes fornødent Tilsyn, men intet Pedanteri maatte finde Sted. Undervisningen skulde strække sig over et Tidsrum paa tre Aar. Han venter, saasnart Skolen begynder, rigelig Tilvækst af lærde Mænd, af agtede og virksomme Patrioter. Særlig betryggende vil det være for Fædrene, naar de vide, at der er lige saa mange Inspektører som Præceptorer. Disse Inspektører skulde være Mænd, der vare fuldt inde i det Fag, de skulde inspicere, skulde daglig indfinde sig i Timerne, overvære Gennemgang og Eksamination og notere i en Protokol, hvorledes de vare tilfredse saavel med Læ-

rere som med Elever. Da Skolen først kom i Gang, viste det sig, at det var et uoverkommeligt Arbejde for disse Tilsynsmænd, og til 7 Lærere valgte man da 20 Inspektører. Annærkningsprotokollen vakte ogsaa, som vi senere skulle se, af og til ikke saa ganske smaa Ubehageligheder.

Dernæst skulde af den bestandige Skolekommission (der bestod af de Medlemmer, der gratis holdt Forelæsninger om Eftermiddagen) et Medlem en Gang om Ugen gaa igennem alle „Classer, for at være Vidne til, at baade Docens og Discipuli gjøre deres Pligt“.

Der foreslaas endvidere offentlige Eksaminer; der nævnes, hvilke Fag der skulle være Genstand for Undervisning og fordres udtrykkelig, at Religion (for Jødernes Skyld) og Latin skulle være udelukkede.

For Resten overlader han det hele til Selskabsbrødrenes bedre Skøn; men, som det ses af den foran trykte Indbydelse til Indmeldelse i Skolen, er Todes Forslag i Hovedtrækkene antaget.

Straks den næste Dag kom imidlertid den praktiske Storm med den Bemærkning, at der manglede Møbler. Ganske vist havde der været nogle Møder; men Forsamlingen havde maattet staa. Man havde derfor tænkt paa, at hver Mand skulde give en Stol til Selskabet; men dette fandt Storm upraktisk, ikke alene, fordi det, som han skriver, vilde være pudserligt at se mange forskellige Stole i eet Værelse, men Hovedsagen var den: „at det for mange af os, der ikke ere bosatte, vil være vanskeligt at tilvejebringe en Stol in natura uden at købe den.“ Der var heller ikke Grund til at have en Stol for hvert Medlem; thi der vilde vel sjældent møde mere end 24 til 25 Personer, og hvortil da de 80 Stole? Han foreslaar derfor, at hver Mand, der er i Selskabet, straks betaler 1 Rd., og at senere hver, der indmelder sig, ved Optagelsen ligeledes betaler 1 Rd. i Møbelpenge. Dette blev vedtaget og blev Skik i over et halvt Aarhundrede. Storm mente da,

at man hos en Stolemager kunde bestille 3 Dusin Ryslæders Stole, og nærrede det stille Haab, at der engang kunde blive Raad til et Skrivebord.

Den 7de Juni var man kommen saa vidt, at man bestemte sig til at vælge en Skolekommission; den skulde drøfte alt, hvad der vedkom den nye Realskole; den kom til at bestaa af 7 Medlemmer, nemlig Rahbek, Tode, Riber, Nyerup, Storm, Pram og Aabye. Ethvert af Selskabets Medlemmer skulde være berettiget til at indgive Forslag, men det skulde ske inden den første Onsdag i September Maaned.

Hermed blev der altsaa en lille Pavse for Skolesagens Vedkommende. Imidlertid arbejdede man rask væk paa Selskabets andre Formaal. Man begyndte saaledes med Forelæsningerne; Tode og Rahbek søgte særlig at henvende sig til Børnene og arbejdede med stor Ihærdighed paa at vinde de faa Børns Opmærksomhed, der indfandt sig til Samlingerne, men Pram maatte af Mangel paa Tilhørere foreløbig udsætte sine Forelæsninger over Økonomien, hvorimod Storm havde bedre Tilslutning, da han foredrog, hvad han kaldte Klogskabslæren.

Samtidig begyndte Lovkommissionen at arbejde. I Overensstemmelse med de oprindelige Vedtægter skulde Lovene, der vedtoges paa Stiftelsesdagen den 4de Marts, drøftes og ændres i Aarenes Løb. Der skulde da fremlægges nogle faa Paragrafer paa hvert Onsdagsmøde, og paa den Maade skulde man efterhaanden arbejde sig grundigt igennem. Der viste sig nu straks en Vanskelighed; thi ifølge § 55 skulde der være 21 Medlemmer til Stede, for at Forsamlingen kunde være beslutningsdygtig; men der havde næsten aldrig indfundet sig saa mange. Det blev da Lovkommissionens (P. J. Monrad, J. Kierulff og O. J. Samsø) første Hverv at faa dette Antal nedsat, hvilket ogsaa Thomas Thaarup og Pauli anbefalede. Det lykkedes ogsaa at faa Antallet reduceret til 11, heri indbefattet 2 Direktører, og saa

kom man til at arbejde. Det var her særlig Rahbeks Fortjeneste, at de reviderede Love allerede kunde udkomme den 4de Marts 1787, hvorefter de jo for Resten atter bleve Genstand for Drøftelse. Rahbek indgav efterhaanden et meget omhyggeligt og grundigt Forslag, og det blev i Hovedtrækkene vedtaget. Det viser sig at være betydelig mindre i Omfang end Lovudkastet fra 1786; de oprindelige 147 Paragrafer ere indskrænkede til 97, mange af de vidtløftige Præmisser ere udeladte, og Bestemmelserne om Bøder og Mulkter for alle Bagateller ere faldne bort.

Ogsaa til Udgivelsen af Smaaskrifter til Almuens Oplysning blev der nedsat et Udvalg. En Hr. Jacob Kloppenborg indgav straks et Forslag (paa Tysk), hvori han tilbød at udarbejde en Geografi for Almuen, men Forslaget vandt ikke Kommissionens Bifald; derimod arbejdede man af al Kraft paa Udgivelsen af gode Viser til Afløsning af de slette Sange, som kolporteredes og falbødes paa Gaderne. Viserne skulde sælges for saa billig Pris som muligt, kun lidt over, hvad Papiret kostede, nemlig 1 Skilling for Arket. De bleve trykte hos Madam Maren Svave paa særdeles favorable Vilkaar. Første Oplag skulde være paa 2000 Eksemplarer; af disse skulde 800 forhandles paa Gaderne af „Matroner, Piger og Dreng“, 1200 sendes til Selskabets korresponderende Medlemmer. „Skulde da en Vise finde saa megen Afsætning, at de dertil anvendte Bekostninger bleve betalte, og der endda kunde ventes Overskud“ — skriver Rahbek — „synes mig, det vilde være en herlig Sag, om man derfor tiltuskede sig en anden skadelig, gemen Vise, som man paa denne Maade hjalp til at ødelægge.“ Storm var imidlertid ikke ganske enig med ham; han mente, at den gemene Muse, som indblæste saadanne Sange, først maatte kvæles, og det var jo ikke saa ganske let en Sag.

Hvert Nummer indeholdt en eller to Viser, og de allerfleste af dem havde Storm til Forfatter. Særlig bekendt

er jo Zinclairs Vise; den var for Resten digtet, før Selskabet blev stiftet; den blev solgt i 6000 Eksemplarer. Iblandt andre af de af Selskabet udgivne Viser er der endvidere to, der i mange Aar have levet i det danske Folk, nemlig Rabbeks Sang om Hvitfeld: „Vort Fødeland var altid rigt“, og Todes „Vi Sømænd gør ej mange Ord.“ I øvrigt skal jeg, hvad Viserne angaar, henvise til den udførlige og omhyggelige Redegørelse heraf, som findes i Frederik Nygaards: Efterslægtselskabet og Edvard Storm p. 87 ff., hvor ogsaa nævnes Storms Oversættelse af Salzmanns Sebastian Kluge, der udkom 1791 under Titelen: „Jesper Hansen, en ny og sandfærdig Historie, hvorledes han ved Tidens gode Anvendelse blev af en Betlerdreng til en agtbar og velbeholden Bonde“. — I Minerva for September 1789 nævnes dernæst som nylig udkommen: Læsebog for Begyndere, udgiven paa Efterslægtselskabets Bekostning, sælges hos Agent Gyldendal for 6 Skilling. Gyldendal var Medlem af Selskabet, Bogen var forfattet af Jacob Dreier. Om denne Læsebog skriver Undervisningskommissionen: „Hr. Dreier har søgt at skaffe Børnenes Sjele en sundere Føde end det sædvanlige ABC ved straks at lade dem begynde med Ord, der indeholde Begreber, der ere dem bekiendte, eller som let kan meddeles dem af en fornuftig Lærer. De hidtil i Begyndelseslærebøgerne indrykkede Bud, Troesartikler o. s. v., hvorved Børnene i den spædeste Alder vænnes til tankeløs Religionsundervisning, har han ombyttet med en interessant og lærerig Fortælling, som indeholder de første Grunde til Land-Oeconomien.“

Endelig sluttede Selskabet en Kontrakt med det korresponderende Medlem Magister Hasse, Sognepræst ved Michaelis Kirke i Fredericia, „den højtfortjente Udgiver af *Almuens Lærer*“, om en Bearbejdelse af Hofraad Beckers: Noth- und Hülfsbüchlein für Bauersleute.

Efterat hver af de Herrer Skolekommissærer havde ar-

bejdet for sig og forberedet Sagen, samledes de til et Møde Onsdag den 20de September og besluttede da at sammenkalde en Generalforsamling til Onsdag den 27de i samme Maaned for at drøfte de to Spørgsmaal: 1) for hvilke Børn Skolen egentlig skulde være; 2) hvilke Kundskaber deri skulde læres. Pauli mødte med et Budget. Derpaa blev Sagen udsat til et nyt Møde den 10de Oktober, og fra den Tid ligger hele Sagen i Storms Haand. Man maa forbavses over den Arbejdskraft, denne allerede den Gang svagelige Mand udfoldede, den Sagkundskab, han lagde for Dagen, og den levende Interesse, han viste Sagen. Men det var i Grunden intet Under; Storm var jo skabt til at undervise og opdrage; fra den tidligste Barndom havde det været hans kæreste Tanke; allerede i Hjemstavnene havde han søgt sin største Fornøjelse i at lære Bønderdrengene at skrive og læse, og ikke blot det: han søgte ved sit Eksempel og sine faderlige Formaninger at opdrage dem til at blive nyttige og retsindige Borgere. Efterat han var kommen til Kjøbenhavn, blev han ved paa samme Maade; fandt han en fattig, hjælpeløs Dreng, blev han paa en Gang Lærer og Fader for ham. Nu var her en Lejlighed for Storm til rigtig at arbejde. Der var ikke længere Tale om en enkelt; det var hele Efterslægten, han nu gennem Børnene skulde tage sig af; men som bekendt glemte han ikke derfor den enkelte.

Sit første Forslag var han færdig med den 10de Oktober. Han udbryder jublende; „Bygningen begynder, og Selskabet vil inden kort Tid faa en af sine første og kæreste Hensigter opfyldt. Jeg tillader mig, mine ædle Medarbejdere! at fremlægge min Plan til vor forehavende Skole. Det er langt fra ikke min Mening, at den skulde følges i alle Stykker; den har virkelig store Mangler; men jeg haaber dog, at den skal give et eller andet nyttigt Vink, en og anden Vejledning til nærmere Eftertanke, og kan dette blot ske, saa har jeg ikke spildt min Umage.“ Dernæst

indrømmer han med en vis Beklagelse, at Penge ogsaa i denne vigtige Sag er nervus rerum gerendarum. Derfor vil han, at der for hvert Barn skal betaales 10 Rdl. kvartaliter, og at Skolen skal begynde med 12 Elever. En uvis Indtægt søger han dernæst i Salget af gode Lærebøger, som Selskabet skal udgive, og som han haaber, at hver fornuftig Skoleholder vil bruge, Til Udgifterne regner han først og fremmest Lærernes „Besoldning“; der skal være tre faste Lærere, som, naar de ere begavede med behørig Duelighed og Talenter og vise retskaffen Flid i deres Embede, uden Tvivl fortjene 400 Rd. til lige Deling. Til Lys og Brænde haves 80 Rd. tilovers, men han haaber, at mangen velhavende Fader for sin Søns Skyld vil gøre Skolen en Offerte, som den til det Øjemed kan bruge. Endelig vil der nok gaa nogle Penge med til Skrive-Materialier, Land-Carter og et Par af Hansens Globi, saavel som nødvendige Indretninger af Hylder, Skabe etc. „Ogsaa i denne Henseende haaber jeg vist, at Patrioter ville gribe sig an, maaske mere, end vi vente.“

Til at have aparte Værelser finder han ingen Grund. Selskabets Forsamlingssal med dertil hørende Kabinet kunde overlades til Skolens Brug; der havde man god Plads, Bord, Stole og øvrige Commoditeter. Skolen skal udmærke sig fremfor dem, der haves, ved en forbedret Undervisning og Opdragelsesmaade; men det værste er, at alt, hvad han ved om Skolevæsenet, kender han kun af pædagogiske Skrifter. Derfor ville maaske de første Forsøg ej ganske lykkes. Selskabet in corpore skal beskikke Skolelærere, der skulle undervise efter en dem given Instruks. Mindst en Gång om Dagen bør en Inspektør besøge Skolen og se, om alt gaar ordentlig til. Ekstraordinære Lærere kunne, naar Omstændighederne kræve det, antages, og hvis nogen blandt Selskabets Medlemmer ønsker at give Timer gratis, staar det ham frit for.

I yngste Klasse foreslaar han, at Børnene skulle have

Øvelse i: 1) færdig Læsning i alle danske Bøger; 2) Skrivning indtil Sammenskrift; 3) simpel Regning; 4) et saare kort Udtog af historia patriae; 5) prælimenære Kundskaber om Jordkloden og Landenes Beliggenhed paa Globo; 6) de første Grunde af Christendommen; 7) ligeledes af Moralen; 8) saa meget af hist. nat., som kan pirre deres Nysgerighed og gøre dem agtsomme paa de naturlige Ting, som forekomme der.

For de ældre og „voxnere“ forlanger han; 1) Øvelser i at læse rigtig og med den rette Tone; 2) Skønskrivning efter Kleves Forskrifter og Brevstil; 3) Den højere Arithmetique og Elementa Geometriæ; 4) Udtog af Verdens Historie; 5) Fædrelandets Historie fuldstændigere; 6) Geografi, især Handels- og den Del, der har Indflydelse i Økonomien; 7) Øvelse i at læse Aviser; 8) naturlig og aabenbaret Religion; 9) saa meget af Naturhistorien, Astronomien, Chymien, Diætetiken etc., som et velopdraget Menneske bør vide uden at være lærd. 10) Af levende Sprog: Tysk, Engelsk og Fransk.

Men i mange af disse Fag mangler der Bøger paa det danske Marked. Storm mente derfor, at det var nødvendigt, at der dels blev oversat, dels udarbejdet følgende Skolebøger: 1) Religionsbog for de ganske smaa. 2) En kort og simpel Moral. 3) Elementa af Naturhistorien. 4) Ligeledes af Astronomien. 5) En Haandbog med blandede nyttige Kundskaber, hvori maatte indføres smaa, mærkelige Anekdoter, lidt af Økonomien, Chymien, Diætetiken; saadan et Wade mecum for Børn kunde være meget nyttigt. 6) Udtog af Verdens Historie, mere indrettet til at vise Forsynets Husholdning med Menneskeslægten i det hele end til at detaillere Bedrifter. Det modsatte finder gentagende Sted ved den sædvanlige Undervisning, saasom det udfordrer mindre Philosophie at opremse en Række af Konger end at give en Grundtegning af den almindelige Historie. 7) Et Compendium af den almindelige Geographi, udførligere i

Henseende til Fædrelandet. — Han henviser endelig til, at af brugelige Bøger havde man Bastholms Religionsbog og Suhms Udtog af Fædrelandets Historie.

Dette Forslag blev modtaget med stor Anerkendelse, og det blev overdraget Storm at udarbejde Planen for Skolens hele indre Drift. Allerede den 27de December var han færdig, og han foreslog da følgende Lærebøger: Til det tyske Sprog Adelaugs kleinere Sprachlehre; til det danske Badens Grammatica; til Historien Suhms Udtog af den danske Historie og Badens Oversættelse af en tysk Verdenshistorie; til Religionsteorien Bastholms Religionsbog for Ungdommen og Seilers Religion for umyndige. Til Skrivning: Kleves trykte Forskrifter; til Physiquen Kratzensteins tyske; til Geografien: Sommerfeldt, forenet med Cromes Product-Kort; til Astronomien: Udtog af Bodes gestirnter Himmel og Udtog af Klügels Encyclopædi; endvidere Bugges matematiske Haandbog og Mynichens Geometrie. Dog skal alt dette være foreløbigt; man haaber med Tiden, at Commissionens Medlemmer i Forbindelse med Lærerne skulle blive i Stand til selv at udarbejde Bøger.

Da imidlertid adskillige Forældre (iblandt dem Tode, som indmeldte en Søn) ytrede det Ønske, at Børnene skulde lære Begyndelsesgrundene i Latin, foreslog han, at dette arrangeres paa Forældrenes egen Bekostning, men under Skolens Tilsyn.

Ingen Udenadslæsning maa finde Sted paa Skolen. Den foregaar i Hjemmet. Lærerne maa og vide at indgive de unge Opmærksomhed og Lærvillighed paa en ædlere Maade end med Slag eller onde Ord; tværtimod bør der indpræntes Børnene Ambition og Kappelyst; de bør derfor flyttes op og ned i Klassen, hvilket bør ske ex tempore, ligesom Lærerne finder det fornødent, alt efter den dem givne Instruks. Dovne og uartige Drengene bør ikke beholdes i Skolen, men vises hjem.

Store Vanskeligheder forelaa ved Spørgsmaalet om An-

sættelse af Lærere. Lærerstanden stod i det hele taget saa lavt, at der krævedes den største Omhu for at træffe det rette Valg, og i ethvert Tilfælde maatte Lærerne ved Hjælp af Inspektørerne stilles under den skarpeste Kontrol. Dette gav for Resten af og til Anledning til Sammenstød mellem de to Partier, hvorom nærmere siden. Med god Samvittighed, siger Storm, tør han foreslaa følgende: Hr. Goldbeck til Regning og Skrivning, Hr. Zuschlag til de levende Sprog, Hr. Linderup til Mathematik, Hr. Dinesen til Tegning og endelig Hr. Dichmann til Historie, Geographi, Religions-Theori, og det latinske Sprog. Endvidere foreslaar han, at der vælges 20 Inspektører, som tilligemed Direktøren jævnlig kunne have Tilsyn med Undervisningen og med Børnenes Opførsel i Legetiden, et Arbejde, som slet ikke tilkom Lærerne. Han nævner derpaa 20 af Selskabets Medlemmer, som han ønsker til Inspektører, og iblandt dem Folk som Pauli, Aabye, Th. Thaarup, Kierulf, Nyerup, Lütken o. fl. Af Beskedenhed tilbyder han ikke sig selv, men det varede ikke længe, før man benyttede ham.

Til at indsættes i Skolen var allerede den Gang følgende Børn anmeldte: 1. og 2. Brødrene Meinig, indmeldte af deres Fader, Agent Meinig; 3. Tode, af Prof. Tode; 4. Pauli, af Etatsraad Pauli; 5. Casse, af hans Moder, Madam Casse; 6. Stub, af Hr. Bogholder Stub; 7. Laub, af Hr. Krigsraad Laub; 8. Hanson, af Hr. Captain von Hanson; 9. Møller, af hans Farbroder, I. B. Møller; 10. Dresler, af Hr. Kortfabrikør Dresler; 11. Kruse, af Hr. Kommandør Kruse; 12. Lawætz, af Hr. Justitsraad Lawætz; 13. G. F. Buch af hans Fader, Fuldmægtig Buch i Hof- og Stadsretten.

Endelig foreslaar han Selskabet, „om ikke tvende evneløse Børn af smukke Forældre kunde antages til fri Undervisning i Skolen. Denne Kærlighedsgerning vil Selskabet aldrig komme til at fortryde.“ — Skolen skal da aabnes den 3die Januar, og Undervisningen begynde den 4de Januar.

Dette Forslag blev enstemmig vedtaget.

III.

I Pilestræde Nr. 100, det tredie Sted paa venstre Haand, naar man kommer fra Østergade, havde Selskabet for Efterslægten sit første Lokale; for 125 Rd. om Aaret havde man lejet det af Ejerinden, Madam Beeken. Her samledes den 3die Januar 1787 Selskabets Medlemmer, de engagerede Lærere og de 13 indmeldte Børn tilligemed de to Gratister. Storm var selvskreven til at holde Talen; det var ham, der havde trukket hele Læsset; han havde under Arbejdet gjort sig i høj Grad anset blandt Selskabets Medlemmer, og han afslog heller ikke det Æreshverv at være Ordfører ved denne første festlige Lejlighed i Selskabets Historie. Der er ingen Tvivl om, at det jo har været et af de stolteste Øjeblikke i hans Liv, og Talen var ogsaa beaandet af det frejdigste Haab, Haabet om, at Skolen ved den Højstes Bistand skulde blomstre langt ud over den dalevende Slægts Tid; thi „kan vel noget Foretagende have bedre Udsigt end dette, der gaar ud paa at danne Ungdommen til oplyste, kloge og nyttige Borgere? Kan der sørges bedre for Efterslægten end, naar vi udbrede Kundskaber i den Slægt, der en Gang skal indtage vor Plads? Og kan for os nogen Tanke være stoltere end, at vi ere os bevidste at have arbejdet paa et Gode, der vil strække sine Følger ud over denne Tids Grænser?“

„En Lykke er det for Selskabet at det ikke er en sammenløbet Hob, men en Samling intelligente, fyrige og nidkære Mænd, der udgøre dette Selskab, thi Rigdom alene er ikke nok til at udrette noget her i Verden.“ — Og paa samme Maade, som man hidtil ved Forelæsningerne har arbejdet paa at udrydde Overtro og Fordomme, Dorskhed, Raahed og Usædelighed, skal der nu arbejdes paa at nedlægge frugtbringende Spirer i de unges Hjærter. Selskabet vil vedblive at arbejde med Uegennyttighed, Indsigt og Enighed. „Hvor mange oplyste, duelige, retskafne og dydige Borgere kunne ikke opdrages her? Hvad kan ikke Fædrelandet vinde, naar saadanne Opdragelsesmidler bliver almindelige? Vi have gjort et Forsøg. Men vi ville ogsaa vaage over vort Institut som en Moder over sit Barn. Det skal være vor Øjsten, vor Juvel, Maalet for vore ømmeste Ønsker. Vi ville intet spare, saa vidt vor Evne strækker. Intet Arbejde skal være os besværligt, ingen Møje trættende.“

Derpaa vender han sig til de unge; han venter Flid, Opmærksomhed og Lydighed af dem. Det, at lære noget, bør være deres største Fornøjelse; men saa skulle de ogsaa være velkomne her; de ville faa god Vejledning, kærlig Omgang og dagligt Tilsyn. „Gid ingen Fader vil fortryde, at han har betroet denne Skole sit Barn, gid intet Barn maa komme til at fortryde, at det har faaet sin Undervisning her!“

Han takker Lærerne, fordi de ville yde Selskabet deres Bistand, og Selskabet ønsker sig selv til Lykke med det Valg, der er truffet. De ville virke i den Aand, hvori Skolen er stiftet.

Dermed begyndte Skolen sin stille Gerning. Selskabets Valgsprog blev ogsaa Skolens. Festina lente stod der udenpaa de oprindelige Love, og i Virkeligheden har Skolen altid været med, naar der har været Tale om et virkeligt og besindigt Fremskridt; men aldrig har den indladt sig

paa Reformen, der ikke i Forvejen vare vel overtænkte og overvejede.

Den sidste Paragraf i Lovene fra 1786 lød: Hvad Segl Selskabet vil benytte sig af . . . derom vil det tage Beslutning. — Fra den Tid af, da Skolen blev aabnet, træffer man under Dokumenterne det Segl, som bruges den Dag i Dag: en Gartner, der poder en Kvist ind i et Træ, over hvilket der staar: NON NOBIS. Den samme Tegning findes paa Skolens gamle Fane, der vistnok maa skrive sig omtrent fra samme Tidspunkt.

Nu blev altsaa et helt nyt Undervisningssystem indført. Skolerne, der før havde været en Skræk for Børnene, skulde blive en Tillokkelse; hvad Under derfor, at de første Disciple begyndte at slaa Gækken løs, og det saa meget mere, som der var den Ejendommelighed ved Skolen, at den ikke havde nogen Bestyrer, og som Følge deraf i Begyndelsen ikke nogen egentlig Plan. Lærerne var 6 i Tallet, idet der foruden de nævnte blev antaget en Hr. Hald. Til dem var der jo 20 Inspektører foruden de 3 Direktører, altsaa gennemsnitlig fire Tilsynsmænd til hver Lærer og over een til hver af Eleverne, hvis Antal snart voksede til Snesen. Det var desuden en Ulempe, at Embedsmændene ifølge Loven stadig skiftede. Derfor blev det nødvendigt, at en eller anden af sig selv maatte blive den ledende, og det blev naturligvis Storm; men desværre var han i den første Tid ofte syg og fraværende. Var han rask, saa var han til Stede og gav desuden gratis Undervisning (det gjorde Jacob Drejer ogsaa), men ofte maatte han i Ugevis søge Rekreation i Farum hos sin Ven, Præsten Kampmann.

Da der nu var saa mange at lystre, blev Resultatet let, at man ingen lystrede, og i Storms Fraværelse skete der undertiden Udskejelser. Allerede i Marts og April Maaned blev Spørgsmaalet om en bedre Disciplin drøftet, og fra den Tid have vi om denne Sag adskillige skriftlige Indlæg. Først klagede Tode. derefter indsendte Pauli en vidtløftig

Skrivelse, hvori han blandt andet siger: „Nej! aldrig vil vor Skole blive bedre end de sædvanlige, naar ikke en bedre Tugt og Orden indføres. Det er tværtimod ikke uden Grund at befrygte, at den vil blive meget slettere, da foruden den liden Opmærksomhed og den store Urolighed, som endogsaa de ældste Elever i visse Undervisningstimer vise, f. Ex. i Mathematikken, ved Skrivning, Regning og Tegning, imellem Timerne en saadan Larm, Skraal og Støi gøres, forbunden med Slagsmaal og uanstændige Talemaader, at Skolens anbettede Børn ved denne daglige Øvelse i Uartigheder og dette umanerlige Haandarbejde rent forvildes og snart vil opnaa en saadan Færdighed i Paafund af ret gemene Streger, at Gadedrengene tilsidst turde misunde dem for det.“ Han foreslaar derfor følelig Tugtelse af et Ris eller liden Rotting; thi det vil nok gøre Indtryk paa Sanserne; han ved af Erfaring med sine egne Børn, at et Ris i en sindig Mands Haand er den bedste Demonstration for Børn til visse Tider og under visse Omstændigheder. „Man sparer Tid, Umage og Ærgrelse, overbeviser tilforladelig og udretter, hvad man ønsker.“ — Han holder dernæst paa, at man maa give nøje Agt paa Børnenes Paaklædning og Renlighed. „Det er,“ siger han, „ubehageligt og næsten væmmeligt i Skolen at bemærke adskillige Børn, som ideligen ere i Arbejde med at flytte visse smaa Indvaanere fra en Side af Hovedet til den anden. De forstyrres derved i deres Opmærksomhed og blive usunde, ikke at tale om, at de afgive Kolonier til andre Børn, som dagligen kæmmes, førend de sendes til Skolen.“

Men mod den korporlige Revselse rejste der sig megen Modstand. Jacob Drejer mener, at man nok kan faa Bugt med Børns Uartigheder uden Sværds slag, og naar de Tid efter anden blive vante til den fornuftige og kærlige Omgang, saa vilde Lydigheden og Artigheden nok komme af sig selv. Storm finder Paulis Skildring overdreven. Man bør

gøre nøje Forskel paa virkelig Udyd og paa en vis Grad af Munterhed, som er uadskillelig fra den Alder, da Blodet løber saa rask, Livsgejsterne ere saa geskæftige, og Sanseligheden saa herskende over Fornuften. Men at indføre beskæmmende Straffe og især Risets Brug, fandt han meget betænkeligt. „Det er rigtignok en Hoben mageligere at kunne gribe til Riset, end med daglig Klogskab og Taalmodighed at oplære, danne, raade og forbedre.“ Kanske er der Tilfælde, hvor legemlig Tugtelse er nødvendig, men den maa da overlades til Forældrene. „Hvad Ulykke er der for Resten hændt?“ spørger han. „Jeg maa tilstaa, at jeg for min Del har levet i den søde Drøm, at al Ting gik ret godt i vor Skole.“ Paa samme Maade udtalte adskillige andre af Selskabets Bestyrere sig.

Det blev da besluttet, at den legemlige Straf skulde være forbudt i Skolen; og det gik ogsaa godt. Storm knyttedes mere og mere til de unge og levede med dem; Tonen blev god, og det viste sig, at den forbedrede Opdragelsesmetode svarede til Forventningerne.

Tilgangen til Skolen blev nu ogsaa ret betydelig. I Løbet af Januar voksede Antallet til 19, i Februar til 22, i Marts havde man allerede naaet 26, og Ekspektanternes (selv her boende Tyskere ønskede deres Børn optagne) Antal var saa stort, at man besluttede at udvide Pladsernes Antal til 40, samtidig med, at man i Stedet for at have to Klasser, en et-aarig og en toaarig, bestemte sig til at have 4 Klasser, hver paa et Aar. Men dertil havde man umulig Plads. Der viste sig da at være en Lejlighed ledig paa Østergade hos Madam sal. Kjærs, nuværende Nr. 56 (ved Siden af Kong Salomons Apothek). Der lejede Selskabet en Lejlighed paa 7 Værelser foruden mange Bekvemmeligheder for den da forholdsvis temmelig høje Husleje af 350 Rd. om Aaret, saa meget mere som de fleste af Lokalerne laa i Sidebygningen. Madam Beeken kunde ikke opsiges før til Efteraars Flyttedag, og Selskabet havde altsaa i Sommeren

1787 to Lokaler, hvoraf det ene ikke blev benyttet, og desuden blev der paabyrdet Selskabet en Ekstraudgift; thi i August besværede Madam Beeken sig over, at Betrækket i den store Sal var saa medtaget, at det burde erstattes med et nyt, og det vilde hun ikke betale.

I April var Skolen besøgt af 41, i Maj af 42 Elever, og saa blev der oprettet 4 Klasser. Man krævede nu ikke længere saa mange Forkundskaber som for fire Maaneder siden; thi den nederste Klasse blev en Slags Forberedelsesklasse, hvori Børnene fornemmelig skulde lære at læse, regne og skrive. Men efter Paulis Forslag maatte der bødes noget paa det tørre og mekaniske, som disse Øvelser vare forbundne med. Han foreslaar derfor „lidt af den politiske Geografi, som Ungdommen saa gjerne lærer og saa let fatter, lidt Tegning og et svagt Begreb om den kristelige Religion. En Undervisning i Geometri ved Kridttegning eller endnu bedre ved Papfigurer uden matematiske Beviser vilde være dem meget nyttig for des lettere og des bedre i sin Tid at gøre Fremgang i Geometrien selv, og for at være et Hjælpe-middel til des hurtigere at kunne begribe de Videnskaber, som, uden at kende geometriske Figurer, ikke vil forstaas; ja! jeg tør sige: denne Undervisning paa den Maade udført, jeg forestiller mig samme, vilde meget mere dem. En liden Forsmag af Naturhistorien, i Besynderlighed af, hvad de daglig havde for Øjnene, kunde underholde dem et Par Timer om Ugen paa behagelig Maade. Endelig tror jeg ogsaa, at en omstændelig Fortælling, som tillige opvakte deres Forundring og lod dem tage Deel i andres Skiebne, f. Ex. Campes Robinson Crusoe vilde saare fornøje dem.“

At der maatte komme Vanskeligheder overfor Lærerne, er en Selvfølge. Dette overordentlig minutiøse Tilsyn kunde ikke andet end af og til føre til Sammenstød. Ganske vist var man i Almindelighed vel fornøjet med de Lærere, som Storm havde valgt. Over Dichmann og tildels ogsaa Lin-

derup var man henrykt, og man greb enhver Lejlighed til at vise disse Mænd sin Paaskønnelse: Oehlschläger har i sine Erindringer sat Dichmann et smukt Eftermæle, og ogsaa hans Foresatte vidste i høj Grad at paaskønne hans Dygtighed og overordentlige Flid. Kort efter, at Skolen var bleven aabnet, blev Dichmann syg, han kom paa Hospitalet, og Selskabet betalte hans Forplejning. Da han kom tilbage, var det — skriver Rahbek — ligefrem rørende at se Børnenes Henrykkelse over at have ham igen. De flokkedes om ham og vidste ikke, hvorledes de skulde udtrykke deres Glæde ved at se ham. — Og nogle Maaneder efter sendte Tode en Skrivelse til Direktionen, hvori han i de højeste Toner udtalte sin Anerkendelse af de Herrer Dichmanns og Linderups ualmindelige Dygtighed som Lærere henholdsvis i Historie og Mathematik. Han foreslog, at Selskabet burde gøre noget, for at de kunde faa Lejlighed til at lægge deres Kundskaber og Duelighed for Dagen paa et større Omraade end som Lærere i en Skole. Han mener, at man bør tilbyde dem Salen til to Gange om Ugen at holde videnskabelige Foredrag i; Skolen vilde ganske vist paa den Maade let udsætte sig for et Tab, da Staten uden Tvivl vilde benytte Lejligheden til at skaffe sig saadanne Kapaciteter i sin Tjeneste; men paa den anden Side maatte man huske, at Efterslægtselskabet arbejdede for Fædrelandets Skyld, og det maatte være Selskabet en Glæde at kunne uddanne saadanne Lærere, at de kunde gøre udmærket Fyldest i Statens Tjeneste, hvad enten det nu blev i praktisk Virksomhed eller for selve Videnskaben.

Men ikke alle Lærerne vare som de nævnte; Skolen havde ikke virket længe, før der fra Inspektionen indløb Klager over, at Lærerne enten helt udeblev uden at have meldt Forfald eller i al Fald kom indtil en halv Time for silde. Paa mangt et Møde blev det Spørgsmaal forelagt, hvad der i saa Tilfælde var at gøre. Nu til Dags havde Svaret været temmelig let, nemlig Afsked; men det var der den

Gang ikke Tale om; thi det var meget vanskeligt at skaffe andre, som man med Sikkerhed kunde sige vare bedre. Man bestemte sig da til — ikke at holde en bestemt Vikar, der kunde møde, naar det behøvedes, men at bede Folk som Storm, Drejer og Samsøe, hvilken sidstnævnte var indtraadt i Selskabet, om at overtage Timen i Vedkommendes Sted. At det naturligvis mest gik ud over Storm, er en Selvfølge; thi naar han var i Byen, var det et helt Lægemiddel for ham at færdes paa Skolen, hvor han rigtig fandt sig i sit Es. Men ikke nok med, at nogle Lærere forsømte og dog beholdt deres Stilling; det hændte f. Eks., at Faderen, Hr. I. A. Nørager, indsendte en Klage over Hr. Hald, at han havde henvendt sig til ham og laant 8 Rd. af ham, og dem var det ikke Hr. Nørager muligt at faa igen; Direktionen anmodedes om at holde dem tilbage af hans Gage. Hvad imidlertid Direktionen har svaret herpaa, kan ikke oplyses. Samme Hr. Hald var nok i det hele taget ikke meget paalidelig. Discipel Lyngge var i Huset hos en Hr. Staal; denne klager over, at Hr. Hald har laant Drengens Geografi og ikke villet give den tilbage; det er meget ubehageligt; thi dels kan Drengen ikke læse sine Lektier uden at maatte løbe hen til en Kammerat og laane sig frem, dels kommer hans Farbroder hver anden Uge for at undersøge, om han har sine Sager i Orden, og stadig mangler Geografien. Hr. Staal beder Kommissionen undersøge, hvorledes Sagen hænger sammen, da det vel ikke var Meningen, at Eleverne skulde være forpligtede til at holde Lærerne med Bøger. Dette er skrevet d. 26de September 1787; men stort har det ikke hjulpet; thi den 8de December samme Aar kommer der en ny Klage fra Hr. Staal over, at Geografien endnu ikke er kommen til Stede, i hvilken Anledning Skolens Bestyrelse anmodes om uopholdelig at sørge for, at det sker. Den 4de Januar næste Aar klager Madam Ulrikke Holm over, at Hr. Hald har laant en tysk Grammatik af Carl August Nielsen, der er

en Plejesøn af hende, og det er ikke muligt at faa den igen. Derfor er hendes venlige Begæring til Vedkommende, der holder Orden i Skolen, at han vil bære Omsorg for, at samme maatte blive Drengen tilbageleveret, ligesom hun ogsaa finder det heldigst, at Hr. Hald gav de Smaating, en Svamp og to Penneknive, som han har laant af Drengen, tilbage til denne. — Hr. Hald vedblev at være Lærer.

Det følger naturligvis af sig selv, at dette maatte høre til Undtagelserne, men at der dog var temmelig hyppigt Lærerskifte i de første Aar, ses af Protokollerne; Folk betragtede det som en midlertidig Stilling og gik selv bort, naar de fik noget bedre. At en Lærer er bleven afskediget for Uduelighed, kan ikke med Bestemthed paavises før 1813; thi det er ikke fuldt paalideligt, hvad Drengene mene om den Ting. Det maa f. Eks. vistnok ikke anses for ubetinget til at stole paa, naar Oehenschläger som Dreng skriver i sin Dagbog i Marts Maaned 1795:

„To af vore forhenværende Lærere, Hr. Svendsen og Hr. Toft, er kommet fra Skolen, Svendsen paa en meget honet Maade; han kom bort, fordi han ikke havde Gaver til at lære Børn, endskønt man ikke tvivler om hans Indsigter. Med Toft havde det en anden Aarsag; han havde nemlig en Gang gjort Spectakler paa en Ball Parée i Comedie-Huset og slaaet en Skildvagt paa Øret. Han fik til Belønning herfor frie Logie i den store Gaard paa Christianshavn, dog med den Betingelse, at han ikke maatte gaae ud, da han ellers let kunde forkøle sig. Han kunde derfor ikke være Lærer mere i Skolen!“ (se Mindeblade om Oehenschläger af C. L. N. Mynster 1879).

Men paa eet Punkt maatte der i al Fald komme Sammenstød; det var Forholdet til den ulykkelige Protokol, hvori de inspektionshavende Herrer havde Ret til at notere, hvorledes de vare fornøjede saavel med Lærere som med Elever. Disse Protokoller maatte Eleverne ikke se; derimod vare de tilgængelige for Lærerne. Desværre eksisterer der

ikke længere nogen af dem. Hvad Inspektør Dresler har skrevet den 25de Marts 1787, vides ikke; men han klager over, at han i den Anledning er bleven insulteret af en Lærer i Elevernes Nærværelse.

Inspektørernes Stilling var i det hele taget noget mislig. I Grunden havde de slet ikke nogen afgørende Myndighed; thi hvad der skete, skulde indberettes til Undervisningskommissionen, der jo bestod af de Mænd, der holdt gratis Forelæsninger om Eftermiddagen; disse havde da Afgørelsen i deres Hænder; men deres Dom var dog ikke den sidste. Sagen kunde henvises til Direktionen som øverste Instans. Dette kunde give Anledning til et meget vidtløftigt Skriveri, og inden det var besørget, var der gaaet saa lang Tid, at selve Sagen maatte falde bort. Man fandt derfor, at det var hensigtsmæssigt, om Inspektørerne tillige fik Sæde i Undervisningskommissionen, og allerede i August 1787 henstillede Inspektørerne til Direktionen, om det ikke var rigtigst, at alle Inspektørerne tillige blev Undervisningskommissionærer. Direktionen henviste Sagen til Kommissionen; men denne optraadte meget bestemt med Rahbek som Ordfører og modsatte sig Inspektørernes Optagelse. Disse slog sig imidlertid ikke til Taals hermed, men fik en Generalforsamling sammenkaldt og førte her deres Sag sejrrig igennem. Nu var Kommissionen et Selskab paa mellem 20 og 30 Personer, og i den gamle Kommission var Uviljen over at have faaet saa mange nye Embedsbrødre saa stor, at Dreier og Kierulff nedlagde deres Mandater som Medlemmer af Kommissionen, og Rahbek sin Post som Selskabets Sekretær. Det viste sig ogsaa at være meget vanskeligt at arbejde med saa stort Apparat, og i Begyndelsen af 1788 blev Sagen efter et Forslag af Lovkommissionen ordnet saaledes, at Undervisningskommissionen kom til at bestaa af 5 Medlemmer, nemlig første Direktør, dernæst to Mænd, valgte iblandt dem, der holdt Forelæsninger, og to af Inspektørerne. Dermed fandt alle Parter sig tilfredsstillede.

Men Anmærkningsprotokollen blev liggende, indtil en ganske komisk Episode fik den fjernet. I Arkivet ligger nemlig en lille Pakke fra 1789 med Udskrift paa Omslaget: „Dokumenter angaaende den Sevelske Sag“. Hermed hang det sammen paa følgende Maade: I første (øverste Klasse) var den Gang Odin Wolff Lærer i Tysk og Fysik. Odin Wolff var da en Mand paa 29 Aar, filologisk Kandidat, en dygtig Lærer, men et hidsigt Hoved. Han blev senere en frugtbar Forfatter, udgav baade en engelsk, en tysk, en fransk, og en latinsk Læsebog, men gjorde sig særlig bekendt ved Udgivelsen af „Historisk Ordbog eller kortfattede Levnedsløb over alle Personer, der have gjort sig et Navn ved Evner, Dyder, Misgerninger, Opfindelser og Vildfarelser“ (11 Bind, udkom 1807—19).

For at overvære Wolffs Undervisning indfandt en af Inspektørerne, Manufakturhandler Thomsen, sig tilligemed en Bekendt, traf ikke Læreren i Klassen, noterede det i Protokollen og klagede over, at Drengene vare ørkesløse. Næste Dag, den 8de Juli 1789, skrev Wolff nedenunder denne Anmærkning:

„Igaar blev jeg ikke færdig med den tyske Lektion før Kl. 12 $\frac{1}{2}$. Under Standsningen gik jeg op for at tegne Elevernes Characterer, og maatte følgelig overlade dem til sig selv, ingen Under altsaa, at Hr. Thomsen fandt dem i god Magelighed og Ørkesløshed. Da jeg sad i Commissions-Stuen, kom Hr. Thomsen med en Person, der gav sig til at fritte Eleverne og randsage, hvad han fik Øie paa. Eleverne kom derved i en Slags Uroe, Timen gik bort, og jeg kunde ikke fortsætte den physiske Lektion.“

Undervisningskommissionen (Riber, Nørregaard, Kierulff og Fr. Thaarup) skrev nu et Brev til Hr. L. Thomsen med Forespørgsel om, hvem den fremmede Person havde været, som han havde haft med sig, og som havde opført sig saa upassende. Hr. Thomsen meddelte da, at det var

Professor Sevel*), der selv havde sagt, at han var Medlem af Selskabet; for Resten vidste han ikke videre og havde ikke lagt Mærke til, at der var sket noget upassende; han vilde derfor bede Kommissionen henvende sig direkte til ham selv.

Kommissionen gav sig følgelig selv i Kast med ham og underrettede ham i en Skrivelse af 14de Juli om, at Selskabet og dets Skole ere private Indretninger, som ingen Øvrighedsperson er berettiget til at undersøge undtagen Politimesteren, Stadens Overformynder og Sognets Præst. Han kan jo komme til Eksamen, hvis han vil; den holdes i næstkommende August Maaned.

Nu blev Professoren vred, understregede med Rødkridt alle de Steder i Kommissionens Skrivelse, som han fandt mindre behagelige, og sendte den tilbage, ledsaget af et Svar, hvori han kaldte Odin Wolffs Anmærkning for usandfærdig; han havde ikke frittet Eleverne eller holdt nogen selvmyndig Inkquisition; han havde truffet 7 à 8 Drengene i Gaarden, og det kunde vel ikke kaldes at afbryde Hr. Wolffs Undervisning. Han havde derefter været inde i det Værelse, hvor „Selskabets physiske apparatus og Naturalien-Samlingen er.“ Derefter havde Hr. Thomsen ført ham ind i de to Klasser, hvor Hr. Dinesen gav Undervisning i Tegning, og endelig var han gaaet ned i Kommissionsstuen, hvor han havde truffet den vakre Bondedreng, Poul Rasmussen fra Farum. Han vilde sætte Pris paa, at Wolff maatte gøre Thomsen og ham en Undskyldning. — Han har den

---

*) Magnus Hofmann Sevel var født 1740 i Aalborg, hvor Faderen var By- og Raadstueskriver. Han var økonomisk Direktør for Seminariet paa Blaagaard; men af flere Omstændigheder, ligesom ogsaa af et Brev fra Reventlov skønner man, at han hverken skikkede sig til at være Lærer eller økonomisk Direktør paa Seminariet. Han fik Afsked 1796 og døde 1818. Han havde rejst udenlands, havde Titel af Professor og var Medlem af Kommissionen for danske Skolers bedre Indretning.

(Tauber, Disciple fra Aalborg Kathedralskole I, 122; J. Jensen: Hist. Efterretninger fra det Blaagaard-Johnstrupske Seminarium. 1841).

Ære at sende Kommissionens Skrivelse tilbage, da den ikke passer paa ham.

Men Kommissionen betragtede det ikke som nogen Ære at modtage Skrivelsen igen med de røde Streger. Nogle Møder blev sammenkaldte, og faa Dage efter blev der sendt Brev med Anmodning om nærmere Oplysninger til Hr. Odin Wolff, Hr. Thomsen og Tegnelæreren, Hr. Dinesen, samt et skarpt Svar til Hr. Sevel. Sagen skulde, naar den var nærmere undersøgt, blive forelagt Selskabet i en ekstraordinær Generalforsamling, men med Hr. Sevel vilde man ikke have mere at gøre.

Nu mente Professoren, at han maatte appellere til højeste Instans, nemlig Selskabets Direktion. Han skrev derfor til denne og lod samtidig Kommissionens sidste Skrivelse følge med tilbage; atter denne Gang havde han med Rødt understreget alle de Steder, som han fandt anstødelige.

Hvis nogen Læser skulde have Lyst til at læse Aktstykkerne i deres Helhed, henviser jeg til „Vor Ungdom“ 1895 Pag. 625, hvor de ere aftrykte. De Herrer Forfattere af disse Indlæg vare i det hele taget ikke stive i Ortografi og Tegnsætning, særlig ikke Hr. Thomsen. Men tungest har det dog faldet Hr. Dinesen at faa sit Svar ført i Pennen. Det lyder kort og godt saaledes:

„Paa Deres ærede af 20de July kand jeg paa ed og „Samvittighed ikke erklære mig anderledes, end som „følger — d. 7 July kom Hr Proffesor Sevel, tilligemed „Hr Thomsen, fra Anden Classe ned i 3 og 4de; ieg „opholdt mig Just med at informere 4de Classe, saa ieg „ey har hørt, hvad i forveyen kand være paseret, men „ved indtrædelsen i ommeldte Classe spurgte Hr. Proffesoren Eleven Lawætz; hvem er han, Svar Lavætz, „Svar got hels hans fader fra mig. Jeg er Proff. Sevel. „derpaa til en anden, som ieg erindrer ikke Rettere end „at det var A. Kielsen: hvem er han, kiender han mig

„Svar Ja. hvad hedder ieg da. Derpaa gik ieg ind i 3die „Classe, hvor Hr. Proffesoren Spurgte mig om ieg haffde „flere offentlige Steder at informere, hvor paa ieg Svarede, „academiet og borger Dyds Skolen. Dette er alt hvad „ieg med vished kand forklare denne Sag angaaendes.“
J. Dinesen.

Hr. Thomsen giver i sit Svar nogle nærmere Oplysninger. Professoren havde spurgt Hr. Wolff om hans Navn, havde hos Poul Rasmussen søgt Oplysninger om, hvor Farum laa, havde udbedt sig Selskabets Love til Gennemsyn og holdt en Slags Formaningstale til en enkelt af Eleverne.

Alle disse Aktstykker bleve forelagte Hr. Wolff, som blev alvorlig vred. Han har aabenbart i Mellemtiden søgt alle mulige Oplysninger hos Lærere og Elever og skrev Dagen efter, den 28de Juli, sit Slutningsindlæg. Først faar Hr. Thomsen en lille Overhaling; efterat han i Begyndelsen omtaler ham som Inspektøren, kalder han ham senere simpelthen Hr. Thomsen, men til sidst Kræmmeren. Han vil raade ham til, at han i Fremtiden ikke løber hen i Taaget og skriver om, hvad han ikke forstaar sig paa, men bruger Betænksomhed og Overlæg, da han maaske nu til „sin store Under“ første Gang erfarer, at man maa anvende lige saa stor Forsigtighed ved en Tankes Opsætelse som ved Alenmaal. Professoren ansaa han først for en næsvis Person, en ubeskedet Kompagnon af Kræmmeren; men da han fik at vide, at det var en Professor, skammede han sig først over sin egen Ukyndighed, at han ikke anede, at Fædrelandet ejede en saadan Videnskabsmand; men det maa „leider dessen“ hidrøre fra dennes totale Navnløshed i den lærde Verden. Han ligner mere en snusende Spejder end en sindig Videnskabsmand, og hvad Videnskaben angaar, er det ikke stort bevendt med den; thi i Fysikkammeret havde han selv villet eksaminere, og havde da uheldigvis forvekslet Elektricitet med Tyngde osv,

Hr. Wolff havde han tiltalt med „han“, og til en af Drengene havde han sagt: „Sid ned, Slyngel“. — Wolff forlanger nu, at denne „Opsatz“ skal forelægges Professoren helt og holdent enten i Original eller Kopi, og hvis saa ikke Hr. Sevel gør Afbigt, lader han hele Historien trykke og ind-anker saaledes Sagen for Offentlighedens Domstol.

Men inden dette Aktstykke kom Kræmmeren og Professoren i Hænde, faldt de til Føje, tog deres Næser og gjorde Hr. Wolff en Undskyldning. Man skulde have ventet, at de vare blevne fornærmede og havde meldt sig ud af Selskabet, men tværtimod: Sevel tilbød for Fremtiden at betale dobbelt Kontingent, og Thomsen vedblev i mange Aar at være Medlem. Paa Listerne er han opført til 1821, da han rimeligvis maa være død.

Storm var den Gang det femte Medlem af Undervisningskommissionen, men laa syg („Gigt i Kindben og Tænder“) hos Kampmann i Farum. Havde han deltaget i Forhandlingerne, vare de rimeligvis hurtigere blevne afsluttede, og der var næppe gjort saa meget Væsen af saa lidt. Alligevel bleve alle Aktstykker sendte til ham, og han billigede Kommissionens Fremgangsmaade; thi i Slutningen af Juli Maaned skrev han fra Farum: Den Sevelske Sag er behandlet aldeles, som jeg ønskede det, og jeg haaber, at Kommissionen ikke slipper den, førend vi ere visse paa at have Ro i Fremtiden for slige Personers Impertinence.

Var saaledes Direktionens og Kommissionens Stilling overfor Lærerne undertiden temmelig vanskelig, og kunde der ofte være Anledning til Sammenstød, saa blev Forholdet overfor Eleverne baade let og taknemligt. Det var noget helt nyt, at Drengene ikke længere sad sammenpakkede i Værelserne, men at der var et begrænset Antal i hver Klasse, at Undervisningen blev noget andet og mere end simpel Overhøring, at Opmuntring afløste Pryglesystemet. Det var nu fastslaaet, at den korporlige Afstraffelse var forbudt, og naar Dichmann ganske vist en enkelt Gang

tillod sig at uddele et Par Ørefigen, forsvarede han det med, at han ikke gjorde det som Lærer, men som Privatmand. Hvis en Dreng gjorde sig skyldig i noget, der stred mod Skolens Princip, saa var kærlig Formaning det første Skridt, man benyttede overfor ham. Hvis det ikke hjalp, blev han kaldt for Kommissionen og fik der en alvorlig Paamindelse om at forbedre sig, det være sig med Hensyn til Flid, Opmærksomhed eller Opførsel. Først, hvis det viste sig frugtesløst, henvendte Kommissionen sig til Forældrene for at faa dem til at træde til. Den højeste Straf var, at man forlangte, at et Barn skulde tages ud af Skolen. Af og til blev denne Straf ogsaa anvendt. I det hele forlangte Kommissionen, at der skulde finde en livlig Vekselvirkning Sted mellem Skolen og Hjemmet. Derfor blev der just indført de saakaldte Konduitebøger, som Drengene fik hjem med hver Lørdag, og hvori der blev givet en temmelig vidtløftig Censur i al Almindelighed; disse afløstes snart af Karakterbøger, for at Forældrene daglig kunde kontrollere Børnenes Flid og Paapasselighed. Det var Storm, der indførte Karaktererne ug, mg, g, ngl, md og slet og tillige gav en bestemt Instruks for, hvorledes de skulde bruges.

Naar en Dreng i det hele tilfredsstillede de Fordringer, der stilledes til ham, fik han g, og vi se ogsaa, at en flink Dreng den Gang havde „godt“ til Hovedkarakter. Lagde han en selvstændig Opfattelse for Dagen, og forstod han at fremstille sine Tanker mere end almindelig klart og fyldigt, fik han mg. Ug var en Sjældenhed og en særlig Udmærkelse; man kan jo ogsaa i Oehlschlägers Erindringer læse, hvor henrykt han blev, da han en Gang havde faaet ug i Historie hos Dichmann. Hvis Lektien var noget løst læst, vankede der ngl eller, som det hyppigt blev skrevet, n (nogenledes); men ligesom ug var en Sjældenhed i den ene Retning, var mdl eller slet en Sjældenhed i den anden Retning. Det var ligefrem en Skam og vakte Opsigt i Skolen. Poul Ras-

mussen skrev jo ogsaa en Gang til Storm i Farum, at den Mærkelighed var indtruffen, at en af Drengene i Klassen havde faaet Maadelig.

Imellem Timerne var der Leg i Gaarden. Ogsaa her vistes der den største Omhu for, at Legen paa den ene Side skulde være en virkelig Forfriskning, og at den paa den anden Side ikke skulde medføre nogen Fare. Det var en alvorlig Straf, naar man forbød en Dreng at lege med. Legen bestod i Boldspil, Løb, Sang og ved særlig Lejlighed i at skyde til Papegøjen. I Skolens Arkiv findes der, skrevet med Storms Haand, følgende

REGLEMENT,

angaaende den Leeg i Gaarden, som tillades

Børnene mellem Lære-Timerne.

---

§ 1.

Den Leeg, som tilstædes Børnene i Gaarden, maa ikke have Sted, førend de i det mindste en Time have siddet i Skolen, altsaa skulle de strax ved deres Ankomst begive sig op i Værelserne. Det er kun efter Arbejde, at man behøver Forfriskning.

§ 2.

Hvis det skulde hænde sig, at den Forelæsende ikke strax er tilstæde, naar Skrivetimen om Eftermiddagen er endt, maa de Unge dog ikke blive ved at løbe i Gaarden, indtil han kommer, men de skulle, i det længste efter 10 Minutters Forløb, gaae op i Forsamlingssalen, og der forblive rolig uden den mindste Støien eller Allarm.

§ 3.

De Eftermiddage, paa hvilke ingen Skolegang er, men blot Forelæsninger, gaa Eleverne strax op i Salen, uden at

lege i Forveien, og passe det rette Klokkeslet saa nøje som muligt.

§ 4.

Forfriskningstiden mellem Læse-Timerne maa i Almindelighed ikke vare længere end 10 Minutter, med mindre Inspecteuren for nogen særdeles Omstændigheds Skyld bevilgede deri en Undtagelse for en enkelt Gang.

§ 5.

Saa gjerne som man seer, at Børnene ere muntre og raske, saa lidet taales det, at de øve nogen Slags Leeg, som er forbunden med Fare, eller dertil kan give Anledning, ei heller at de huie og skrige, eller kives, eller slaaes, eller begaae det ringeste, der strider mod gode Sæder. I alle disse Tilfælde kaldes de strax op i Skolen og miste paa een eller flere Dage deres Andeel i Forlystelserne, samt antegnes i Protocollen.

§ 6.

For at vænne Børnene til Forsigtighed, skal den, som under Leegen slaaer et Vindue itu, enten hos Værtinden eller i Skolen, forbydes i en heel Uge at følge sine Kammerater ned i Gaarden, og betaler desuden Skaden.

§ 7.

Børnene skulle med muligste Stilhed og Roelighed gaa op og ned ad Trapperne. Hvo, som forseer sig hermed, mister en Dags Forfriskning, Skeer dette ofte, ansees det for saadan Uartighed, at derimod maa bruges andre og strængere Midler.

§ 8.

Naar Porten er aaben, eller der kører en Vogn paa Gaarden, maa Børnene ingenlunde komme ned, og skulde de allerede være der, naar sligt indtræffer, maa de i Øieblikket af dem selv afbryde deres Leeg, og gaae op. Hvo derimod handler, udsætter sig for den høieste Straf, som Ulydighed medfører.

§ 9.

Saasnart Skolen eller Forelæsningerne ere forbi, maa ingen under noget Slags Paaskud forblive i Gaarden, men enhver skal strax gaae bort. Dersom et Barn bier efter det Bud, der skal afhente ham, eller har noget andet at opholde sig efter, da skal han blive oppe i Værelserne saa længe, og holde sig ganske roelig.

§ 10.

Man vil for en stor Del bedømme Elevernes Gemytsart og moralske Character efter den Nøiagtighed, hvormed de holde sig dette Reglement efterretteligt.

Den 4de Marts, Selskabets Stiftelsesdag, samledes dets Medlemmer, Eleverne og deres Forældre tilligemed Lærerne til Højtid. Det kan ikke paavises, at der ved den Lejlighed blev afsunget nogen Sang; men et af Bestyrelsens Medlemmer plejede at holde en alvorlig Tale og uddele Præmier og Ros. En saadan Tale kunde ogsaa være en Ihukommelsestale over et afdød, fortjenstfuldt Medlem af Selskabet. Den Tale, der blev holdt den 28de Marts 1788, rimeligvis i Stedet for den 4de, da der ikke findes anden Tale for det Aar hverken i Selskabets Arkiv eller paa det kgl. Bibliothek, var en Mindetale over „Selskabets afdøde Medlem, Danmarks uforglemmelige Gerner“ (af Rahbek). Kommandørkaptain Henrik Gerner, den bekendte Skibskonstruktør, var død den 26de December 1787. Han var overordentligt Medlem og betalte som saadant dobbelt Kontingent, men var fritagen for at beklæde noget af Selskabets Embeder. Imidlertid roses han for den store Opofrelse, han viste i Raad og Daad ligeoverfor dette som overfor ethvert humant Foretagende. Efter hans Død blev hans oliemalede Portrait ophængt i Selskabets Forsamlingssal, og ved de aarlige Fester blev stadig den Taknemmelighed, Selskabet skyldte

ham, omtalt. Af en Tale, Oehlenschläger holdt 1822, ser man, at endnu den Gang hang Portraitet paa Skolen. Det findes ikke mere, og jeg kan hverken paavise, hvorledes det er kommet, eller hvorledes det er gaaet; i Skolens Regnskabsbøger for de første Aar findes ingen Udgiftspost for dette Billede. Efter Gerners Død vedblev hans Hustru, Charlotte Sophie f. Rasch, at være Medlem af Selskabet, og i December 1788 skænkede hun Skolen en fortrinlig Elektricermaskine.

I 1788 blev der holdt en lille Ekstrafest i Anledning af Kronprinsens Hjemkomst, ved hvilken Lejlighed der blev afsunget en Sang. Denne findes ikke i Skolens Arkiv, men paa det kgl. Bibliothek. Den er mulig skreven af Storm og er et ganske godt Billede paa Tidens Loyalitet og Naivitet.

SANG

ved

KRONPRINDSENS

Hjemkomst

af

Børnene i den Real-Skole,

som

Selskabet for Efterslægten har stiftet.

Kjøbenhavn 1788.

Trykt hos Johan Frederik Schultz.

Universitets Bogtrykker.

Vor Røst er spæd, og vore Toner svage
 Mod hint det høje, stolte Jubelraab,
 Der modtog Dig, da Du kom her tilbage,
 Og Staden saae paa nye sin Lyst, sit Haab.

Men Bækken, som med sagte Rislen iler
 Til Glommens Svælg, hvori den taber sig,
 Har ogsaa sit Krystal, naar Solen smiler,
 Dens lave Bred er og paa Blomster riig.

Foragt ej, *Prinds!* den Hilsen, som Dig byder
 En Børneflokk, der blir engang til Mænd.
 Maaske Du skal paa raske Borgerdyder,
 Paa klog og ærlig Færd gienkiende den.

Thi, Kongesøn! thi Du vil agte nøie,
 Paa hver især, der handler, som han bør,
 Og Statens Ven skal ei undgaae dit Øie,
 Selv naar han skiules af Cabalens Slør.

Forskiellige saa vil de Kredse blive,
 Hvori enhver af os skal vise sig,
 Men kun een Aand, eet Sind, een Kraft skal drive
 Os alle, nemlig Lyst at tækkes Dig.

Og mangle vi end Kundskab, Aar og Kræfter
 Til Statens Brug, høit blusser dog vor Ild;
 Vi stræbe dog med Flid og Iver efter
 At danne og berede os dertil.

Naar Du engang skal Rigets Krone bære,
 Og giøre Tvillingfolket lykkeligt,
 Da skal vor Manddoms Daad og Frugter lære,
 At der i Barnets Siæl laa Sæd til Pligt.

Vor Røst er spæd og vore Toner svage,
 Mærk gierne dog paa vore Jubelraab!
 Vi glæddes og, dengang Du kom tilbage
 Thi Du er og vor Prinds, og Lyst og Haab.

I Selskabets oprindelige § 19 hedder det „Denne Skole, hvis Indretning Selskabet i sin Tid nærmere vil besørge, haaber det at kunne udvide og danne til en Art Realskole og til en Planteskole for dem, der agte at opofre sig til Fædrelandet og Efterslægten i et af de vanskeligste og suureste, men vigtigste og hæderligste Embeder, nemlig som Ungdommens Lærere i de ringere Stænder, i hvilken Planteskole Selskabet ei tvivler, de skulle virke til [væsentligere Nytte med mindre Byrde for dem og Lærlingerne.“

Da nu Skolen var i Gang, maatte ogsaa denne Plan sættes i Værk.

I Berlingske Tidende for 5te Marts 1787 læses følgende Avertissement:

Ifald nogen Proprietær eller anden Mand paa Landet ønsker at faa et dueligt Subjekt af Bondestanden oplært til Landsby-Skoleholder og vil selv bekoste sammes Ophold her i Staden, da er der i den Realskole, Selskabet for Efterslægten har oprettet, Lejlighed til at optage, for det første fire saadanne Elever, som uden Betaling kunne baade selv erholde de nødvendige Kundskaber og tillige nyde den Fordeel paa en forbedret Undervisningsmaade. Hvo, som vil benytte sig af dette Tilbud, behager jo før jo heller at tilskrive Selskabet, som holdes i Pilestræde Nr. 100, og forvente sammes Svar. Den eller de Lærlinge, man foreslaar, maatte ikke være over 16 Aar gammel, af opvakte Hoveder, gode Sæder og sund Legems-Konstitution og iøvrigt kunne færdigen læse og skrive [Sammenskrift. Skulde mod Forhaabning nogen Person blive Selskabet tilbuddt, som ikke havde de Egenskaber, at med Rimelighed ventes en god Skoleholder af ham, eller efter nogen Prøve mærkeligen forbedrer sig, da beholder Selskabet sig Ret til at sende ham tilbage og antage en haabefuldere i hans Sted.

Derpaa var der kun Een, der reflekterede, nemlig Bondesønnen Knud Henriksen. Han deltog i Undervisningen

sammen med Børnene og viste sig snart at være en vel begavet, flittig og retskaffen ung Person, der kom til at elske Skolen og dens Tilsynsmænd, en Kærlighed, han bevarede hele Livet, og i mange Aar, efterat han var kommen i selvstændig Virksomhed, skrev han stadig til Direktionen og meddelte, hvorledes det gik ham, og stadig mindedes han sine gamle Lærere som sine Velgørere men fremfor alle Storm. Han gik i Skolen i to Aar, fra Foraaret 1787 til Foraaret 1789, da han efter endt Prøve blev dimitteret. Ved sin Bortgang fik han en varm anbefaling fra Skolen, underskrevet af Malling og Nørregaard. Han var fremfor alt, hed det, et retskaffent Menneske, han havde været flittig og havde erhvervet sig gode Kundskaber, og han havde ogsaa faaet nogen Øvelse i at undervise, idet han i det sidste Aar var bleven benyttet til at lære de mindre Børn Læsning, Skrivning og Regning.

Selskabet havde ogsaa den Glæde, at han straks blev kaldet til Lærer i Østofte ved Maribo. Elevantallet i Østofte Skole var fra først af 20, men det voksede i Løbet af et Aar til 60, og Henriksen vandt alle Forældrenes Tillid og Yndest. Men allerede næste Aar (1791) skriver han til Direktionen fra Degneboligen i Smidstrup i Fyn; han er nu Degn og Skoleholder og har ogsaa i sit nye Embede haft Lykke og Velsignelse med sig. Under hans Styrelse var Skolen taget til, og det har moret ham at optage det fra Efterslægten bekendte Præmiesystem, idet han hertil har benyttet de af Selskabet udgivne Viser (han er imidlertid bleven korresponderende Medlem) og uddelt dem til de flinkeste med Paaskriften: „Agtelses-Tegn for udmærket Flid.“

I September 1814 gjorde han en Rejse til Kjøbenhavn, indfandt sig i Selskabet og blev modtagen paa det hjerteligste. Selskabet ønskede da at faa en kort Indberetning om, hvorledes det var gaaet ham i de forløbne 26 Aar, og han sendte da i Februar 1815 fra Stokkermarke ved

Maribo en udførlig Redegørelse over sit Liv og sin Virksomhed. Den 2den Mai 1789 tiltraadte han Embedet som Lærer i Østofte; men Grev Johan Henrik Knuth havde lagt Mærke til ham, og allerede den 2den Januar 1790 blev han ved dennes Protektion beskikket til Degn og Skoleholder for Guldbjerg og Nørre Sandager Menighed paa Grevskabet Gyldensten i Fyn; derfra blev han i August 1803 flyttet til Stokkemarke paa Lolland. — Her døde han 1823. Overalt fik han udmærkede Vidnesbyrd for Dygtighed, Samvittighedsfuldhed og Retskaffenhed. Han levede i trange Kaar, men havde den Glæde, før sin Død at se alle sine 7 Børn forsørgede.

Da Henriksen havde været i Skolen i et Aars Tid, blev der antaget en anden Elev, Peter Meier, som ligeledes skulde uddannes til Skoleholder. Man kom imidlertid snart til at nære Frygt for, at hverken hans Flid, Evner eller moralske Karakter skulde slaa til, og Storm skrev derfor paa Kommissionens Vegne et Cirkulære til samtlige Lærere for at faa en Udtalelse af dem. Resultatet blev, at det opgaves at føre ham videre.

Endelig nævnes en tredie Discipel, Johannes Berentsen, i Aaret 1790; men samme Aar var der af Staten oprettet et Skolelærer-Seminarium paa Blaagaard, og til dette gik Berentsen over. Hermed var Selskabets Virksomhed i den nævnte Retning ophørt.

IV.

Skolen havde vokset sig stærk i de faa Aar, den havde haft sit Lokale paa Østergade 51 hos Madam Kjær. Alle smaa Vanskeligheder vare efterhaanden overvundne, og Elevantallet, der straks, da det ny Lokale blev taget i Brug, var sat til 40, havde ikke alene holdt sig, men man havde Lister paa lige saa mange Børn, der ventede at blive optagne, naar der blev Plads ledig. Men i August 1789 solgte Madam Kjær Ejendommen og sendte derfor Selskabet en Opsigelse, saa Lejligheden maatte fraflyttes ved Foraars Flyttedag 1790. Da var det, at man tog den dristige Beslutning at købe Naboejendommen, hvor Skolen lige indtil Nutiden har haft sit Lokale.

Det tidligste, man med Sikkerhed ved om Gaarden, er, at den har tilhørt *Poul Laxmand*; da Dommen faldt efter Mordet, bleve alle hans Ejendomme beslaglagte til Erstatning for Kongen, „endog det ikke nær var Fyldest for saadanne Gerninger, Skade og Fordærv, som fornævnte Hr. Poul Laxmand gjort haver.“ Nogle Aar senere var Gaarden i *Jens Andersen Beldenaks* Besiddelse, rimeligvis en Gave fra Kongen, fordi Jens Andersen havde hjulpet ham saa godt i Sagen mod Poul Laxmand. Ved 1640 ejedes Gaarden af den bekendte Rentemester *Henrik Müller*, der tildels ombyggede den 1641 uden dog at forandre Fa-

gaden i nogen væsentlig Grad. Seneere havde *Karl van Mander* den Yngre (død 1672), der var kongelig Hofmaler, et Gæstgiversted eller Hôtél for fornemme Udlændinge i Ejendommen (se Karl Madsen: *Hollandsk Malerkunst*. Pag. 206). At den skulde have været det bekendte adelige Herberg „Oxenkopp“, som det f. Eks. paastaas i Dagbladet for $\frac{4}{3}$ 1886, beror paa en Fejltagelse, hvilket er oplyst af Carl Bruun i 1ste Bind af „Kjøbenhavn“; „Oxenkopp“ var tværtimod Ejendommen ved Siden af, hvor Skolen fik sit Lokale, da den flyttede fra Pilestræde. Fra 1690 har den tilhørt *Niels Benzons* til Vaargaard og blev i hans Slægt, til den d. 4de Maj 1736 solgtes af „afgangne Høyædle og Velbaarne Hr. Konferenceraad Peder Benzons Arvinger til Høyædle og Velbaarne Hr. Obersecretairer *Johan Sigismund von Schulin*. I den Schulinske Families Eje blev den, indtil Grev Frederik Ludvig Schulin tilskødede den til Hr. *Johan Jacob Gabel* den 11te December 1771 for 9500 Rd., imod at Greven beholdt en Prioritet i Gaarden.

Gabel indrettede den til et Forlystelsessted, hvor Borgerne om Aftenen kunde faa Vand paa Maskine i Haven; men Stedet blev snart berygtet; thi der blev drevet Hazardspil og husedes Kvinder af tvivlsomt Rygte. Dette sidste gav Anledning til, at Pøbelen stormede Gaarden, da Struensee faldt, og af Hof- og Stadsrettens Udlægningsforretning af 12te Februar 1773 ser man, hvor grundig Ødelæggelsen har været. Der var bogstavelig ikke en Rude hel, alle Døre vare tagne bort, Panelerne brudte af, Tapeterne afrevne, Kakkelovnene gjort ubrugelige, de forgyldte Lofter ødelagte, ja selv Udhusene lige til Retiraderne molesterede. Om denne Revolte skriver Kapitain Peder Schjøning i sin Dagbog for 17de Januar 1772: „Om Aftenen var hele Byen illumineret, Pøbelen begyndte at plyndre Gabels Huus, som uagtet alle de Vagter, som bleve sendte derhen, gik dog for sig bestandig, ikke alene indtil alt Boehavet, men tilsidst og indtil Vinduer, Døre, ja Kakkelovne og Betræk,

som saavel med dette Huus, som en stor Deel flere, man ansaae for berygtede, vedblev til Klokken 4 om Morgenen, da Garden omsider maatte ride i Gaderne“. Og i et Brev til Kapitain Nægler skriver Schjøning den 24de Januar „at hele Byen var illumineret den mærkelige 17de Januar, at 50 til 60 Huse, hvoraf Gabels det første, ved denne Lejlighed blev plyndret af Pøblen, er vel ikke ubekjendt, og som aldrig paa saadan Maade tilforn er skeet i Danmark.“ (Fr. Schiern: Bidrag til Oplysning af Katastrofen den 17de Januar 1772. Historisk Tidsskrift 4de Række, 2det Bind).

Gabel var ruineret, og Grev Schulin maatte igen overtage Ejendommen.

Den 8de Juni 1781 solgte han den til Guvernør *David Brown* for 18000 Rd. og 100 Species Dukater „i Nøglepenge til min Frue, Grevinde Schulin, naar alle Nøgler og Laase blive ham overleverede.“ Den Gang boede den portugisiske Minister i Stedet.

Brown beholdt Gaarden til den 19de Juni 1784, da han solgte den til Magazin-Forvalter *Nicoloi Ketels* for 23000 Rd. Ketels solgte den allerede d. 21de Juni samme Aar, altsaa kun to Dage, efterat den var bleven ham tilskødet, til Geheimeraadinde *Cecilia Christine von Schøller*, née de Frølich, for 26000 Rd. Men Geheimeraadinden døde snart, og i Foraaret 1790 blev den tilskødet Selskabet for Efterlægten for en Købesum af 18500 Rd.

Af den oven omtalte Udlægningsforretning faar man et temmelig tydeligt Begreb om, hvordan Gaarden saa ud, da Selskabet overtog den.

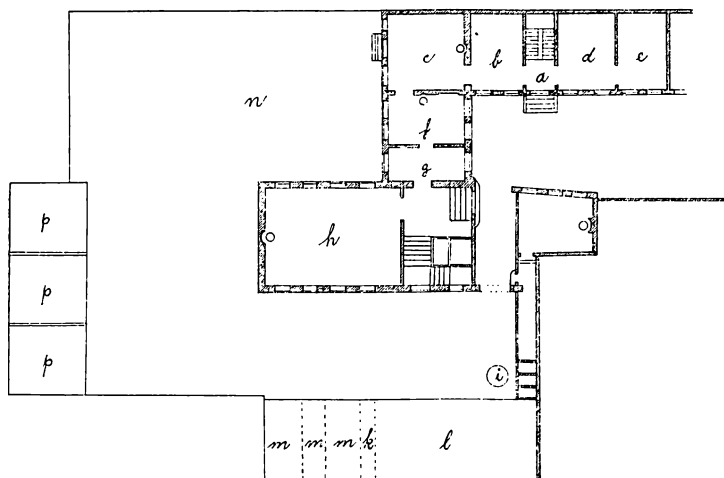
Mærkeligt er det, hvor lidt der i Grunden er forandret. Alle Vegne, hvor der nu ligger Bygninger, laa der ogsaa Bygninger den Gang; men de ere rigtignok noget forandrede i Tidernes Løb; nogle ere byggede højere, andre ere erstattede ved større, og dog er der ikke saa lidt uforandret fra gamle Dage, medens alle Naboejendommene

helt ere ombyggede. Thi i 1786 ragede vor Skolebygning frem blandt de andre Smaabygninger paa Østergade som et stadseligt Palads, rundt om omgivet af Haver og Gaardspladse, saa der fra alle Sider kunde komme Lys og Luft ind. Façaden til Østergade saa ud, som den nu ser ud, med Undtagelse af, at der var smaa Ruder, og at der udenfor første Sal var en temmelig stor Altan. I Porten — eller, som den i samtidige Dokumenter kaldtes, — i Durchfarten, sad Amagerbonden Lars Krillesen og handlede med Grøntsager. Porten var ikke saa dyb som nu; der er bygget noget til ved Gaardsiden; men man kan endnu tydelig se, hvor den gamle Port endte, paa en Hvælving eller Bue, som endnu findes. Kom man saa ind i Gaarden, havde man paa venstre Haand Naboejendommens Gaardsplads og Have, hvor Skolens Elever nu havde tumlet sig i 3 Aar, paa højre Haand den samme Bygning, som staar der endnu, hvilende paa de samme Hvælvinger i Kælderen. Men Bygningen havde kun to Stokværk og over Midten en spids Gavl paa to Fag med et Kvistværelse. Stentrappen (se omstaaende Plan, a) dannede Hovedopgangen til denne Sidefløj, og ad den Trappe gik de første Elever op, idet der var to Klasseværelser til hver Side. Til Venstre kom man ind i den Stue (b), hvor Skolens Betjent for Øjeblikket har sit Udsalg, og indenfor den laa den nuværende Pladsklasse (c). Det er det eneste af de Værelser, der fra først af toges i Brug, hvor der uafbrudt er givet Undervisning i 106 Aar. Til Højre for Stentrappen laa der ogsaa to Klasseværelser, det yderste (d) bruges nu til Køkken af en af Forhusets Lejere, og indenfor det laa der endnu et Klasseværelse (e).

Fra Pladsklassen førte den samme Dør, som endnu haves, ind til Direktionens Værelse (f), det nuværende Kontor.

Da Storm nogle Maaneder efter blev fast Inspektør, hvilket nærmere skal blive omtalt, fik han dette Værelse

tilligemed det mindre, foranliggende (g) med Udgang til den brede Trappe til sit Brug. Det havde en Gang været særlig smukt udstyret, Loftet havde været forgyldt og prydet med Stukkaturarbejde, Egetræs Paneler løb langs Væggene, og over dem var der kostbare Tapeter, en elegant Porcellænsovn stod i Nichen. Men alt dette var blevet ødelagt hin 17de Januar, ødelagt i den Grad, at Pa-

nelet var brudt af og splintret, Tapeterne flaaede ned, Ovnen fjernet, Fløjdørene tagne af, og Forgyldningen skrabet af Loftet. Gabel havde ikke Raad til at sætte det i Stand, men Grev Schulin havde, inden han solgte Gaarden, ladet Rummene saa nogenlunde restaurere, og Oehlschläger omtaler jo ogsaa i sine Erindringer Storms Værelser som hyggelige og smukke.

Den nuværende Sangsal (h) bærer endnu paa Loftet Minder om fordums Herlighed; de Ornamentter, som endnu findes paa Loftet, vare lueforgyldte; paa højre Side førte en Trappe ned til Haven, men den er fjernet. Salen har

aabenbart en Gang været et Slags Riddersal; Selskabet brugte den til Generalforsamlinger, og de bekendte Forelæsninger om Eftermiddagen Kl. 5—7 holdtes her.

I Mellemsgaarden, lige ud for Mellempørtten, omtrent der, hvor Opgangen til den i 1857 opførte Bygning nu er, stod der et Springvand (i), et Minde om de Dage, da vi havde fornemme Beboere, og i lang Tid betalte Selskabet aarlig en lille Sum til dettes Vedligeholdelse. Kom man ind i Mellemsgaarden, havde man paa højre Haand akkurat den samme Bygning som nu; den er ikke forandret, og dens spidse Gavl paa Midten med det ene Kvistværrelse, ses endnu. I dette Kvistværrelse har der for Resten senere en Gang været Klasseværrelse. Ved at betragte denne Sidebygning kunne vi faa et Billede af, hvordan det Ydre, paa selve Façaden til Østergade nær, saa ud for lidt over 100 Aar siden, dog med den Forskel, at der var smaa Ruder i Vinduerne, hvoraf Levningerne endnu ses i de Vinduer, der vende ind til Trappegangen.

Lige over for denne Bygning laa der i Mellemsgaarden, der, hvor nu den saakaldte nye Bygning ligger, et lille lavt to Etages Hus. Indgangen (k) til det var midt paa Huset; til Venstre for Indgangen laa en lille Lejlighed, der blev overladt til Skolebetjenten (l), og til Højre var der tre Vognremiser (m), som straks bleve udlejede, og den for sin Interesse for Skolen saa bekendte Konferensraad Nicolai Abraham Holten (død 1850), hvis Buste nu pryder Skolens Kontor, havde i mange Aar lejet en af disse Remiser. Senere blev denne Bygning noget forandret, og i 1856 blev den reven ned.

Der, hvor nu Gymnastiksalen ligger, laa der 'en Stald (p) med Fourageloft over. Og udenfor den lod Skolens Bestyrelse straks anbringe et Gymnastikapparat, bestaaende af en Skraastang og en Klavremaskine; i øvrigt blev al Gymnastik foretagen i Salen.

Endelig kom man ind paa den nuværende Legeplads

(n), som den Gang og i mange Aar senere ikke kaldtes Pladsen, men Haven. Der var det, at Adelsmændene med deres Damer i fordums Tid havde foretaget deres Aftenpromenader; der var det, at Borgerne havde siddet med deres Familier og drukket The, og der skulde nu Storms Dreng lege; og det var en Sorg for den Dreng, der til Straf for en daarlig Karakter eller anden Forseelse ikke maatte deltage i Kammeraternes Leg i et eller flere Fri-kvarterer.

Men det var 18500 Rd., Gaarden skulde koste. Det var fra først af Bestemmelsen, at der ikke skulde lægges Penge op; men, naar det allernødvendigste Reservefond var holdt tilbage, skulde alt anvendes til et eller andet af Selskabets Formaal. De 500 Rd. havde man nu i Kassen; men Resten skulde bringes til Veje. Man laante da 12000 Rd. paa første Prioritet i Overformynderiet og 6000 Rd. paa partielle Obligationer, hver paa 10 Rd. med Sikkerhed i 2den Prioritet. Dette Laan blev fordelt paa Selskabets Medlemmer og forrentedes med 4 pCt.; hvert Aar blev der udtrukket og indfriet saa mange Obligationer, som Kassens Status tillod; men mangan en Obligations-ejer skænkede Beløbet til Kassen, naar hans Obligation blev udtrukken. I Begyndelsen af Aarhundredet var hele Laanet indfriet. En Hjælp var det ogsaa, at Baron *Johan Heinrich von Bolten*, der havde været et virksomt Medlem i Selskabet, testamenterede det 2000 Rd., hvoraf den ene Halvdel skulde bruges til Skolens Bibliothek og andre Samlinger, den anden Halvdel til Afbetaling paa Gaarden. Det var den første større Pengegave, Selskabet modtog. Man erindrede ham i en Tale, Rahbek holdt den 4de Marts 1794, og viste i øvrigt sin Taknæmmelighed ved at lade ham male af Jens Juel og lade Billedet ophænge i Forsamlingssalen ved Siden af Gerners Portrait. Ved Hjælp af Legatet voksede Bogsamlingen til 353 Bind. 30 Aar efter, 4de Marts 1824, holdt Rahbek atter Talen ved

Skolefesten og omtaler heri Bolten som „Kierulffs kærlige Discipel og Nørregaards ømme Frænde.“

Skolen selv kunde imidlertid i Forbindelse med, hvad der kom ind ved Medlemmernes Bidrag, umulig give et saadant Overskud, at man kunde betale Renter, Skatter og Afgifter og det nødvendige til Bygningernes Vedligeholdelse, saa meget mindre som disse ikke alle fandtes i bedste Stand. Der maatte saaledes straks anvendes 1000 Rd. til Reparationer. Det gjaldt derfor at faa saa meget lejet ud som muligt. Den bekendte „Dreiers Klub“ havde allerede den Gang sit Lokale i Gaarden og blev der indtil Foraaret 1793, da de af Klubben benyttede Værelser lejedes ud til Naturhistorie-Selskabet. I Forhuset fik Selskabets fortjente Medlem, Generalauditør *Nørregaard*, sin Beboelseslejlighed mod en Godtgørelse af 200 Rd. om Aaret. Endvidere fik Etatsraad, Generalprokurør *Colbjørnsen* nogle Værelser; Kælderen lejedes ud til en Vinhandler, ja Stalden med Tilbehør kom man ogsaa vel af med, og i Porten fik Lars Krillesen Lov til at blive mod en meget lille Afgift.

I det hele kom man ind i fastere Forhold, og det i alle Retninger. Arbejdet paa Lovene fortsattes; i alt arbejdede man paa dem i 7 Aar; hvert Aar udkom de i gennemset, mere eller mindre ændret Form, stedse kortere, indtil de Love, der maa betragtes som fastslaaede, bleve vedtagne paa Generalforsamlingen den 4de Marts 1793. Et vigtigt Spørgsmaal blev ved samme Lejlighed afgjort, nemlig hvad der skulde ske, hvis Tiderne og Forholdene mod Forventning skulde medføre, at Selskabet skulde opløses, og Skolens Virksomhed høre op. Efter nogle Forhandlinger med Københavns Borgerrepræsentantskab, de 32 Mænds Forsamling, blev det vedtaget, at, saafremt ovennævnte Tilfælde indtraadte, skulde alle Selskabets Aktiver overgives til de 32 Mænd for af disse at anvendes til et Øjemed, der efter den Tids Forhold nærmest svarede til det Øjemed,

hvori Selskabet var stiftet. Samtidig skulde nævnte 32 Mænd have stadigt Tilsyn med, at de Midler, Selskabet var i Besiddelse af, bleve forsvarlig forvaltede, ligesom der ogsaa hvert Aar skulde sendes et Eksemplar af Skolens Regnskab til Borgerrepræsentanterne. Dette Kuratel overtog de den 7de November 1793.

Naar en Mand meldte sig ind i Selskabet, tilsendte han Direktionen et Ark Papir, hvori den i Lovenes Slutning vedtagne Formular var afskreven:

„Jeg undertegnede ønsker at indgaa i Selskabet for Efterslægten som . . . . Medlem og anmoder derfor Direktionen om dertil at foreslaa mig, da jeg hermed forpligter mig til efter min Optagelse at holde Selskabets Love og opfylde saadant Medlems paaliggende Pligter“.

Disse Anmeldelser bleve saa i underskreven Tilstand samlede, indbundne og opbevarede i Arkivet. Nu indførte man derimod en ny Maade, idet nemlig et Eksemplar af Lovene blev trykt paa Velinpapir, elegant indbundet i Saffian med Guldsnit, og en Del hvide Blade indsatte bag den trykte Tekst. Ethvert Medlem, der 1793 var i Selskabet, forpligtede sig nu til at holde Lovene ved at sætte sit Navn paa det hvide Blad. Det første Navn der staar, er Edvard Storms, og Listen er ført til efter 1850, da Medlemmerne ophørte at betale Aarsbidrag, hvorimod Skolepengene bleve forhøjede. Bogen, som er højst interessant, findes endnu paa Skolen.

Endelig var der endnu en Retning, hvori hele Styrelsen blev bragt ind under en fastere Form, en Foranstaltning, der fik sin store Betydning for Fremtiden, nemlig Ansættelsen af en fast Inspektør. Dette, at hverken Lærere eller Elever og deres Forældre havde nogen bestemt Person at tale med, men enten maatte henvende sig til snart den ene snart den anden Inspektør, som den Dag eller den Time tilfældigvis fungerede eller var til Stede, eller skrive til en Institution, som man saaledes kom til at forhandle

med paa Afstand, var en Ulempe, der maatte afhjælpes. Ved Gaardkøbet kom der nu en Lejlighed, som kunde benyttes og blev benyttet. Det viste sig nemlig, at man havde to gode Værelser, der paa Grund af deres Beliggenhed mellem Forelæsnings- og Forsamlingssalen paa den ene Side og Skolelokalerne paa den anden Side, ikke godt kunde lejes ud, men som vare en fortrinlig Lejlighed til en ugift Inspektør, der herfra til den ene Side kunde se alt, hvad der passerede i Forgaarden, til den anden Side kunde have Tilsyn med, hvad der foregik i Haven, hvor Drengene legede.

Det var da en Selvfølge, at man først og fremmest maatte tænke paa Edvard Storm. Ingen havde ofret Tid og Kræfter som han. Ganske vist havde han nogen litterær Beskæftigelse, der optog lidt Tid for ham, og ganske vist gav han nogle private Informationer, der vare nødvendige, for at han i al Tarvelighed kunde leve; men han færdedes næsten altid paa Skolen; hans Helbred syntes at være bleven bedre, saa at han langt sjeldnere gjorde Udflugter til Farum ud over de reglementerede Ferietider, og ikke alene vedblev han at vise Interesse, medens mangan anden faldt fra og afløstes af yngre Kræfter, men han havde en Erfaring og Kundskabsfyldte paa det pædagogiske Omraade, der medførte, at man i alle vigtige Spørgsmaal søgte hans Raad. Med Myndighed forbandt han en personlig Elskværdighed, der søgte sin Lige, og hos Børnene havde han vundet en Tillid og Hengivenhed, der gjorde ham Arbejdet til en Glæde og aabenbart bidrog noget til, at han ogsaa i legemlig Henseende befandt sig bedre. Han var jo ogsaa endnu en Mand i de bedste Aar, og man havde før set, at Livskraften under heldige Forhold kunde faa Bugt med et svagt Helbred.

At det var et Offer, Storm bragte, ikke en Godtgørelse, han fik for sit store Arbejde, følte Bestyrelsen fuldt ud, og da man tilbød Storm Lejligheden, var man sig bevidst,

at det var en ringe Erstatning, han fik for de Forpligtelser, han paatog sig. Dog bad man paa det indstændigste, at man maatte bringe Selskabet den glædelige Meddelelse, at „han ikke havde unddraget sig for at byde Haanden ogsaa i dette Fald til Selskabets Ønske, og at Gaardkommissionen da maatte bede sig bemyndiget til nærmere at aftale med ham om Værelsernes Indretning.“ I Begyndelsen afslog Storm Tilbuddet, ikke af Uvilje, men af Beskedenhed. Han tvivlede paa sine egne Kræfter og Evner, men snart lod han sig overtale, og han skrev da til Direktionen:

„Naar Selskabet virkelig troer, at min daglige Nærværelse kan være Skolen til nogen Fordeel, saa vil jeg ikke lade nogen Vanskelighed hindre mig i at føie dets Ønske. Jeg skal da ikke vægre mig ved at henflytte til Selskabets Gaard, og stræbe, saa meget som muligt, at fremme dets gode Hensigter og fortjene den Tillid, hvormed det hædrer mig. Skulde for Resten enten Sinds eller Helbreds Aftagelse eller andre uforudselige Omstændigheder i sin Tid gjøre, at jeg troede ikke længer at kunne virke med fuld Nytte, da elsker jeg Institutet altfor højt til, at jeg ikke strax skulde drage mig tilbage og overlade min Plads til en dueligere Mand.“

Kjøbenhavn den 3die Marts 1790.   Edvard Storm.

Saa blev Storm Skolens saakaldte faste Inspektør, og han flyttede ind i de to Værelser, hvor han skulde leve sine glædeste Dage i en Virksomhed, der fuldt optog ham, i en Kreds, hvor han var agtet og elsket, og hvor han efter faa Aars Forløb efterlod sig et Savn, der vanskelig kunde erstattes. Med den ham egne Sans for Hygge i Hjemmet forstod han — for at bruge et af hans egne Udtryk — at gøre de to Værelser til et lille Paradis, hvor han gerne opholdt sig, og hvor Drengene gerne vilde komme ind. Fr. Nygaard har i sin Bog om Efterslægtssel-

skabet og Edvard Storm set sig i Stand til — ved Hjælp af Fortegnelsen fra executor testamenti over Ejendelene i Edvard Storms Dødsbo — saa nogenlunde at montere hans to Værelser. Vi, der kende de to Rum, der nu bruges til Forværelse og Kontor, hvor hans Billede hænger til Minde om Skolens Guldalder, kunne godt tænke os, hvorledes det hele har set ud. Og idet jeg i Hovedsagen tillader mig at støtte mig til de af Hr. Nygaard givne Oplysninger, skal jeg forsøge at give en lille Skildring af, hvordan det omtrent kan have været.

Forværelset var hans Sovestue; der stod en Jærnseng med Madratser, Overdyne og Sengeomhæng; der havde han sin Servante med Fajancestellet og sin Kommode og rimeligvis endnu flere Ting, da der i det indre Værelse neppe (paa Grund af den lille Væggeplads) kunde rummes alle de andre Sager, som han var i Besiddelse af. Man kan tænke sig, at mulig hans Thebord af Asketræ med Kobbermaskinen og Theskrinet med Blikdaaserne have staaet der og ere flyttede ind i den større Stue, naar de skulde bruges. Det andet Værelse er et godt stort, firkantet Rum; lad være, at Oehlschläger, der var vant til de store Sale paa Frederiksberg Slot, kaldte det en lille hyggelig Stue! Man kommer ind gennem en Dør paa Midten af den ene Langvæg, og saa have vi Plads paa begge Sider: paa den ene til Sofaen, paa den anden til det gamle indlagte Chatol. Paa den ene Vinduespille, hvad enten det nu er til Gaarden eller til Havesiden, og vel snarest til Havesiden, da den vender mod Nord, tænke vi os Klaveret; thi saa kan han sidde der uden at generes af Solen. Paa Væggen hænger der tolv Silhouetter i Glas og Ramme samt seks smaa Gipsstykker, ikke at tale om det store Spejl i forgyldt Ramme, og paa Gulvet har der været god Plads saavel til de to Spilleborde som til de tolv Stole. Ligeoverfor Døren stod i Nichen den gamle Jærnkakkelovn i Etager, der havde afløst den Porcellæns-

ovn, der havde gjort Tjeneste før 1772, og i Væggen ved Siden af Kakkelovnen maa det Skab have været, hvori han havde sin lille, men udsøgte Bogsamling, der mærkelig nok ikke indeholdt nogen fransk Bog, medens der var baade tyske, engelske og italienske Værker. Af et Brev til Poul Rasmussen ser man dog, at han var i Stand til baade at læse og skrive Fransk. — Over Vinduerne hang Kappegardiner, saa det fulde Lys kunde komme ind i Stuen. I Vindueskarmen til Gaardsiden var der til alle Aarstider fuldt af blomstrende Potteplanter.

Her tænke vi os Storm mangan en Aften samle sine Venner fra Klubben; her havde han sin kære Guitar og sine Kridtpiber; her fik han imellem en Bolle Punch og et lille Slag Kort, som han nok holdt af. Og her var det endelig, at han, da han i de sidste Aar blev svagere, delte sit Hjem med sin elskede og trofaste Plejesøn, den flittige og begavede Poul Rasmussen, der blev hans Støtte og Trøst i de tunge Dage, og som senere i sit lange Liv aldrig glemte den Taknemlighed, han skyldte Edvard Storm.

Det var Storm en Fryd at sidde ved Vinduet og se Drengene tumle sig i Haven. Gik det for vidt, kunde han med en Mine eller et Tegn standse den vildeste Leg eller ethvert begyndende Slagsmaal; men til dagligt Brug gik det smukt og sømmeligt til {med al den Frihed, som er nødvendig, for at Drengens naturen skal kunne udvikle sig, og en behagelig Afveksling var det ogsaa for Drengene, naar de fik Lov til at passe det lille runde Bed, Storm havde ladet indhegne midt paa Legepladsen til privat Have. De kunde da vande, luge og binde op.

Kun halvfemte Aar levede Storm i sit Paradis; i Løbet af Sommeren 1794 tog Kræfterne stærkt af, og der er ingen Tvivl om, at der jo paa den Tid herskede større Stilhed end sædvanlig i Skolen. Af Oehlsenschlägers Erindringer ser man, at det var Adam en Fornøjelse at bringe ham Frugter fra Slotshaven til Forfriskning, og der er

ingen Grund til at tro, at han skulde have været den eneste, der viste den elskede Lærer sin Opmærksomhed. Det var derfor en Sorg, da man hørte, at Storm havde maattet lade sig lægge ind paa Hospitalet, det var med Ængstelse, at man hver Dag modtog Meddelelse derfra, og da Budskabet kom den 30te September om, at han Aftenen i Forvejen var død, blev det en Alvorsdag for Skolens Elever.

Mærkelig nok findes der i Arkivet ikke et Ord om det Indtryk, Storms Død har gjort i Skolens Bestyrelse eller blandt Selskabets Medlemmer. Dog synes det, at Rahbek den 5te November har holdt en Mindetale om ham i Selskabets Forsamlingssal, men Talen har jeg ikke kunnet finde; maaske er den aldrig bleven trykt. Storm ønskede at blive begravet som Fattigmand paa Fattigmands Kirkegaard udenfor Nørreport. Drengene fulgte ham til hans Hvilested, og 100 Aar efter lagde samme Skoles Disciple en Krans paa hans Grav. Suhm skrev det latinske Distichon, som blev indhugget paa hans Gravsten:

Moribus insignis musarum carus alumnus
Stormius Elysii nunc tenet arva pius.

(Heraf har Hr. Professor Gertz været saa venlig at give mig følgende smukke metriske Oversættelse

Musernes Fostersøn kær, med Dyder glimrende
smykket,
Storm, den fromme, har nu Bo i Lyksaligheds Land.)

I Skolens Regnskabsbog fra 1794 staar der ved Storms Navn vedføjet: „desværre for tidlig ved Døden afgaaet“. Han havde dog levet længe nok til at faa udrettet saa meget, at hans Minde aldrig vil dø, og hans Navn aldrig glemmes, saa længe Efterslægtsselskabets Skole bestaar, ja

saa længe der overhovedet lever en Slægt, der har Tanke for, hvad der blev udrettet i vort Fædreland i den store Fremskridtsperiode, i Oplysningens Tidsalder, i Slutningen af forrige Aarhundrede.

Storm var ikke nogen stor Digter. Zinclairvisen har overlevet ham, men har dog aldrig været paa Folks Læber paa samme Maade som „Vi Sømænd gør ej mange Ord“ og „Vort Fødeland var altid rigt“. Men den vil altid staa som et levende Vidnesbyrd om hans glødende Fædrelandskærlighed. Han glemte aldrig Norge og Hjemmet mellem Fjeldene; Anekdoten hos Oehlenschläger om, at han, hver Gang han kom til Norge i Geografitimerne, pegede paa Kortet og sagde: „Se! her er mit Fødeland!“ er karakteristisk; men hele hans Liv og Virksomhed viste, at han ogsaa regnede Danmark med. Her tilbragte han sin modernere Ungdoms Dage, og her øvede han sin Manddoms Værk. I Danmark staar hans Grav, og mangen Normand skænker den et Besøg, naar han gæster Danmark.

Storm blev ikke nogen berømt Mand. Havde han levet i en af de store Kulturstater, er der ingen Tvivl om, at hans Navn vilde fare vidt om Lande; men han levede i et lille Land og tilmed i en Tid, da man udenfor dets Grænser var Vidne til Verdensbegivenheder, der tvang Tanker og Interesser anden Steds hen. Politiker var han ikke, og i de stores Kredse arbejdede han ikke med. Af Borgerdydsselskabet var han ikke Medlem, og i Efterslægtsselskabet sagde han ikke stort, før Skolesagen kom for, men saa sagde han alt, og saa levede han med.

Storm var en helstøbt Personlighed; han var en Mand. Hans Præg var Elskværdighed, avlet af Retskaffenhed og Uegennytte. Hvor han kom, var han elsket; enten det var i Klubben, hvor han var Kæledægge, eller i Farum Præstegaard, hvor han blev et Plejebarn, eller inden Skolens Vægge, hvor han blev et Slags Afgud. Hvor han kom, forstod han at udbrede Hygge og stifte Fred. Theaterdirek-

tør blev han; hvem ved, hvad han kunde have udrettet? Vi kunne næppe tænke os ham som saadan.

Storm savnede sit Norge og følte Hjemve. Han forvandt aldrig Tabet af sin Ungdoms Elskede. Han kæmpede fra sine tidligste Aar med et svageligt Helbred, men dog var han en lykkelig Mand; thi han kom paa sin Hylde.

V.

Da Storm var død, kunde hans Plads ikke blive ubesat; men allerede inden hans Død var det blevet klart, at Embedet maatte lønnes. Selskabet vedtog da, at den faste Inspektør foruden de to Værelser i Skolens Gaard og det til disse fornødne Brændsel skulde have 100 Rd. i Penge; desuden skulde han have sine egne Timer betalte paa samme Maade som enhver anden Lærer. Men naar han ikke underviste, skulde han være til Stede og have Tilsyn med Skolens Gang, i et og alt dog kun som Undervisningskommissionens Befuldmægtigede; enhver Sag maatte forelægges denne til Afgørelse. Det vedtoges endvidere, at Inspektøren ikke maatte være Medlem af Selskabet, da intet Medlem maatte modtage nogensomhelst Løn for sit Arbejde. Derfor havde i sin Tid saavel Linderup som Dichmann maattet melde sig ud, da de bleve lønnede Lærere. Med Storm var det derimod en anden Sag; som fast Inspektør vedblev han at være Medlem; han fik jo ikke Løn, og at han overtog de to Værelser i Bygningen, var en Tjeneste, han gjorde Selskabet, ikke omvendt.

Rahbek foreslog Dichmann til Storms Efterfølger, og der er ingen Tvivl om, at han var den af Skolens Lærere, der var nærmest til og bedst skikket til at tage Arven efter Storm, til hvem han desuden var knyttet ved per-

sonligt Venskab. Det blev imidlertid ikke til noget, uvist hvorfor. Rimeligvis har Dichman selv næret Betænkelighed ved at paatage sig det; mulig har det været en Hindring, at han var gift; Lejligheden var jo en Ungkarlejlighed. Resultatet blev, at man valgte *Johan Ernst Gunnerus Bull*, en Normand ligesom Forgængeren. Han var en Mand paa 28 Aar og havde i Foraaret bestaaet sin theologiske Attestats med Hoved-Karakteren non contemendus; det havde han været fem Aar om; men det kan godt være, at han ikke har læst til andet; den Gang kunde man nemlig indstille sig til Eksamen, til hvilken Karakter man vilde; og derefter bleve Fordringerne beregnede. Ved Siden af sit Inspektørembede paatog han sig Embedet som Kateket ved Nikolai Kirke, og i Foraaret 1797 giftede han sig. Fra den Tid af benyttede han ikke længere sin Lejlighed i Skolens Gaard til Beboelse, men kun til Kontor. Han lejede da en Lejlighed i Byen og havde nogle af Skolens Elever i Kost. Da Bull flyttede fra Gaarden, blev der tilsendt Direktionen en Forespørgsel fra Politimesteren, Justitsraad Haagen, om hvem der i Ildebrands Tilfælde og i det hele overfor Øvrigheden var beskikket til at overtage Husejerens Pligter. Herpaa svarede Direktionen, at disse Pligter skulde „beobagtes“ af Skolens Bud Erichsen, „der nyder frie Værelser i Selskabets Gaard.“

Oehlenschläger er efter den omtalte Dagbog at dømme ikke glad for Bull og betragter ham som en Ubetydelighed; senere omtaler han ham som en skikkelig Mand, men tilføjer: „en Storm er han ikke, og bliver han aldrig.“ I otte Aar blev han ved Skolen, indtil han den 18de Marts 1803 udnævntes til residerende Kapellan ved Helliggejstes Kirke i København. I 1806 skrev han i *Minerva* en Afhandling: „Forsøg til at besvare det Spørgsmaal: Hvorfor skulle vi begynde vor Tilværelse her i Verden?“ Han døde den 13de Februar 1840.

Bull har i det hele taget arbejdet efter bedste Evne i Skolens Tjeneste; han var paa Pletten om Morgenen Kl. 8 og blev der til Kl. 5 $\frac{1}{2}$ Eftermiddag; men han stillede større Fordringer til Livet, end Storm havde gjort. Da han giftede sig, gjorde han store Anstrængelser for at faa et Par Værelser og et Køkken i Ejendommen til Hjælp, men skønt han ansøgte to Gange, fik han intet Svar. Han klagede desuden over, at Lønnen var knap, saa meget mere som henved Halvdelen af den gik til Udgifter til Korrespondance, og det var i al Fald en Gæne for ham, at hans Arbejde i Skolens Tjeneste medførte, at han maatte afslaa Indbydelser til adskillige Middagsselskaber. Han fik da sin Løn forøget med 50 Rd. At han for Resten var en Mand, der ikke kastede Vrag paa det selskabelige Livs Glæder, synes at fremgaa af de bekendte Anekdoter, man har om ham, efter at han som Præst ved Helliggejstes Kirke fik Tiden mere til sin Raadighed. Underlig nok blev han ikke indbudt til Halvhundreaarsfesten i 1836, skønt han jo den Gang endnu var i Live.

At blive Storms Efterfølger kunde paa een Maade være meget behageligt, da alt var i den bedste Orden, og Skolen i udmærket Disciplin; men paa den anden Side var det ikke nogen let Sag at løfte den Arv, Storm havde efterladt sig, saa meget mere som disse to Mænds Personer og Tilbøjeligheder vare forskellige fra Grunden af. „Han var skikkelig nok; men til en Storm bliver han aldrig“, og det blev han heller ikke. Der optaarnede sig ogsaa snart Vanskeligheder i mange Retninger, først og fremmest de pekuniære.

Skolens Kasse og Selskabets Kasse bleve fra Begyndelsen af holdte ude fra hinanden. Selskabet betalte Huslejen, Brændsel, Lys, Anskaffelsen af Inventariet, Lønning til Budet osv.; men al Betaling for den egentlige Undervisning skulde udredes af den Sum, der kom ind ved Elevernes maanedlige Kontingent. I Begyndelsen havde Skole-

kassen ogsaa et lille Overskud; men det viste sig nu, at det ikke kunde holde i Længden. Man søgte at raade Bod derpaa ved at oprette en femte Klasse; men det var ikke tilstrækkeligt, og hertil var der flere Grunde:

Inspektør Bull fik Løn, og det var en Udgiftsforøgelse af 100 Rd., der snart steg til 150 Rd.; endvidere skulde der ifølge Lovene hver Eftermiddag holdes Forelæsninger, hvortil Eleverne havde Adgang, og dette betragtedes som en Del af den Undervisning, de vare berettigede til. Men Selskabets Medlemmer vare siden Storms Død blevne trætte af den Virksomhed, saa at næsten ingen meldte sig som villige til at holde dem. Da nu Eleverne ikke helt maatte gaa Glip af denne Uddannelse, og Undervisningstiden ikke maatte forkortes med 1 à 2 Timer daglig, blev det nødvendigt i disse at ansætte lønnede Lærere. Endvidere blev den Rabat, der gaves Forældre, der havde flere Børn i Skolen, langt større, end man fra først af havde gjort Regning paa. Og endelig var det oprindelig bestemt, at der skulde være to Gratister, men disses Antal var efterhaanden i disse faa Aar steget til seks.

Skolen var jo i det hele taget stiftet med det Formaal at skaffe saa god Undervisning som muligt for saa billig Betaling som muligt. Det har medført, at der i Aarenes Løb er blevet oprettet en stor Mængde Fripladser, dels for Selskabets egne Midler, dels ved en Del Legater. Dette vilde jo være en absolut Fordel, hvis det var muligt at uddele disse Fripladser og Legater udelukkende til Disciple, der ved Flid og øvrige Forhold gjorde sig værdige dertil. Men efterhaanden har den Praksis udviklet sig, at man indmeldte Børn, udelukkende fordi man har haabet, at de før eller senere skulde opnaa en af Skolens Fripladser. I Aarenes Løb er der opdynget i Skolens Arkiv en Mængde Ansøgninger. Disse ere ikke uden kulturhistorisk Interesse, da de til enhver Tid give et Eksempel paa Ansøgerstilen. Til Prøve paa, hvordan man skrev saadanne Ansøgninger

i Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede, kan maaske nedenstaaende Ansøgning tjene:

Ærbødigst Promemoria!

Berøvet Ævne til at give mine Børn den Opdragelse, mit Hjerte saa gjerne under dem, henvender jeg mig til de Hrr i Undervisnings-Commissionen i Selskabet for Efterslægten med tillidsfuld Bøn om, at min ældste Søn Ludvig Ferdinand Kruse, 7 Aar gammel, maatte gratis antages til at nyde Underviisning i Selskabets Real-Skole, Sandelig! Jeg føler min Bøn er dristig; men — den bekymrede Moders Hierte griber enhver Tilflugt, og jeg er overbeviist om, at det Selskab, der foreenede sig til det store og ædle Øjemed at danne en bedre Efterslægt, ogsaa er ædelt nok til at røres ved en trængende Enkes og Moders nærværende Nød.

At min Forfatning er beklagelig, vil de grundigt indsee af følgende. Min Mand, Auditeur ved Regimentet i Aarhus, døde for 1 Aar siden efterladende mig, i en Alder af 30 Aar, foruden hans elskede Minde, kun Giæld og 4 smaa uopdragne Børn, hvoraf den ældste da var 8 Aar gammel. Aflagt med 60 Rd. Pension, kunde jeg umuelig hermed klare mig igiennem i en fremmed Bye, hvor jeg var uden Venner og Frænder. Jeg reiste da sidste Sommer med mine Børn hertil Byen og fandt Tilflugt hos min Moder, som selv er fattig Enke efter Skomager Orebye.

Gunstige Herrer! Af hver Mangel, jeg føler, er Tanken om, at mine Børn maa mangle den saa nødvendige Undervisning i Ungdommen, mig den smerteligste. Min Søn besidder baade Hoved og Lyst, men jeg kan ikke sætte hans Ævner i Virksomhed. I Aarhus blev han holdt til Skolegang, lærte at læse indenad, og endeel udenad af det, som man kalder Christendom. Han er nu i den Alder, at han kan modtage Undervisning, men hvor skal den komme fra?

Ædle, gunstige Herrer! Forskyd ikke en bekymret Mo-

ders Bøn! Und min lille Ludvig en Gratist Plads i Deres Skole. Derved gjør De en god Gierning baade for Gud og Mennesker, dermed lettes mit bekymrede Hierte, og i mine og mine Børns Glædestaarer skal De modtage Deres ædle Daads bedste Løn.

Ærbødigst af

Kiøbenhavn. Den 28de Februar 1800. **M. K. KRUSE.**

Dybensgade Nr. 273 og 274

Anden Sahl.

Til S T Dhrr.

i Undervisnings-Commissionen
for Efterslægtens Real Skole.

Med Lærerpersonalet var der i Løbet af en halv Snes Aar foregaaet betydelig Forandring. Af de oprindelige Lærere vare dog endnu ved Aarhundredets Slutning Dichmann, Linderup og Dinesen tilbage. Desuden havde Bull arvet adskillige fra Storms Dage, nemlig Haslund, Lærer i Fransk, Andersen, Lærer i Engelsk, og flere. Bulls Forhold overfor Lærerne har været i høj Grad kollegialt og human, og han forstod at jævne manganen en Vanskelighed mellem Direktionen og Lærerpersonalet.

Undervisningen i Sprog var fornemmelig grammatisk. Det var endnu en Levning fra den Tid, da Latinen sad i Højsædet. Man begyndte med Gramatikken, men Resultatet blev, at Drengene ikke forstod stort deraf, og kun de allerflinkeste kunde anvende det lærte. Med Udtalen i Fransk og Engelsk var det ogsaa tarvelig bevendt. Hvor skulde ogsaa Lærerne have faaet det fra? Her hjemme var der ingen Lejlighed til at lære det, og at komme til at rejse udenlands faldt kun i de færrestes Lod. Bull tænkte da ogsaa paa at gøre et Forsøg ved en Forandring for det franske Sprogs Vedkommende; han vilde indføre Øvelser i at tale Sproget. Med mange Undskyldninger til Hr. Haslund engagerede han med Undervisningskommissionens Tilladelse en indfødt Franskmand ved Navn Belle-

mare til at undervise Drengene i første Klasse i at parlere. Det gik naturligvis, som det altid gaar, naar en Mand, der ikke er det Sprog mægtig, som Eleverne tale, bliver sat til at undervise Børn, der ikke ere meget modne: Drengene gjorde Spektakler; ja selv Bull, som dog var øverste Tilsynsmand, kunde ikke faa Bugt med den Uro, man afstedkom i de franske Konversationstimer. Derfor skriver han til Undervisningskommissionen i Begyndelsen af 1799:

„I Hr. Bellemares Timer gjorde 3de af 1ste Classes Elever saadan Støyen i Løverdags, at Hr. Thielemann ei kunde undervise i næste Værelse, de lagde sig ud over Bordet og skieldte hinanden ud paa Dansk, hvilket Hr. de Bellemare ikke forstod. Burde en saadan Ryggeløshed, der foruden sin Umoralitet aabenbart hindrer Undervisningen og standser de sædelige Elevers Fremgang, ikke paa Stedet afstraffes med Hug af Buddet i min og Lærernes Nærværelse ligesom i Frueskole?“

Men Kommissionen afviste atter Spørgsmaalet om Muligheden af den korporlige Revselse ved at paavise, at det absolut stred mod Selskabets Principper og Skolens Love.

Dette skete i Aaret 1799. Men da et af Kommissionens Medlemmer, Professor Münter, overværede Eksamen Aar 1800, fandt han, at Elevernes Fremskridt i Fransk hos Hr. Bellemare vare saa tarvelige, fornemmelig fordi han selv slet ikke kunde forstaa Dansk eller udtrykke sig paa Dansk, at man maatte forlange ham afskediget. Værrer endnu var det fat med Hr. Andersens Undervisning i Engelsk. Kun een af Eleverne kunde læse nogenlunde ordentlig op; i øvrigt vare de bleve proppede med Grammatik, som de slet ikke kunde anvende. Dertil kom, at Inspektør Bull ved et Kommissionsmøde havde ladet et Ord falde om, at Andersen ikke havde nogen god Indflydelse paa Børnenes Moralitet. Bull fik da Ordre til paa lempelig Maade at takke ham for den Tjeneste, han havde ydet

Skolen ved sin Undervisning, men meddele, at man vilde ansætte en anden i hans Sted. Der maa ved denne Lejlighed have fundet et Sammenstød Sted mellem Inspektøren og Læreren; thi Andersen skrev nu en godt stilet Ansøgning til Kommissionen om at maatte beholde Timerne, idet han forklarede Grunden til, at Udfaldet havde været saa ringe ved dette Aars Eksamen, derved, at en Del af de bedste Elever vare udmeldte i Aarets Løb; skulde for Resten Kommissionen ikke synes om hans Undervisningsmetode, vilde han med Fornøjelse indføre en hvilkenksom helst anden, som de Herrer maatte foreslaa.

Denne Ansøgning blev nu sendt til Bull, for at han skulde forsyne den med sin Paategning. Efterat Bull har udtalt sin Forundring over, hvordan Andersen havde faaet den Skrivelse sat sammen, da han aldrig før havde kunnet skrive to Linier Dansk i Sammenhæng (Fordringerne til en Sproglærer vare ikke store!), slutter han sin Paategning med følgende Linier.

„At han vil rette sin Læremethode efter Kommissionens Ordre, det takker Ingen ham for; men vedbliver han med Undervisningen, saa bør det og paalægges ham at holde inde med sine Æqvivoker og letsindige Udtryk, som han tillader sig i Elevernes Nærværelse, og ei støde Forældrenes Delicatesse ved at trække om paa Gader og offentlige Steder med Stadens bekiendteste Piosker (!).“

En stor Vanskelighed havde man med Lærernes ubegribelige Hensynsløshed i Retning af Nøjagtighed med at møde præcis til Timerne. Allerede i Storms Tid var det ikke sjeldent, at Lærerne kom for silde, men nu tog det Overhaand i en Grad, som vor Tid maa forbavses over. I Sammenligning med det nuværende kjøbenhavnske Lærerpersonales Samvittighedsfuldhed i saa Henseende ser det underligt ud, at tyve Minutter, ja en halv Time for silde hørte til Dagens Orden; i April 1799 noteredes der 22 Timers Forsømmelse uden anmeldt lovligt Forfald, end-

skønt der til Lærerne var udfærdiget en Instruks, ifølge hvilken ingen Lærer uden foregaaende Anmeldelse maatte forsømme mere end to Timer om Maaneden. Man tænke sig, at nu til Dags hver Lærer kunde have Lov til uden at melde Forfald at forsømme to Timer om Maaneden! Intet Under, at Bull erklærede, at hans Stilling som Inspektør over Lærerne var brydsom, og at det maatte være langt behageligere at være ansat som Lærer end at fungere i en Stilling som hans.

Det er sørgeligt, at den værste til at forsømme var Skolens gamle veltjente Lærer Linderup, der i mange Aar havde udmærket sig ved Dygtighed, Samvittighedsfuldhed og Humanitet, og det skar ogsaa Bull i Hjertet da et Medlem af Undervisningskommissionen (Schmidt-Phiseldeck) foreslog ham uden videre afskediget, og at man i det hele maatte være betænkt paa at udfinde duelige unge Mænd til at træde i de Læreres Sted, der ved Efterladenhed vilde bidrage til at lade Skolen tabe sin velerhvervede Plads i Publikums gode Omdømme. Men Bull fik sat igennem, at Kommissionen af Hensyn til, at Linderup havde virket i Skolens Tjeneste lige fra dens Aabningsdag, at han havde været og var en udmærket dygtig Lærer, og at han i ethvert Tilfælde ikke kunde gaa over i en ny Virksomhed, men maatte vedblive at give Undervisning, lod ham slippe med en Advarsel. Heri støttedes han fornemmelig af Professorerne Kierulff og Münter, og Bull erklærede i sit sidste Indlæg i Sagen, „at Linderup var et retskaffent og ejegodt Menneske, der vist vilde opvogne (!) af sin Slummer for Efterslægtskolens Vel, naar Kommissionen vilde blæse i Basun for ham“.

Skolen havde jo ganske vist ogsaa fortrinlige Lærere; men det er naturligt, at man i Arkivsagerne finder mest om det, der har voldt Bryderi. Som et lysende Eksempel stod stadig Storms Ven, Oehlenschlägers beundrede Lærer, den udmærket dygtige Historiker, Chr. Fred. Dichmann,

der lige til Aarhundredets Udgang vedblev at kaste Glans over Skolen, endskønt han allerede 1796 var bleven ansat paa Søkadetakademiet; men paa Grund af Svagelighed maatte han i Marts 1801 trække sig tilbage fra Skolen; han døde 1806.

Der var som sagt et udmærket Forhold mellem Bull og Lærerne, og da han fik sin Gage forhøjet, benyttede han sine forbedrede Kaar til om Søndagen og paa Feriedage, naar hans præstelige Virksomhed tillod det, at holde smaa gemytlige Frokoster med Lærerne, enten i sit Hjem eller paa Kontoret. Kun een Gang kommer han til at staa i et lidt underligt Lys, idet Forfængeligheden faar Magt over ham. I Lærerpersonalet omtales fra hans Tid en meget dygtig Mand ved Navn Dalhoff som Lærer i Geografi. Han søgte en Gang et Embede og fik dertil en Anbefaling fra Undervisningskommissionen. I denne Anbefaling var der tilføjet, „at den moralske Kultur, som fjerde Klasse har opnaaet, maa tilskrives ham alene“. Men saa blev Bull fornærmet og skrev til Kommissionen: „ . . . . saa troer jeg, at de Herrer tillade ham at jage paa mine Ene-mærker og opsnappe det Vildt, som tilkommer mig. Naar Elevernes Forældre have flettet en Krands for Underviisnings-Commissionen for dens Omhu for Børnene, troede jeg, at turde opsnappe de Blomster, som begyndte at visne paa Commissionens Hoved. Jeg elsker Skolen som mit Barn og gjør for den, hvad jeg formaaer, det skal Gud vidne om.“

Dalhoff fik for Resten ikke den Plads, han søgte, men blev ved Skolen til sin Død, der indtraf 1801, omtrent samtidig med, at en anden fortjent Lærer (Spleth) døde, og Dichmann trak sig tilbage. Om Dalhoffs Timer var der mange Ansøgninger; iblandt disse en fra cand. theol. P. H. Mønster, der havde gjort en Rejse til Frankrig og opholdt sig i Udlandet i et Par Aar. Han havde tidligere haft Timer i Skolen, men kun i nogle Maaneder. Han

ønskede nu at blive ansat paa ny, og til Held for Skolen valgte man ham, særlig fordi han blev anbefalet af Professor Münter, der blandt andet havde lagt Mærke til, at han i den korte Tid, han havde været Lærer, havde taget saa megen Del i Børnenes Lege og anført dem i Gymnastikøvelser. Denne Mand blev senere Bulls Efterfølger, og det kan for Skolens Vedkommende kun beklages, at hans Virksomhed blev saa kort. Han var i alle Maader udstyret med de Evner, der kunde gøre ham til en værdig Efterfølger af Storm; med en levende Interesse for Skolen forbandt han udmærkede Kundskaber og fortrinlige Evner.

Hvad nu selve Undervisningen angaar, er det meget vanskeligt at faa nogen rigtig Forestilling om, hvordan den egentlig har været. Uden Tvivl har den efter Datidens Forhold været god, man vedblev nemlig med at sætte Fordringerne op hvert Aar, baade med Hensyn til Kvaliteten af de Kundskaber, der krævedes ved Optagelsen, da man jo kunde vrage blandt Ekspektanterne, og med Hensyn til Kvantiteten af, hvad der fordredes gennemgaaet i Aarenes Løb; men de egentlige Kilder, hvoraf man skulde have kunnet øse nogen Viden i saa Henseende, findes ikke, idet nemlig den første Protokol over Kommissionens Forhandlinger begynder Aar 1813. Der klages ogsaa allerede i Bulls Tid over, at Arkivet ikke er i Orden, og det kan, som vi siden skulle se, paavises, at adskilligt, der for en Undersøgelse som denne vilde have den største Interesse, er kommet bort.

Der blev efterhaanden føjet flere Klasser til, saaledes at, medens der fra først af var to Klasser, af hvilke den første (ældste) var toaarig, blev der nu fem Klasser, af hvilke de to sidste vare yngre end den oprindelig laveste Klasse. Fra Begyndelsen fordredes der af 9 à 10 Aars Drengene ved Optagelsen, at de skulde kunne læse indenad i en dansk Bog, skrive Sammenskrift og læse Tal, samt i det mindste have lært de første Grunde i deres Christen-

dom. Nu forlangte man derimod af Drengene paa 8 Aar, at de for at blive optagne i Skolens fjerde (næstyngste Klasse) enten skulde have gennemgaaet femte Klasse eller efter en Prøve have godtgjort, at de havde naaet det samme Maal som Eleverne i denne, nemlig 1) læse Dansk og Tysk rent og tydeligt; 2, færdigen regne de fire Species; 3, skrive gode Bogstaver og tegne Konturer nogenledes; 4, have gennemgaaet Udtoget af Sommerfeldts Geografi med tilbørlig Orientering paa Kortene og 5, Pattedyrenes og Fuglenes Naturhistorie efter Funke.

Med Undervisningen i Sprog var man nu efter Bellemares og Andersens Fjernelse efterhaanden bleven ret tilfreds, og Børnene havde god Færdighed i Behandlingen af Modersmaalet. Fremgangen i Historie og Geografi havde altid været god, og til den naturhistoriske Undervisning havde man den store Fordel, at „Selskabet for Naturhistorien“ havde lejet den tidligere af Dreiers Klub benyttede Etage, og til dette Selskabs Samlinger havde Skolens Elever Adgang, naar de ledsagedes af deres Lærer. Lægsøvelserne fortsattes, dels i Haven i Friminutterne, dels i Salen i Gymnastiktimerne, og endelig havde Eleverne faaet deres længe nærrede Ønske, at lære at danse, opfyldt. Skolen havde ikke bestaaet i mange Uger, før Drengene indgav et Andragende til Direktionen med Bøn om at faa Undervisning i Dans, og flere Gange havde snart den ene, snart den anden af Forældrene, ja hyppigt et Medlem af Undervisningskommissionen henledet Opmærksomheden paa denne gavnlige Øvelse, men stadig stødte det paa Vanskeligheder. Nu endelig lykkedes det at faa en rigtig Danseundervisning i Stand; Ledelsen heraf blev betroet en Dansemester Berg.

Om Ordenen og Disciplinen i Skolen faa vi et Begreb ved at læse det Cirkulære, som 1ste December 1800 blev omsendt til Forældrene; det lyder:

SKOLE-LOVE,

for Eleverne i den af Selskabet for Efterslægten
oprettede Real-Skole.

1, Enhver er forpligtet til, saasnart mueligt, at anskaffe de Bøger, som Commissionen har anordnet.

2, Enhver maae indfinde sig reenlig og ordentlig paaklædt.

3, Enhver maae møde til de bestemte Underviisnings-Timer, og dersom han ved Sygdom eller andet Tilfælde maatte hindres heri, saa maae saadant strax skriftlig tilmeldes Skole-Inspekteuren, som antegner det i Protocollen, for at forekomme Misforstaaelse.

4, Ved Indtrædelsen i Classen sætter Enhver sig strax paa hans bestemte Plads, hvilken han ikke maae forlade uden Lærerens Tilladelse.

5, Ingen maae gaae i Baggaarden uden Lærerens Tilladelse, og maae han, saasnart muligt, komme ind igien.

6, Naar Undervisningen er begyndt, tillades Ingen at gaae ud.

7, Der tillades Ingen at gaae hjem for at hente Noget, han har forglemt, eller gaae noget andet Ærinde paa Gaden.

8, I Læretimerne maae Enhver forholde sig ganske rolig og opmærksom.

9, Enhver Eleve maae bringe med sig i Skolen de Bøger eller andre Ting, som henhøre til Underviisningen, og aldeles ikke laane af hans Medelever, ligesom han hver Dag skal bringe sine Bøger etc. hjem med sig.

10, Det forbydes strængelig Enhver at bringe med sig i Skolen noget, som er Undervisningen uvedkommende, være sig enten Slikkerier, Penge eller noget Slags Legetøi.

11, I Skolens Værelser maa ingen Leeg have sted.

12, Enhver, som har udmærket sig ved Forsømmelse i sin Underviisning eller anden utilbørlig Opførsel, udelukkes for en Tid fra Fornøjelser i Haugen.

13, Paa Veien til og fra Skolen, saavel som i Haugen og i Skolen selv maae Enhver opføre sig med Sømmelighed og Anstændighed.

Commissionen vil stedse bedømme Elevernes Character efter den Redebonhed, hvormed de opfylde disse Love.

Bull havde den Tilfredsstillelse, kort før han forlod Skolen, at modtage en Anerkendelsesskrivelse fra Dansk Cancelli for den Orden, Disciplin og Fremgang, der var i Skolen.

VI.

Nogle Dage efter at Selskabet i 1803 havde højtideligholdt sin Stiftelsesdag, til hvilken Professor N. Schou havde udsendt et Indbydelsesskrift, hvori han udtalte sin Mening om Undervisningen i Skolen og bedømte enkelte af Lærerne temmelig strængt, blev Inspektør Bull udnævnt til residierende Kapellan ved Helliggeistes Kirke. Til hans Eftermand valgte man eenstemmig og uden Betænkning Skolens udmærket dygtige Lærer, theologisk Kandidat *Peter Hans Mønster*, der dog ikke kom til at virke direkte i Skolens Tjeneste mere end $2\frac{1}{2}$ Aar; thi allerede i Efteraaret 1805 blev han kaldet til Præst i Gyrstinge og Flinterup; 1807 blev han Amtspræst i Sorø Amt, 1812 blev han udnævnt til Ridder af Dannebrog, 1813 blev han Sognepræst i Ringsted, hvor han virkede til 1829, da han blev Biskop i Aarhus, men allerede den 31te Juli det følgende Aar døde han.

Selv havde Mønster ganske sikkert en Følelse af, at han ikke vilde blive længe i sin Stilling ved Skolen; thi allerede den 1ste Juli samme Aar, som han havde tiltraadt sit Embede, skriver han et Brev til Kommissionen og ender det med: „at den (Kommissionen) kan være overbevist om, at mit reneste og ivrigste Ønske er at gjøre, hvad der staaer i min Magt, for Institutets muligste Fremtarv,

hvortil jeg stedse skal stræbe, saalænge Forsynet ikke skienker mig nogen blidere Virkekreds.“ Men han fik jo temmelig snart den blidere Virkekreds.

En Lettelse for Mønster var det, at Kommissionen samtidig med hans Udnævnelse til Inspektør afskedigede nogle Lærere, som man ikke var fornøjet med. Endvidere paa-lagdes det Lærerne at indestaa for Overholdelsen af § 10 i de ovennævnte Skolelove for Eleverne, navnlig hvad angik, at de ikke maatte have Penge med. Det var nemlig blevet en almindelig Uskik, at Lærerne forlangte, at Drengene skulde have Penge med til et og andet, som skulde anskaffes, og som Lærerne da besørgede. Dette havde med-ført nogle Uordener fra Drengenes og nogle Misforstaaelser fra Forældrenes Side; det paa-lægges derfor samtlige Lærere aldrig under nogensomhelst Omstændighed at forlange sligt af Eleverne; men, naar det var nødvendigt, at noget skulde anskaffes, maatte de henvende sig til Inspektøren, som da skulde lade Beløbet indkræve hos Forældrene sammen med Maanedspengene. Om denne Sag blev derpaa sendt et Cirkulære til Forældrene.

Endvidere var Inventariet efterhaanden blevet ringere. De tre Dusin Ruslæders Stole vare blevne ødelagte ved Elevernes „Munterhed“, Bordene trængte til Afløsning, og man manglede Skabe. Det blev i den Anledning bestemt, at for Fremtiden skulde hver Elev, naar han indmeldtes i Skolen, medbringe en lille Taburet, idet det tillige hen-stilledes til de i Skolen værende Elevers Forældre, om de vilde anskaffe saadanne Smaastole. Dette gik de ogsaa alle — paa een Fader nær — ind paa, og Selskabet skaffede de nye Borde og Skabe, saa nu var man i lang Tid sikret for Vanskeligheder med Inventariet. [Mange nulevende af Skolens forhenværende Elever ville sikkert huske de smaa Taburetter, paa hvilke de sad om de i Firkant opstillede smalle Borde, saa at nogle kunde anbringes i Midten, medens de fleste sad udenom, Lærerne ved Klappen, der

forbandt to af Bordene og dannede ligesom en Laage til Helligdommen i Midten].

Af rent ydre Foranstaltninger kan nævnes, at Mønster forlangte Haven gruslagt og planeret. Den var i Tidernes Løb forvandlet til Bakke og Dal, og ganske vist havde man søgt at jævne dette kuperede Terrain ved at fylde nogle af Dalene med Kalkgrus; men i tørt Vejr gav denne Udfyldning en ulidelig Støv, „der ikke blot tilsmurte Børnernes Klæder, saa de aldrig kunde se ordenlige ud, naar de kom fra Haugen“; men den kunde ogsaa let medføre skadelige Følger for deres Helbred.

Ogsaa i en anden Retning var der kommet Ulemper, som maatte afhjælpes. Det var naturligt, at da Selskabet i sin Tid havde købt den store Ejendom, maatte det, dels paa Grund af den Sum, der skulde forrentes, dels fordi det ikke selv havde Brug for det vidtløftige Lokale, tænke paa at udleje saa meget som muligt. At man imidlertid i Lejekontrakterne indførte alle de Forsigtigheds-Foranstaltninger, der kunde betrygge Børnernes Liv og Lemmer, er en Selvfølge; men disse Forpligtelser bleve ikke overholdte af Lejerne. Der ankes over, at Passagen gennem Baggaarden er ubekvem; skønt det er stridende mod Madam Obels Kontrakt, fylder hun Gaarden med Tønder, Fjerdinger, Kasser og Hjulbøre, og Møbelsælgeren Moyel opstabler Planker og sligt. Skønt han var forpligtet til at undgaa al Kørsel i Gaarden i Skoletiden, særlig ved Timeskifte, lod han ofte Vogne ligefrem fare ind i Gaarden, mens de smaa Drengene gik fra Klasserne til Haven, og i Baggaarden havde han ladet indrette et Saugskæreri, hvor der hen paa Eftersommeren 1803 skete den Ulykke, at en Mahogni Blok styrtede ned paa en Saugskærer, hvorved denne brækkede sit ene Laar og fik sin Fod knust, hvorefter han i en meget lidende Tilstand blev kørt paa Hospitalet. Dette var jo ikke nogen Anbefaling for Skolen, da Børnernes Liv og Lemmer kunde være udsatte, naar de af en

let forstaaelig Nysgerrighed nærmede sig til de Steder, hvor Op- og Nedheisningen foregik. Endvidere havde Strømpehandlerne, som havde Loftsrummet over Stalden til Leje, betjent sig af en Tridse til at opvinde en „Paque Uldengods“; men den var fastgjort saa skrøbeligt, at det hele en Dag brast itu, saa at saavel Tridse som Gods faldt ned, hvilket dog ikke afstedkom nogen Ulykke. Endelig havde ovenomtalte Madam Obel endnu ikke faaet den Hund fjernet, „som forleden bed Enden af den liden van Gehrens Finger“. — Paa alt dette blev der raadet Bod.

Hvad dernæst selve Selskabets indre Virksomhed angaar, var den ganske vist nu helt koncentreret paa Skolen. Arbejdet at uddanne Lærere for Almuen var gaaet over i Statens Hænder, Bogsamlingen benyttedes ikke af Selskabets Medlemmer, men kun af Disciple og Lærere; der udkom ikke flere Skrifter til Almuens Oplysning, og Forelæsningerne og Foredragene, som i Begyndelsen havde stiftet saa megen Nytte, vare helt opgivne. Først havde alle Skolens Disciple haft Adgang til dem; senere blev de kun besøgte af de saakaldte *provectores*, og man ved, at mange derved skaffede sig en Dannelse, der gik langt ud over, hvad der kunde erhverves ved den almindelige elementære Undervisning. Men de Mænd, der havde arbejdet saa ivrigt i de første Aaringer, vare i Tidernes Løb blevne trætte, Forelæsningerne vare fornemmelig i Bulls Tid blevne færre og færre, og nu vare de helt ophørte. Inspektør Mønster ønskede disse Foredrag genoptagne, rigtignok saaledes, at det ikke skulde være Foredrag for Selskabets Medlemmer, hvortil Eleverne blot havde Adgang, men saadanne, som blev holdte for dem alene. Først havde han tænkt sig, at det skulde være Foredrag af den Art, at de Elever, der fulgte og hørte dem, let kunde gaa over til Studeringerne. Dette kom han imidlertid snart bort fra; thi ved at undersøge Skolens Afgangslister fandt han, at det var et forholdsvis lille Antal, der fra Efterslægten var

indmeldt i de lærde Skoler. Naar man undtog Skolens allerførste Aar og den Gang, „da Frue lærde Skole fik sin forandrede Form“, var det sjældent mere end et Par Stykker om Aaret, der gik over til Studeringerne. Derimod var det Handels- og Haandværkerstanden og fornemmelig de forskellige militære Anstalter, særlig Sø- og Artilleri-Akademierne, der rekruteredes. Han henledede derfor foreløbig Opmærksomheden paa Handelsgeografi, Teknologi, de nyere Sprog (Modersmaalet ikke at forglemme) og Mathematikken. I anden Række stiller han Ønsket om, at der maa blive holdt følgende Forelæsninger:

- a) „Et pragmatisk Kursus over den ældre og nyere Historie.
- b) Populært Foredrag over Moralen, paa den ene Side saa fatteligt og praktisk som muligt, og paa den anden Side behandlet med den størst mulige scientifikke Præcision.
- c) Et Kursus over Naturhistorien, mindre med Hensyn til System og Terminologi end paa praktisk og almen-nyttig Anvendelse i det daglige Liv, hvorved det dog stedse vilde have sin Nytte at tilføje de vigtigste literære Anvisninger.
- d) Et lignende over Fysik og Kemi, saaledes indrettet, at det ikke blot gav Udsigt over disse Videnskabers ældre og nuværende Tilstand, men især viste deres Indflydelse paa de mange og mangehaande borgerlige Haand-teringer.
- e) Et Kursus over de skønne Videnskaber og Kunster, der ikke blot foredrog Theorien om disse og oplyste den ved Exempler, men endog opholdt sig meget længere ved den egentlige æsthetiske Kritik, fordi denne især har en mægtig Indflydelse paa Smagens og Humanitetens Dannelse.
- f) Et Kursus over Logikken, som jeg maaske burde have nævnt allerførst blandt disse, fordi denne beskæftiger

sig med Lovene for vor Tænkning og synes derfor at burde forudskikkes de øvrige. Logikken bør altid foredrages for Elever, man i Tiden vil vente sig noget af. Det forstaas af sig selv, at en saadan Forelæsning maatte være fattelig og populær; thi uden denne nødvendige Egenskab vilde den kun bebyrde Hukommelsen, hvilket ingenlunde er Hensigten af sund Logik.

- g) Et lignende over Sjælelæren.
- h) Og maaske vilde det have sin Nytte at give en Udsigt over de vigtigste Dele af Litteraturhistorien“.

Mere end højst halvanden Time daglig skulde der ikke undværes til disse Forelæsninger, og de kunde derfor ikke gives alle paa een Gang; hvert Kursus skulde indrettes paa et halvt Aar, det hele System være gennemgaaet i Løbet af to Aar, og Disciplene i de to ældste Klasser have Adgang til dem.

Dette Forslag vandt stor Tilslutning blandt Skolens Bestyrelse; det anbefaledes varmt af Provst Hjort (Peder Hjorts Fader) og Professor Saxtorph. Kapitain Mourier tilbød straks at læse over Artilleri og Fortifikation eller over et eller andet Afsnit af Matematikken, og Forelæsningerne kom i Gang — for igen brat at ophøre, da Mønster et Par Aar efter kaldtes til en anden Virksomhed.

Hvad dernæst selve Børneskolen angaar, da have vi set, at Mønster fra det første Øjeblik, da han som ung Kandidat blev ansat ved Skolen, nærrede stor Interesse for Børnenes legemlige Udvikling; han førte an ved al mulig Sport og Idræt, han legede med dem i Haven, og hans Anstrængelser for at faa denne planeret og gruslagt staa i Forbindelse hermed. Skønt nu ganske vist vor Skole var den første her hjemme, der indførte Legemsøvelser som en obligatorisk Del af Undervisningen, skønt Skolen havde sin

Skraastang og sin Klavremaskine, var her dog ikke nogen planlagt Gymnastikundervisning. I sine Bestræbelser for at faa denne gennemført støttedes Mønster stærkt af Kapitain Mourier. I Sommertiden blev der i hver Klasse gjort Gymnastik en Time daglig, Øvelserne skulde da hovedsagelig foregaa i fri Luft; men i Vintermaanederne indskrænkedes Undervisningen til to Timer ugentlig, og man maatte da holde sig til, hvad der kunde øves i Salen, saasom Løben, Voltigeren, Trækken i Toug og lignende. Til nye Apparater bevilgedes der 300 Rd., og for at faa Undervisningen organiseret saa godt som muligt, henvendte man sig til den bekendte Forstander for det gymnastiske Institut, Nachtegall, der med stor Beredvillighed og Uegen nytte paatog sig dette Hverv.

Syngemester Zinck tilbød at give gratis Undervisning i Sang og Musik.

Men derfor bleve Skolens øvrige Fag ikke upaaagtede. Medens vi tidligere ikke nøjagtig kunne følge Undervisningens Gang i de enkelte Klasser, ligger der, skreven med Mønsters Haand, i Skolens Arkiv Kladden til en udførlig Fremstilling af Skolens hele Plan, der aabenbart ikke er bleven renskrevet, da Inspektøren pludselig har maattet overgive Skolens Ledelse i andres Hænder; men den er et helt Program, der omhandler alle mulige Forhold, Skolen og Selskabet angaaende, og da det, der angaar Undervisningen i de forskellige Klasser, har sin pædagogiske Interesse, vil Hovedindholdet blive gengivet her.

Efter en kort historisk Udsigt, hvori han fornemmelig dvæler ved Selskabets og Skolens Stiftelse, gaar han over til at omtale de disciplinære Forhold og dvæler særlig ved de ovenomtalte Skolelove for Eleverne. Skolen er delt i 5 Klasser, af hvilke igen de to yngste have to parallelle Afdelinger, og hvad Timefordelingen i de forskellige Klasser angaar, gives der en Oversigt i nedenstaaende Schema.

TABEL
over Lærefagenes Fordeling:

	V	IV	III	II	I	Sum
Dansk	10	4	7	2	2	25
Tysk	3	3	4	4	4	18
Fransk	„	3	3	6	4	16
Engelsk	„	„	„	2	4	6
Religion	„	„	2	2	2	6
Historie	1	5	2	2	3	13
Geografi	3	4	3	2	2	14
Naturhistorie	4	2	2	2	2	12
Mathematik	„	„	„	6	5	11
Regning	7	7	5	2	2	23
Tegning	2	3	2	2	2	11
Skrivning	6	5	6	4	4	25
Sum	36	36	36	36	36	180

Endvidere hedder det:

V Classe (A og B) eller Forberedelsesclassen: Til Inden-
 adslæsning bruges Hallagers Læse-Øvelse-Bog; til Ledetraad
 ved Forstandsøvelserne følges Thiemes første Næring for
 den sunde Menneskeforstand. Ved den tyske Undervisning
 bruges Rochovs Kinderfreund, ved den naturhistoriske
 Funkes Naturhistorie, oversat af Kielsen, sidste Udgave;
 ved den geografiske bruges Platous Geografi, som til denne
 elementaire Undervisning har fortrinligt Værd. Historie
 doceres mundtlig og behandles især tabellarisk; ved Hu-
 kommelsesøvelserne vælges pro lubitu smaa poetiske og
 prosaiske Stykker, dog oftest de første, som de, der inter-

essere mest og selv formedelst Formen give Hukommelsen mere at hefte ved. Den eneste Forskjel mellem disse Classer er, at i Forberedelsesclassen A regnes efter den almindelige Methode og følges Cramers Regnebog; i Forberedelsesclassen B forberedes Eleverne derimod til Regning efter Pestalozzis Methode, fordi man ved at anstille Sammenligning mellem Forberedelsen efter denne nyere og hin ældre Methode vil forsøge, hvilken der er den bedste. Men skjøndt det er umiskjendeligt, at Pestalozzis Maade paa een Gang langt bedre sysselsætter et større Antal Elever, vækker og spænder deres Opmærksomhed, fremlokker og skærper deres Dømmekraft, i en høi Grad over deres Hukommelse, giver dem en sjelden Lethed til ikke blot paa Papir eller Tavle, men endog i Hovedet at overse Forhold og endog forbedrer deres Taleorgan, saa have dog de her anstillede Forsøg intet Resultat kunnet give. (Med en anden Haandskrift er senere tilføjet: at den pestalozziske Methode siden ganske er opgiven, behøver ikke at anmærkes).

IV Classe (A og B): Til dansk Læsning bruges Mallings store og gode Handlinger, til den tyske Undervisning Campes Robinson; til den franske Gedikes franske Læsebog, til den naturhistoriske Funkes Naturhistorie, oversat af Kielsen, sidste Udgave. I Historie lægges Gallettis mindre Verdenshistorie til Grund for Lærerens udførligere Foredrag, ligesom Platous Geografi endnu bruges her. Som en Forberedelse til dansk Retskrivning bruges en Time ugentlig til at skrive efter Diktat, hvorved tillige gjøres opmærksom paa de almindeligste Sprogformer. Da alle Eleverne i Forberedelsesclassen maa have lært at skrive Sammenskift, saa følges her, som fremdeles gennem alle de følgende Classer, de samme Forskrifter, at ikke forskjellige Hænder at skrive efter skal frembringe Usikkerhed i Skriften. Sonnes Forskrifter, som nok ere de bedste, ere dertil valgte.

III Classe. I denne Classe læres Historien efter Petersens

synchronistiske Verdenshistorie, der, hvor daarlig den end er, dog maaske er den bedste Skolebog, som vi have; men hver Elev maa have sit Exemplar giennemskudt med rene Blade, hvorpaa han kan nedskrive, hvad Læreren dicterer som Tillæg eller Rettelse; Sommerfeldts store Geografi læres nu her, og den gamle Geografi forbindes altid med den nyere. I den tydske Undervisning bruges endnu Campes Robinson, ligesom i det franske Sprog Gedikes Læsebog, men her føjes saavel tydsk som fransk Grammatik til; hiin læses efter Thilemanns tydske, denne efter Dichmanns franske Sproglære. I det danske Sprogs Undervisning bruges Badens Udtog uden ængstelig at sværge til hans Autoritet, og smaa forberedende Stileøvelser, for største Delen efter Dictata, forbindes stedse med Sprogundervisningerne. Ved den naturhistoriske Undervisning følges ikke længer Funkes, men Kielsens Haandbog. Religionen læres efter en liden Bog, som kaldes Bidrag til vigtige Kundskaber i Religionen, hvortil Læreren fører Bibelsteder og, saavidt Tiden tillader det, forbereder Eleverne paa den egentlige Religionsundervisning dels ved en Udsigt over Siælelæren og dels ved bibelske Historier, hvortil Henkes liden Samling bruges.

II Classe. Af Historien bruges her fremdeles af Mangel paa en bedre, Petersens Haandbog; i Geografien Sommerfeldts store, og hvor uden Undtagelse alt læres. I Engelsk læres den i dette Sprog oversatte Telemak, hvorhos maa anmærkes, at denne engelske Undervisning alene er bleven lagt til denne Classe for at forberede Eleverne til den egentlige engelske Undervisning i den følgende Classe; naar den derfor blot kan veilede dem til nogenlunde at læse og til at oversee dets Forskielligheder fra de øvrige Sprog, de have haft med at gjøre, saa er Hensigten opnaaet. I Fransk læres fremdeles Dichmanns Grammatik, men her bruges Telemak som Læsebog, og Stileøvelserne drives alvorligere. I Tydsk læres Campes neue Reisen; samme Gram-

matik som forhen bruges, og Stileøvelserne foretages een Gang hver Uge. I Geometri — hvorved man hidtil kun har forstaaet Plangeometrien og Stereometrien — følges Linderups for de lærde Skoler udarbejdede Haandbog, der vel har store Feil og Urigtigheder, men derhos ogsaa den ved en Skolebog nødvendige Egenskab, Korthed; thi Vidtløftighed i Demonstrationer vil naturligvis aldrig kunne passe for det matematiske Foredrag i Skolerne, saa meget mindre som Hensigten af Mathematikkens Studium rimeligvis maa være Forstandens Dannelse og Bekiendtskab med de Grundsætninger og Forkundskaber, hvorpaa egentlig Fremgang i Videnskaben i de modnere Aar ved fortsat Studium kunde bygges. Men just derfor var det maaskee ogsaa rigtigst, at denne Undervisning omfattede hele den elementaire Geometri, og en Skolebog udarbejdedes deri, som ved stræng Rigtighed i Fremstillingen forbandt Klarhed i Demonstrationen og tog i alt bestemt Hensyn paa den Ungdoms Tarv, den var bestemt for, og i en Videnskab, hvori Omridsene saa godt lade sig afridse som i Mathematikken, vilde det neppe være saa vanskeligt at faa saadan en Haandbog. Astronomien læses efter Bugges Udtog, saavel den sfhæriske som den theoretiske Astronomi og den matematiske Geografi, og denne sidste er især instructiv, fordi den er at ansee som Anvendelsen af den Mathematik, Eleverne i Forveien have lært, og fordi dens Exempler give de matematiske Demonstrationer et Liv og et Værd i Elevernes Øine, som de før ikke havde, da de blot theoretisk bleve foreviste. Arithmetikken som en Indledning til Kundskab om Bogstavregning, om Proportioner og Progressioner, læres efter samme Haandbog. Naturhistorien efter Kielsens Haandbog. Det danske Sprog fremdeles efter Badens Grammatik, saavidt denne kan følges, og hermed forbindes allehaande Stileøvelser, da Eleverne snart skrive efter Dictata, snart over opgivne Emner, nu af Historien, nu af Religionen, snart opløse Poesi i Prosa. Men da den til det

danske Sprog bestemte Tid er saa uforholdsmæssig indskrænket, saa har jeg af min egen Tid givet Eleverne sædvanlig tre Timer ugentlig til efter Skoletidens Ophør, dels til Stileøvelser og dels til Declamationsøvelser, hvorved tillige forklaredes de almindeligste Sætninger af Æsthetikken og de forskellige saavel poetiske som prosaiske Skrivemaaders Natur, Inddeling osv. Og jeg anseer det for en bestemt Feil, og som det endnu formedelst foregaaende Indretninger har været umuligt at rette, at der ved en Realskole som denne, hvori ingen lærd Dannelse hidtil er givet, og hvor der for Fremtiden ei heller skal gives saadan, er fastsat saa liden Tid til Modersmaalet; thi skal den Ustuderede nogensinde faa tydelig Grammatik i Hovedet, saa maa han vel gaae ud fra Modersmaalets Grammatik og paa dens Forudsætninger anvende, hvad han i andre Sprog har lært, naar dette ikke blot skal blive Hukommelsesarbejde og som saadant hverken have Varighed ei heller den logiske Nytte, tydelig forstaaet Grammatikkundskab kan give. Jeg har saa udførligt, som Leiligheden tillod det, drøftet denne Gjenstand i et lidet Program til Efterslægtens sidste Examen.*)

I. Classe. I de mathematiske Videnskaber følges samme Lærebøger som i anden Classe, og Forskiellen mellem Undervisningen i begge Classer er blot denne, at her gaaes videre. Mekanikken, som her tages med, læres efter Lindrups udgivne Haandbog og er vist en af de Undervisninger, der fordrer mere end 1 Time om Ugen. Hvorimod jeg gjerne troer, at den historiske Undervisning kunde afgive en Time, dels fordi Historie, scientifick betragtet, er mindre vigtig for den, der ikke bestemmes for lærd Dannelse, og dels fordi Eleverne i de foregaaende Classer bør have lært saa megen Historie, at to Timer om Ugen vare

---

*) Monster udsendte til Skolefesten den 4de Marts 1805 et Indbydelsesskrift: Om Modersmaalets Dyrkelse. — Det foregaaende Aar ligeledes et Indbydelsesskrift: Om Hukommelsesevne's Dyrkelse.

tilstrækkelige; ligeledes maatte Kalligrafien ogsaa kunne afgive en Time om Ugen, da det bør forudsættes, at Eleverne i Forveien ere komne saa vidt i Skrivning, at tre Timer om Ugen vare nok til at fuldende deres Dan-nelse heri, saa meget mere som den større Færdighed, de have opnaaet i Tegning, nødvendig maa komme dem til Hjælp i Kalligrafien, baade fordi den giver Fasthed i Haanden, og fordi den giver deres Øie uformærket en vis mekanisk Færdighed til at være opmærksom paa det har-moniske Forhold mellem de enkelte Træk. Og de saaledes indvundne Timer vilde vistnok med Færdighed kunne anvendes paa andre Undervisninger.

I denne første Classe drives alle Sprogundervisninger til muligste Færdighed i at læse, oversætte, skrive og tale Sprogene. Udenfor de bestemte Skoletimer har jeg desuden givet Eleverne ugentlig 3 Timer, i hvilke de vigtigste Ting af Mythologien giennemgaaes som et Hjælpemiddel til bedre at forstaae Historie overhovedet og Religions- og Kunsthistorie i Særdeleshed.“

Hertil knyttet nu en Del almindelige Bemærkninger om Undervisningen. Tegneundervisningen er maaske en af dem, som i en Realskole kunde og burde indrettes hen-sigtsmæssigere, end hidtil sædvanlig sker; thi som den nu drives, indskrænkes dens hele Nytte til at give Eleverne en vis Kunstfærdighed, hvis Værd altid bliver saare sub-ordineret, saa længe dens Anvendelse ikke lader sig be-stemt angive. Indrettedes den derimod teknisk med Hen-syn paa Haandværker og borgerlige Sysler, saa skulde den vistnok være langt almennyttigere, og især tror han, at denne Ide ved Borgerskolens Realisering fortjente Op-mærksomhed.

Undervisningen i Realskolen begynder Kl. 9 om Morgenen og varer til Kl. 1 om Eftermiddagen, begynder atter Kl. 3 og vedvarer til Kl. 5. Efter Skoletiden er der om Vinte-ren to Gange ugentlig Gymnastik. nemlig forberedende

Øvelser i den mest udstrakte Forstand, de nødvendigste og gavnligste Smidighedsøvelser, Voltigeren, Klavren. Om Sommeren er der gymnastiske Øvelser hver Dag, heri beregnet Svømning to Gange om Ugen. Svømmeøvelserne foretages paa Nyholm.

Landkort, Forskrifter, Fortegninger osv. anskaffer Skolen, og hver Klasse har sit Apparat, saa at intet behøver at flyttes, og Eleverne behøve ikke at medtage andet end Bøger. Ved Indtrædelsen i Skolen medbringer hver Elev en Stol, der svarer til en vis Model, eller betaler 1 Rd. i Møbelpenge. Derved opnaas den Fordel, at den ene Dreng ikke forstyrrer den anden, hvilket saa let sker paa de almindelige Bænke. I hver Stue er der et Skab med Skuffer, en til hver Dreng; heri lægger han sine Bøger og øvrige Skolesager og tager i hver enkelt Time frem, hvad han skal bruge. I hver Klasse er opslaaet et Schema og et Exemplar af Skolelovene.

I hvert Værelse ligger en Protokol, hvori Læreren med Navns Underskrift antegner, hvad der er at bemærke som stridende mod Orden og Flid hos hver Discipel; men det bør ogsaa bemærkes, hvis nogen Elev udmærker sig ved fortrinlig Flid og Sædelighed. Om Lørdagen faar hver Elev en Hovedkarakter i hvert enkelt Fag; disse indskrives i Karakterbøgerne, og samtlige Karakterers Overensstemmelse med Skoleprotokollen attesteres af Inspektøren, som tillige giver Karakter for Sædeligheden. Karakterbøgerne skulle forsynes med Forældrenes Underskrift og medbringes om Mandagen.

Til Opmuntring tillades det Eleverne at gaa ned Kl. 10 og Kl. 12 om Formiddagen og Kl. 4 om Eftermiddagen for at lege i Haven, et Kvarter hver Gang. Men denne Fornøjelse nægtes de Elever, der ikke have været flittige eller ordentlige nok, saa længe, indtil de ved bedre Vidnesbyrd fra Lærerne have gjort sig værdige til atter at deltage;

Inspektøren er i Frikvartererne altid til Stede i Haven for at paase den nødvendige Orden.

En Gang om Maaneden, sædvanlig den 2den, forsamler Undervisningskommissionen sig, gennemgaar Protokollerne og gaar derpaa gennem alle Klasserne for at irettesætte og advare de mindre flittige og ordentlige, ligesom den paa den anden Side roser og opmuntrer de flittige og sædelige.

To Gange om Aaret, nemlig sidst i Februar og sidst i September holdes offentlig Eksamen. Efterat hver Klasse er eksamineret og bedømt af Kommissionens Medlemmer, af Inspektøren og af visse dertil indbudne Medlemmer af Selskabet, forsamler Kommissionen sig, gennemgaar Bedømmelseslisterne, sammenligner hermed de Lister, som Læreren indgiver over hver enkelt Elevs Anlæg og Evner, Flid, Opførsel og Fremgang i det tilbagelagte Kursus, bedømmer Skrive-, Tegne- og Stilebøgerne og bestemmer herefter Præmier, Ros og Opflytning fra Klasse til Klasse samt Nummerordenen i hver Klasse.

Man har længe ønsket at kunne indskrænke Eksamen til en Gang om Aaret, men formedelst Af- og Tilgang, der aldrig bør finde Sted midt i et Kursus, har denne Indskrækning stedse truffet paa Vanskeligheder. Men det er udenfor al Tvivl, at dermed vilde baade vindes den Tid, der anvendes paa en i og for sig overflødig Eksamen, og den øvrige Undervisning befries for den ubehagelige Afbrydelse, som er en Følge af Halvaars-Kursus.

Mønster havde altsaa sine Sager i Orden, og Selskabet viste ham sin Paaskønnelse ved i Sommeren 1805 at gøre ham til Æresmedlem. Denne Udmærkelse satte han selv stor Pris paa, men allerede i Efteraaret samme Aar traadte han ind i gejstlig Virksomhed. Da han tog Afsked, modtog han en Pengesum, som Elevernes Forældre skød sammen til ham. Denne Sum blev afrundet af Direktionen ved et

Tilskud paa omtrent 50 Rd. Den 4de Marts 1806 holder han Talen paa Selskabets Stiftelsesfest, og atter 1810, efterat han er bleven Amtsprovst ved Sorø Amt, drager han til Kjøbenhavn og holder Tale paa Festdagen. Det samme gentages 1817; men derefter hører Skolen ikke mere til ham.

VII.

Medens det var en let Sag i Lærerpersonalet at finde en Efterfølger for Bull, har man aabenbart været i stor Forlegenhed, da Mønster gik bort. Det kan maaske her bemærkes, at man til fast Inspektør (Bestyrer) af Skolen altid har valgt en af Skolens Lærere paa to Gange nær, nemlig da Bull fulgte efter Storm, og da Cand. Brix (nuværende Etatsraad B.) fulgte efter Professor Fridenreich. Samtlige Bestyrere have været theologiske Kandidater paa to nær, nemlig Storm, der ganske vist en Tid har studeret Theologi, ja søgt Præstekald, men som aldrig har fuldendt sine Studier, og dernæst Fabricius, der blev Mønsters Efterfølger.

Ikke enstemmigt, men med Stemme flerhed, valgte nu den samlede Bestyrelse en af Skolens Lærere, Studiosus *Jacob Peter Fabricius* til fast Inspektør, dog under den Betingelse, at han blev antagen paa Opsigelse fra Selskabets Side, og med Instruks, der nærmere blev at udfærdige af Kommissionen og Direktionen. Endvidere vedtoges, at Kommissionen skulde anmode 4 Medlemmer af Selskabet om at assistere som Skole-Kommission og deltage i det ugentlige Tilsyn ved Skolen for at paase Vedligeholdelsen af den Orden, der saavel i Undervisningens Gang som med Hensyn til Elevernes Opførsel stedse maa anses

for yderst vigtig. Fremdeles vedtoges, at Direktionen og Kommissionen skriftlig skulde anmode den afgaaende Inspektør P. H. Mønster om, saa ofte han kom til Byen, som bestandigt Medlem af Skolekommissionen at besøge Skolen for at paase dens Tarv. — Denne Haandfæstning viser just ikke, at man gik til Valget af den nye Inspektør med synderlig Tillid.

Om Fabricius vide vi kun saare lidt; mærkeligt er det, at der ikke findes et eneste Brev, et eneste Forslag, eller noget andet Livstegn af ham i Skolens Arkiv. Det er aabenbart, at Kommissionen har taget Ledelsen i sin egen Haand, og at Fabricius er bleven betragtet som slet og ret Lærer. Stort vide vi, som sagt, ikke om ham; men at Skolen gik stærkt tilbage, er vist. I en Tale, som Gehejmelegationsraad Manthey holdt den 4de Marts 1818, taler han om de svære Kampe, Skolen har haft at bestaa paa Grund af Tidernes Ugunst. At det ikke udelukkende var Fabricius' Skyld, kan der ikke være Tvivl om; men det ser dog lidt underligt ud, at man allerede 1807 bebrejder Fabricius, at han ikke har ført de Inventarielister, han havde Ordre til at føre, og som Mønster havde paabegyndt i 1804 og holdt i saa fortræffelig Orden, ligesom at man samtidig forlanger Oplysninger om Anvendelsen af 112 Rd., der af en privat Mand ere skænkede til Naturaliesamlingen. Kort efter sendte Undervisningskommissionen ham en Skrivelse, som lød:

„Overbeviste om, at Deres Velædelhed selv behageligen iudser, hvormegret den Orden, man bestræber sig for at vedligeholde her i Skolen, maa lide ved enhver Forsømmelse af de ved Skolen ansatte Lærere, opfyldte vi — som inspektionshavende Skolekommissionærer — en os paalagt Pligt, idet vi anmode Dem om at ordne Deres øvrige Forretninger saaledes, at De stedse nøjagtigen paa de bestemte Dage og til fastsat Tid kan give de Dem anbetroede

Elever den Veiledning, hvortil De ved Deres Ansættelse har forpligtet Dem.“

I 1812 kom der en Klage fra Forældrene over, at deres Børn ikke gjorde den Fremgang, som de billigen kunde gøre i et Institut, som i saa lang en Række af Aar er bleven nævnet blandt Hovedstadens første Undervisningsanstalter.

I det hele var der uden Tvivl indtraadt en forunderlig Slappelse i Lærerpersonalet. Det er sagt mange Gange, at naar man vil vide, om en Skole paa et bestemt Tidspunkt har været god eller ikke, kan man bedst erfare det af de gamle Elever. Kunne disse, naar de ere komne til en modnere Alder, se tilbage paa deres Skoletid med Glæde og Taknemlighed, er det et godt Tegn, og det Vidnesbyrd, som Oehlenschläger har givet Skolen i sine Erindringer, og som Knud Henriksen har efterladt i sine Breve, og som mange andre af Skolens gamle Disciple i Ord og Gerning i Tidernes Løb have vist, at de af fuldt Hjerte sluttede sig til — det er et godt Tegn paa, at der i deres Tid har været arbejdet i Efterslægtsselskabets Skole med Humanitet, Dygtighed og et godt Resultat, og naar man ser hen til, hvor mange af Fædrelandets dygtigste Sønner der ere udgaaede fra denne Skole, kan det gode Vidnesbyrd ikke andet end styrkes. Men i N. C. L. Abrahams' „Meddelelser af mit Liv“ staar der Pag. 24: „Denne Skole havde i en lang Aarrække nydt fortjent Berømmelse; men paa den Tid var den kun i en maadelig Forfatning. Inspektøren, Fabricius, var en høj, smuk, alvorlig Mand, der ved sit Ydre indgød Respekt, men i øvrigt var intet mindre end energisk, snarere lad og forsømmelig; kun besad han en betydelig Haandfærdighed i at uddele Ørefigen. Lærerpersonalet var, paa ganske enkelte nær, Karrikaturer.“ Naar man hos en saadan Forfatter som Abrahams læser den Slags Indtryk om Forholdene paa Skolen, maa man indrømme, at disse Aar høre til Skolens trange Tider, og

læse vi i Datidens Protokoller, træffe vi evindelige Klager over, at Lærerne ikke havde gjort deres Pligt. Det ene Cirkulære efter det andet blev sendt til Lærerne fra Undervisningskommissionen med Opfordring til dog i det mindste at møde i rette Tid. Der klagedes over, at Lærerne ikke interesserede sig for deres Arbejde, at de brugte korporlig Revselse for at holde Orden og derved naturligtvis nedbrød Disciplinen; dette var ikke Klager, der vare rettede mod en enkelt Lærer, men mod hele Personalet. At en saadan Irettesættelse var modtagen, maatte Lærerne attestere med deres Underskrift, og overalt finder man blandt Underskrifterne Fabricius' Navn med Tilføjjelsen i Parenthes: „som Lærer“. Han blev altsaa ikke det Bindeled mellem Bestyrelsen og selve Skolen, som hans Forgængere havde været; han betragtedes slet og ret som Lærer,

Blev det for slemt med en enkelt af Lærerne, skaanede man ham heller ikke. I Kommissionens Protokol for 1813 skreves der den 8de Oktober: „Læreren Høxbroe afskediges paa Grund af Svagelighed, og Selskabets Medlemmer anmodes om at tegne sig for en aarlig Understøttelse til ham, da Skolekassen ikke kan bestride det. Cabott afskediges, og en anden Lærer ansættes, som kan anvende mere Flid paa Elevernes Fremgang i Tegning. Hr. Hansen afskediges som Lærer i Gymnastik, og der søges en anden, der vil forpligte sig til ikke at forsømme Undervisningen“. Den 13de Maj 1817 blev der til samtlige Lærere udstedt et Cirkulære, hvori det blev paalagt dem for Fremtiden at være mere opmærksomme paa Skolens Tarv, og saa tilføjes der i Protokollen; „Læreren i Engelsk, Copiist Ahlers, blev formedelst Skødesløshed i sine Pligters Opfyldelse afskediget, og i hans Sted antoges den fra London hjemkomne Pastor Kjerulff.“ — 1820 saa Kommissionen sig nødsaget til at afskedige Læreren i det franske Sprog, Hr. Fenger, da han dels mangler rigtig Pronunciation, dels med kendelig Ligegyldighed har røgtet sit Kald. I hans Sted

antages Cand. juris Abrahams. 1822 fik et af Undervisningskommissionens Medlemmer, Commerceraad Marstrand, med Fodposten en anonym Billet: „Jeg anser det for Uret, at Lærerne i Efterslægtens Skole drive Negocie med Eleverne.“

I en Aarrække havde det været Skik, at naar Festtalen holdtes den 4de Marts, sluttede Taleren, efterat Præmierne vare uddelte, og de Elever fremkaldte, der havde faaet Ros, med en Tak til Skolens Lærere for den Nidkærhed, hvormed de havde røgtet deres Kald, og til Inspektøren for den Flid og Dygtighed, hvormed han havde varetaget sine Forretninger; men henimod Slutningen af den Periode, vi her beskæftige os med, hørte dette ganske op.

Og dog gjorde Bestyrelsen alt, hvad der stod i dens Magt, for at højne Lærernes sociale Stilling. At Embedet som Lærer ved en Privatskole ikke kan være særlig lukrativt og aldrig har kunnet være det, er en Selvfølge. Men ligesom det fra Begyndelsen af havde været et af Selskabets Formaal at give Skolens Lærere en anstændig Lønning, saaledes vedblev Lærernes Indtægter i de trange Aar, da Skolens Kapital blev opbrugt, og dens Eksistens var alvorlig truet, dog at være bedre end ved de andre private Undervisningsanstalter, og gentagne Gange blev selv i dette Tidsrum Lærergagen forøget. Ja, saa længe Skolen blot nogenlunde kunde overkomme det, blev der hvert Nytaar uddelt en ikke ganske ubetydelig Sum i Gratialer, og Selskabet imødekom endvidere Lærerne ved at give dem Forskud paa deres Gager i temmelig stor Udstrækning. Dette ophørte dog ved Slutningen af 1811.

Men ogsaa i Skolens højere Bestyrelse var der indtraadt en vis Slappelse i Sammenligning med den overordentlige Energi, der var udfoldet i Guldalderen. Det fandt særlig Sted i Undervisningskommissionen. For at raade Bod derpaa indførte man den Bestemmelse, at der skulde anskaffes en Protokol for Kommissionens Forhandlinger, at der deri

for hvert maanedligt Møde skulde indføres, hvad der var vedtaget, og at denne Protokol skulde føres af Inspektøren og underskrives af Kommissionens Medlemmer; men efter nogle Aars Forløb viste det sig, at der manglede Underskrift for 3½ Aar. Dette voldte nogle Vanskeligheder; thi for at bringe Orden til Veje igen maatte hvert Kommissionsmedlem sætte sit Navn 42 Steder, og Protokollen maatte ifølge Loven ikke bringes ud af Inspektørens Kontor. Tidligere bleve Forhandlingerne opskrevne paa løse Ark, som i en Mappe af Budet bragtes til de Herrer, som da kunde underskrive dem i deres Hjem, hvorpaa Arket blev gemt i Arkivet, og mange af disse Dokumenter ere bevarede.

Det var jo i det hele ulykkelige Tider for vort Fædreland. Branden i 1795 var kommen i de gode Dage, og Følgerne bleve snart overvundne. Heldigvis berørte den ikke vor Skole, medens den ene Del af Borgerdydskolens Arkiv brændte; den anden Del gik tabt ved Bombardementet 1807, da den Ejendom paa Nørregade, hvor nævnte Skole havde Lokale for den senere saakaldte københavnske Afdeling, blev ødelagt. Men Efterslægtsskolen slap ogsaa denne Gang med Skrækken; thi ganske vist faldt der en Bombe ned og ødelagde noget af Bygningen, men Arkivet blev reddet, og Skaden var ikke større, end at det hele kunde repareres for 176 Rd. 5 Mark og 12 Skilling. En anden Nationalulykke, som nødvendig maatte ramme, var Statsbankerotten af 1813.

I Tidernes Løb havde Selskabet, da Skolen florerede, indsamlet en ikke saa ganske lille Kapital, der desuden var bleven forøget ved Gaver og Legater, navnlig havde den bekendte Købmand *Niels Brock* i sit Testamente bestemt, at der skulde skænkes saa stor en Kapital til Efterslægtsselskabets Skole, at der for den kunde oprettes to Fripladser; han døde den 4de Oktober 1802, og den 19de Februar 1803 modtog Direktionen en Skrivelse fra Skifte-

retten herom. Det viste sig imidlertid ved Repartitionen af Boet, at den Kapital, der var bestemt til Legater, tre Femtedele af hele Boets Masse, var langt større end paa-regnet, og Skifteretten kunde senere saaledes forøge Kapitalen, at der allerede et Par Aar efter var skænket saa meget, at den tredie Friplads føjedes til (Legatet er ved overskydende Renter i Aarenes Løb vokset saaledes, at der for Øjeblikket er fem Gratister paa det).

Men nu kom der store pekuniære Vanskeligheder, Elevantallet tog af, og fra 1813 solgte man den ene Obligation efter den anden; heldigvis var anden Prioritet i Gaarden helt udbetalt; men da man i Løbet af et Par Aar havde solgt alle de Obligationer, Selskabet ejede, begyndte man først at optage Laan i Ejendommen, derefter at laane hele Beholdningen af det Brockske Legat; men Priserne paa de simpleste Fornødenheder vare ogsaa stegne i det utrolige; saaledes findes i Regnskabet for 1815 opført for 12 Favne Brænde: 829 Rd. 3 Mark.

Mange af de Skoler, der vare oprettede umiddelbart efter Selskabets Skole, maatte nu lukke, og uden Tvivl var det gaaet denne ligeledes, saafremt ikke private Folk vare traadte til og havde ydet forholdsvis betydelig Hjælp. Allerede i Foraaret 1799 var Stueetagen i Forhuset bleven udlejet til Boghandler *J. C. F. Brummer*, der blev boende her lige til sin Død i April 1836. Han var en dygtig Mand og havde en meget betydelig Forlags- og Sortiments-handel, han forlagde Baggesens og Oehlenschlägers Skrifter, og i det indre Rum bag Bogladen holdt han en Slags Læsestue, hvor Folk som Weyse, Reinhardt, F. C. Petersen og Etatsraad Kirstein samledes, læste Aviser og hørte Nyt.*) Det kan jo ikke nægtes, at Forfatterne klagede over, at han som Forlægger ikke glemte sin egen Fordel; men Skolen havde ikke Grund til andet end at være taknemlig

---

*) Peder Hjort, et Tilbageblik, Kbhvn, 1893, pag. 13.

mod ham. I 1813 skænkede han foruden sin Husleje, der beløb sig til 370 Rd. aarlig, 650 Rd. til Selskabets Kasse, og i det kommende Aar ydede han gentagne Gange betydelige Tilskud. Samme Aar gav Assessor *Zeuthen* 500 Rd., Justitsraad *Lind* 500 Rd. og Grosserer *Agier* 500 Rd.; næste Aar kom desuden Grev *Moltke* med 200 Rd., og mange mindre Bidrag ydedes. I 1817 gav Brummer 325 Rd., i 1818 gav Zeuthen atter 500 Rd., og endelig fik Selskabet samme Aar 1000 Rd. „til Udgifters Bestridelse“ af Direktør Holten.

Skolens Historie kan ikke skrives, uden at denne Mands Navn nævnes. *Niels Abraham Holten* var født 1775 og havde faaet sin Undervisning i Selskabets Skole. Sin store Interesse for denne bevarede han hele sit Liv; fra 1816 indtraadte han i Skolens Bestyrelse og virkede snart som Direktør, snart som Undervisningskommissær. Som bekendt var han Medlem af Direktionen for Statsgælden og den synkende Fond og Chef for Bureauet for de udenlandske Betalinger; senere blev han udnævnt til Direktør for Øresunds Toldkammer. Han døde 1850 som Geheimeconferenceraad og Storkors af Dannebrog. I mange Aar havde han en af de smaa Vognremiser i Baggaarden til Leje, og enkelte endnu levende af Skolens gamle Elever ville huske, naar han Fastelavns Mandag kom kørende ind i Gaarden og lod uddele Boller og skænke Chocolate til alle Drengene, der i Forvejen havde slaaet Katten af Tønden i Haven. Naar han saa mødte i Uniform med alle sine Ordner paa Brystet, var det Drengene en stor Fornøjelse. (Hvis noget lignende sker den Dag i Dag, vækker det almindelig Fryd. Drengene mene, at det er en Ære, de have Part i, og som halvvejs er bleven dem selv til Del). — Grosserer E. le Maire, der for Øjeblikket har Sæde i Selskabets Direktion, skænkede for et Par Aar siden Skolen en smuk Buste af Holten; den har sin Plads i Skolens Kontor.

I 1810 fik Skolen en meget betydelig Gave, idet Grev *Joachim Godske Moltke* først skænkede 700 Rd., men straks derpaa forøgede Summen til 20000 Rd., der indestaa i Bregentved, og af hvis Renter der betales Skolepenge for 20 Sønner af kongelige Embedsmænd. I sit Testamente bestemte Grev Moltke tillige, at Renten af 1000 Rd. skulde anvendes til en Guldmedaille, der skulde gives til en Elev, der havde gaaet 4 Aar i Skolen, ved hver Aarsprøve enten havde faaet Ros eller Præmie, og som havde bestaaet Afgangseksamen med Udmærkelse. Denne Medaille blev givet 2 Gange, nemlig i 1821 til Peter Didrik Hansen, en Søn af Vinhandler Godfred Hansen, og i 1823 til en Elev Lohse; men derefter blev den straks med Grevens Tilladelse forandret til en Bogpræmie. Den første Bogpræmie blev bortgivet i 1828. Der brugtes da 26 Rd. til Anskaffelsen af Stielers Atlas og 12 Rd. til sammes Indbinding. Udenpaa Bindet blev trykt med forgyldte Bogstaver:

GREV I. G. MOLTKE'S LEGAT-PRÆMIE

for

Efterslægtselskabets Realskole.

og indeni:

Tilkjendt

Eleven Johannes Emil Kjær

for

udmærket Flid og Sædelighed.

Undervisningskommissionen for Efterslægtselskabets Realskole

4. Marts 1828.

I Aarenes Løb blev Præmien just ikke hyppig uddelt, men Renterne opsparerede og lagte til Kapitalen, og for Øjeblikket ejer Præmielegatet foruden de i Bregentved indestaaende 2000 Kroner en Kapital paa 7000 Kroner, hvoraf Renterne anvendes til mindre aarlige Flidspræmier. — Grev Joachim Moltkes Portrait hænger i Skolens Sal.

Al denne Hjælp maatte naturligvis efterhaanden bringe Finanserne paa Fode, og fra 1820 begyndte man at afbetale paa Gælden, et mindre Laan paa 300 Rd. i Nationalbanken indfriedes først, og til det Brockske Legat betaltes et Afdrag paa 600 Rd., dertil kom, at Selskabet fik en Ekstrahjælp paa 3000 Rd., som var det testamenteret af Hofraad *Anselm Meyer*, og den 1ste Oktober 1823 ere Laanene afbetalte, Meyers Legat er anvendt til Indkøb af en Finansobligation paa 3000 Rd., og Selskabet ejer desuden en Nationalbankobligation paa 1500 Mark Hamb. Banco (= 1010 Rd. rede Sølv).

Ogsaa til Samlingerne og til Undervisningens Brug var der indkommen adskillige Gaver. Deriblandt kan nævnes, at Grev Moltke i 1818 overdrog Etatsraad Wad at danne for Selskabets Skole en fuldstændig systematisk ordnet Mineraliesamling af det Moltkeske Kabinets Dubletter, at Professor *Giesecke**) samme Aar gav en højst sjælden Samling af grønlandske og engelske Fossilier, og at Holten i 1822 skænkede en smuk Samling af 26 Kobberstik til Afbenyttelse ved Undervisningen i Tegning.

---

*) Om Professor Carl Ludvig Giesecke se C. F. Bricka: Dansk biografisk Leksikon VI. Pag. 19.

VIII.

I Sommeren 1824 indgav Fabricius Ansøgning om Afsked. Der blev tilstaaet ham i Pension $\frac{3}{5}$ af den Gage, han havde haft. Allerede i Begyndelsen af Aar 1825 opdagede man, at der var en forfærdelig Uorden i Selskabets Arkiv; iblandt andet var største Delen af Undervisningskommissionens Forhandlinger fra 1805—13, der, som ovenfor meddelt, vare skrevne paa løse Ark, og den første af Direktionens Forhandlingsprotokoller bortkomne. Oberst v. Steinmann fik Anmodning om at sætte sig i Forbindelse med Fabricius og undersøge Sagen; men det hjalp ikke, Papirerne og Protokollen vare borte og bleve borte. Man har senere til forskellige Tider forgæves søgt disse Sager, og snart troet, de vare det ene Sted, snart det andet; men ifølge de Oplysninger, her ere meddelte, og som findes i Referatet af Kommissionens Møde den 5te Februar 1825, viser det sig, at de ere forsvundne saa tidligt, at al Søgen nu vil være frugtesløs. Syv Aar efter sin Afskedigelse, i Juni 1831, døde Fabricius i saa trange Kaar, at Selskabet gav 70 Rd. Sedler til Hjælp til hans Begravelse.

Da han i 1824 fik sin Afsked, valgte Selskabet til hans Efterfølger en ganske ung Mand, *Vilhelm Bartholemæus Bentzien*, Kandidat i Theologien. Han var den Gang kun 24 Aar gammel, født den 4de Marts 1800, og han havde

allerede i 4 Aar været Lærer ved Skolen. Han fik i Løn 500 Rd. aarlig, fri Bolig, Lys og Brændsel og desuden 150 Rd. om Aaret for at undervise 2 Timer om Dagen. Vi se altsaa, at Lønnen var stegen betydelig fra den Tid, af, da Bull blev ansat med 100 Rd.; Bentzien blev for Resten kun $4\frac{1}{2}$ Aar paa Inspektørpladsen; thi i Begyndelsen af 1829 udnævntes han til residerende Kapellan i Frederiksborg, 1832 blev han flyttet til Kjerteminde, og i 1840 fik han Sognekaldet i Asminderød. Han indlagde sig en ikke ringe Fortjeneste ved Udgivelsen af en dansk Grammatik, der udkom i 1825. Vel var det en noget bred og vidtløftig Bog, men i Virkeligheden en fortrinlig Skolebog, som mangen nulevende vil mindes fra sin Barndom af; saaledes gaar det i det mindste Forfatteren af dette Arbejde. Til Udgivelsen af denne Bog fik Bentzien Understøttelse af Selskabet, som saaledes ved en enkelt Lejlighed genoptog det gamle Formaal at støtte Udgivelsen af gode, oplysende Bøger.

Fra nu af retter Taleren den 4de Marts atter en Taksigelse til den ihærdige Inspektør, og Bentzien, som i Løbet af 4 Aar havde faaet Øjnene aabnede for de mange Skrøbeligheder ved Styrelsen og fornemmelig for den store Mangel paa Enhed og Sammenhold i Undervisningen, indførte allerede d. 8de September, (hans Udnævnelse er dateret den 24de August) den Bestemmelse, at der foreløbig skulde holdes et Lærermøde hver Maaned, og samtidig fremlagde han en ny Plan for Undervisningen, om hvilken det i Kommissionens Protokol hedder:

„Fredag den 1ste Oktober 1824 var Undervisningskommissionen samlet i Anledning af det af Skolens Inspektør, Hr. Bentzien, udarbejdede Forslag om Undervisningens fremtidige Gang. Kommissionen, som før Mødet havde gjort sig nøje bekendt med Planen, blev enig om at antage den i det hele; af den fremlyste der ikke blot moden Sagkundskab, men ogsaa den rosværdigste Iver for Sko-

lens Flor. De Bemærkninger, som nogle af Medlemmerne fremsatte mod Planen, forbeholdt de sig privat at meddele Hr. Bentzien under Udførelsen; in specie paatog undertegnede Kapitain Linde sig at træffe en nærmere Aftale med Læreren i Mathematik, Hr. Dyssel, angaaende den mathematiske Undervisnings hensigtsmæssige Gang; ligeledes meddeltes der ogsaa Inspektøren nogle Bemærkninger med Hensyn til Valget af de af ham foreslaaede Lærebøger. Fremdeles overdroges det til ham i næste Møde, Mandagen d. 4. Oktober, at fremlægge en Plan over Læretimers og Læregenstandes Fordeling gennem alle Klasser, overensstemmende med det fremlagte raisonnerende Forslag. — Hvad den foreslagne latinske Undervisning angik, da fandt Kommissionen det betænkeligt at autorisere denne Undervisningsgenstand som nogen fast Disciplin i dette Institut, dels fordi den ligger udenfor dens hidtil værende Hovedbestemmelse, dels fordi den hele Undervisning som Følge deraf ikke kan være saaledes organiseret, at denne Skole fuldkomment kan benyttes som et Forberedelsesinstitut for de lærde Skoler. Derimod tilkendegav man Hr. Bentzien, at man paaskønnede hans uegennyttige Tilbud i denne Henseende og overlod til ham at opfordre de tre sidste Klassers Elevers Forældre og Foresatte til at erklære; om de vilde have deres Børn underviste i Timer udenfor den sædvanlige Skoletid i det latinske Sprog. Efter et Aars Forløb vilde da saavel Kommissionen som Inspektøren, der skulde give denne Undervisning, nærmere kunne bedømme, hvor vidt den skulde fortsættes. — Inspektørens Forslag, at der i Fremtiden skulde gives Undervisning ogsaa om Eftermiddagen for de lavere Klasser, som hidindtil i Vintermaanederne kun fra 9—2 frekventerede Skolen, bifaldtes, ligesom det Forslag, at ogsaa disse Klasser skulde deltage i den gymnastiske Undervisning.“

I Januar 1825 kaldtes atter de gamle Forelæsninger til Live. Fra Selskabet for Naturvidenskabernes Udbredelse

blev der gjort Skolen det Tilbud, at man vilde lade foredrage for et Udvalg af dens Elever enkelte interessante Afsnit af Naturlæren. Dette blev modtaget med Taknemmelighed, saa meget mere som Naturlære den Gang endnu ikke hørte til Undervisningens faste Fag. Rigtignok havde Læreren i Naturhistorie Tilladelse til at anvende enkelte Timer til at gennemgaa et eller andet Punkt af Naturlæren, der kunde have Betydning for Forstaaelsen af Naturhistorien; men det var aldrig blevet til stort. Nu viste der sig en gunstig Lejlighed til at faa en grundig Vejledning, og hver Tirsdag og Torsdag Kl. 5—6 holdtes der atter Forelæsninger paa Salen. Adgang hertil havde de to ældste Klasser og desuden et lille Udvalg af de allerflinkeste blandt de yngre. Ogsaa over Kemi blev der holdt Forelæsninger i nogen Tid.

En væsentlig Tjeneste gjorde Bentzien Selskabet ved at affatte en nøjagtig Fortegnelse over Skolens Inventarium. Da han kom til Bogsamlingen, opdagede han, at den for en stor Del bestod af defekte Værker eller af saadanne Bøger, som ikke egnede sig til gavnligt Brug for Skolens Disciple og Lærere, hvorfor den ogsaa saa godt som aldrig benyttedes, tilmed var den udsat for at fortæres af Møl, og endelig manglede der en passende Plads for den. Han indstillede derfor til Kommissionen, at Bibliotheket maatte indskrænkes til de Værker, som Skolen kunde have Nytte af at beholde, og at Resten maatte sælges ved Auktion.

I sin Fortegnelse over Inventariet var det ham ikke muligt at faa opført, hvad der stod i Budet Thorkelsens Lejlighed, da denne satte sig imod det. I det hele har han havt store Vanskeligheder at bekæmpe overfor denne Person. Han indgav gentagne Gange Klager over, at Thorkelsen var forsømmelig i Opfyldelsen af sine Pligter, næsvis og studs overfor ham og uhøflig og uvillig overfor Skolens Elever. Den, der kom til at lide under det, var naturligvis Thorkelsen selv. Han søgte regelmæssig hvert Kvartal om

Forhøjelse i sin Løn og fik tidligere (i Fabricius' Tid) gerne hvert Halvaar et Gratiale paa 12 Rd., enten Sølv eller Sedler; men nu blev han truet med Afsked, og Ansøgningerne om Forhøjelse i Lønnen blev lagte ubesvarede hen.

I „Dagbladet“ for 4de Marts 1886 skriver *en gammel Elev* i en interessant Artikel om Skolens Forhold i 1831: „Inspektørens Privatbolig var paa første Sal i Baggaarden; samme Steds i Stuen boede Skolens Bud, Thorkelsen, en snurrig Fyr med en ejendommelig Røst, der for os Drengene lød som enkelte uarticulerede Lyd; han kaldtes Thorkild Mane efter en Fortælling i Mallings „store og gode Handlinger“ om en Islænder af dette Navn, eller forkortet Mane; han bragtes i Forbindelse med Vægskriften hos Profeten Daniel: „Mene, Mene, Tekel“, der af os omvarieredes til: „Mane, Mane, Thorkel“! At bringe Mane i Svingninger paa Bænken, naar han skulde tænde Lampen, og saa høre hans forunderlige Halslyd, var en almindelig Sport.“

Den Skik at holde Eksamen to Gange om Aaret stod jo i Forbindelse med den Vedtægt, at der kun kunde antages nye Elever efter afholdt Eksamen, hvilket naturligvis var en afgjort Fordel for Undervisningen, men paa den anden Side gik Skolen ogsaa Glip af mangen flink Elev, der ikke kunde vente saa længe. En Ulempe var det ogsaa, at de egentlige Kursus blev saa smaa, naar der henimod Eksamen skulde repeteres for at gøre Eleverne saa præsentable som muligt, særlig var det vanskeligt i Sommerhalvaaret, da der i det faldt Paaske, Pinse og den lange Sommerferie, ihvorvel den ikke var saa lang som nu, men indskrænkedes til godt 3 Uger. Eksamen var den Gang en langt større Fest end nu, Forældrene indfandt sig personlig, og Undervisningskommissionen mødte in pleno; dens Medlemmer bedømte Præstationerne, og de vare gennemgaaende milde Dommere. Dog var Septemberprøven

ikke saa højtidelig som den i Februar, der afsluttedes med Skolens Aarsfest. Karaktererne fra Efteraaret bleve gemte og slaaede sammen med dem fra Februar, og saa kom Talen og Uddeling af Ros og Præmier; Karaktererne holdtes hemmelige lige til Festdagen, og Præmierne kom saa som en Overraskelse. Bentzien fik imidlertid gennemført, hvad hans Formand havde gjort forgæves Forsøg paa, nemlig at der kun skulde holdes Eksamen een Gang om Aaret, i Februar Maaned. Saa blev Undervisningen ikke afbrudt saa meget som tidligere; Tiden fra Nytaar til de sidste Dage i Februar var en god Repetitionstid uden Afbrydelser, og hvad Indmeldelserne angik, blev det vedtaget, at Elever kunde optages i Skolen hele Aaret igennem, saafremt der var Plads i Klassen, og vedkommende efter en grundig Prøve havde godtgjort, at de vare i Stand til at følge med i den Klasse, hvor Pladsen var ledig. Man saa ogsaa, at, naar en Dreng ikke kunde optages straks, blev det henstillet til Forældrene at sørge for, at han fik privat Undervisning i et eller flere Fag, og Pladsen blev holdt aaben saa længe.

Ved selve Eksamen blev der saa gjort den Forandring, at Læreren eksaminerede og bedømte, hvorimod det til Stede værende Medlem af Kommissionen kun var Tilhører, naturligvis med det Forbehold, at han kunde meddele sine Indvendinger til den faste Inspektør. Forud for Eksamen maatte enhver Lærer indgive en Liste med Aarskarakterer, og disse bleve regnede sammen med Eksamenskaraktererne, for at — fornemmelig overfor Spørgsmaalet om, hvem der skulde have Præmie — ikke altfor megen Tilfældighed skulde gøre sig gældende. To Dage anvendtes til den skriftlige Prøve, hvorpaa den mundtlige varede i en Uge; men der blev ikke lagt noget særskilt Eksamensskema; hver Lærer eksaminerede i Ugens Løb i sine sædvanlige Timer i hele det Pensum, der var gennemgaaet i Skoleaaret.

Bentzien indførte de første Anmærkningsprotokoller, fik Tællelysene afløste med Olielamper og arbejdede i det hele for Orden og Renlighed i Klasserne, og i disciplinær Henseende var der heller ikke saa ganske lidt at ordne for ham. Som Eksempel kan det nævnes, at Drengene i Slutningen af 1825 opførte vilde Gadekampe med Drengene i Krigsraad Wilhelmis Skole; men paa den anden Side spillede Smaafyrene ogsaa Kavalerer; thi omtrent paa samme Tid fik Kommissionen en Skrivelse fra Politiet med Opfordring til, at det maatte blive indprentet Skolens Elever, hvor skadeligt det var, at de store Drengespildte deres Lommepenge og Tid ved at tilbringe flere Timer ad Gangen paa Konditorier og andre offentlige Steder.

IX.

Den 4de Marts 1829 holdt Bentzien Talen ved Skolefesten. Det var hans Afskedstale; thi kort efter Nytaar var han bleven udnævnt til Præst. I bevægede Ord takkede han Lærere og Elever for det Arbejde, de sammen med ham havde ydet i den Sags Tjeneste, for hvilken Selskabet virkede; men særlig takkede han Skolens samlede Bestyrelse for den Paaskønnelse, den i hele hans Embedstid og nu særlig ved hans Bortgang havde vist ham. (Direktionen havde skænket ham en ret betydelig Pengesum til Udstyr i den nye Virksomhed).

Denne Gang havde man opslaaet Embedet vakant, og der havde meldt sig 3 Ansøgere: Cand. theol. Friedenreich, Cand. theol. van Wyllich og Lic. Hall; de to første vare Lærere ved Skolen. Paa Mødet den 4de Marts 1829 valgte man *Diderich Wilhelm Friedenreich*, der var født d. 3. November 1798, og som siden 1826 havde været Lærer ved Skolen. Han var i 22 Aar Skolens ansete Bestyrer, men vi skulle her kun beskæftige os med de 7 første af disse Aar.

Han overtog en vel organiseret Skole,*) der var i god

---

*) Mærkeligt nok er det, at da Normanden K. O. Knudsen i 1833 gjorde en Studierejse for at sætte sig ind i Skolevæsenet i Danmark og besøgte de fleste Skoler i Kjøbenhavn, kom han ikke i Efterslægten.

Opkomst, men han arvede ogsaa Thorkelsen, der ikke viste sig villigere og mere pligtopfyldende overfor Friedenreich, end han havde været overfor Bentzien. Efter mange smaa Rivninger kom der en Sag af mere alvorlig Natur, i hvilken Anledning Inspektøren maatte bede Direktionen træde til. Henry de Coninck, en Søn af Konsul de Coninck, havde af sin Fader faaet en ny Paraply til sin Fødselsdag; han havde ikke brugt den mere end en enkelt Gang, men glemt den paa Gymnastiksalen en fjorten Dages Tid, efterat han havde faaet den. Senere havde han idelig spurgt efter den, men ikke kunnet opspørge den, skønt den paa Haandgrebet var mærket med hans fulde Navn. Men saa blev en Dag hans Fætter, Charles Good, sendt ned i Thorkelsens Stue for at hente Kridt, og der havde han set en Paraply, der upaatvivlelig maatte være den, som de Coninck havde mistet, hængende paa en Knage. De Coninck var da gaaet til Thorkelsen, havde genkendt sin Ejendom og faaet den udleveret; men den var forjasket, Stokken knækket, og Dupskoen halvt afslidt, hvorpaa Sagen var meldt til Inspektøren. Corpus delicti blev da gemt hos Friedenreich, og Sagen blev bekendt i Skolen, hvilket ikke gjorde det spændte Forhold bedre, der allerede i længere Tid havde hersket mellem Thorkelsen og Skolens Elever. Flere Gange vare Bøger blevne borte, som Eleverne havde glemt paa Skolen, ligeledes de Sko, som Drengene havde ladet ligge i Gymnastiksalen. „Endskønt dette, der altid er en Følge af Elevernes Uorden“ — skriver Friedenreich til Direktionen — „meget vel kunde finde Sted, uden at nogen, Skolen vedkommende, havde Del deri, da Skoleværelserne ere aabne fra 1—3, og mange Haandværksdreng og Karle færdes paa Trappen som Haandlangere for Møbelhandleren, have Drengene dog flere Gange ikke utydelig ladet sig forstaa med, at de havde Mistanke til Budet og hans Sønner, i hvis Værge de ofte havde fundet deres Sager. Elev Rothe havde fundet en Verdenshistorie, han i

lang Tid havde savnet, hos Budet, mærket med hans Søns Navn.“ — Friedenreich ansaa det nu for sin Pligt at lægge Sagen i Direktionens Haand. Thorkelsen gjorde mange Undskyldninger og kom med mange Udflugter, han vidste slet ikke, hvordan det var gaaet til, og han slap med, at hans Børn fik Tilhold om aldrig at indfinde sig i Skolestuerne; men Thorkelsen var ikke forknytt; han søgte kort efter om Gageforhøjelse eller i al Fald et Gratiale.

Friedenreich viste stor Interesse for Skolens Samlinger, særlig den naturhistoriske, som han bragte i en fortrinlig Orden; Aar for Aar fik han store Summer bevilgede til Vedligeholdelsen og Udvidelsen af denne, hvilket Direktionen saa meget bedre kunde gaa ind paa, som Skolen var i stærkt Tiltagende, og nye Klasser efterhaanden bleve oprettede, saa at man endog i nogen Tid maatte benytte Friedenreichs private Værelse til Klasseværelse, indtil Lejerne af enkelte Lokaler kunde opsiges, og Værelserne indrettes til Skolebrug. Friedenreich holdt i det hele meget af Dyr, ogsaa de levende satte han Pris paa, og der lever endnu en Del af hans gamle Elever, som ville mindes det Miniaturmenageri, han en Gang holdt. I Kontoret er der endnu en Jærning fastgjort i Gulvet i Nærheden af Kakkelloven; gamle Elever af Skolen have fortalt, at der i den i Friedenreichs Tid har staaet lænket en lille Vaskebjørn, der om Vinteren havde sin Plads under den gamle Kakkellovn.

Ogsaa for andre Ting viste Friedenreich stor Omhu; han var selv en meget dygtig Lærer i Historie og Geografi og skaffede Skolen ikke saa faa Apparater, Atlas, Glober og Kort; han fik indrettet en ordentlig Undervisning i Kemi og tænkte paa at indrette et kemisk Laboratorium i den Del af Kælderen, der ligger under Salen. Dette var hans Yndlingstanke i mange Aar, og der blev ført mange Forhandlinger derom. Endelig saa det ud, som om det skulde lykkes ham at sætte denne Tanke i Værk; men Arbejdet

blev afbrudt ved Krigen i 1848 og Friedenreichs derpaa følgende Sygdom. Dette falder imidlertid ind under en Periode, der kommer efter den Tid, vi her beskæftige os med; men Tanken om det var allerede oppe før 1836.

En anden Tanke af ham blev derimod virkeliggjort, nemlig Oprettelsen af en Aftenskole, der blev saadan indrettet, at enhver Elev, der ikke kunde faa den fornødne Vejledning eller Ro i Hjemmet, kunde læse gratis paa Skolen hver Eftermiddag to Timer under en Lærers Tilsyn. Denne saakaldte Eftermiddagsskole bestaar endnu.

Men størst Fortjeneste indlagde Friedenreich sig dog ved at oprette Skolens toaarige Overgangsklasse. Naar man taler med ældre Mænd, der i Friedenreichs sidste Aar gik i Skolen og vare Elever i denne i Aaret 1835 oprettede Klasse, omtale de altid med Begejstring den fortrinlige Undervisning, der gaves, og den udmærkede Tone, der herskede i denne Klasse. Det var den 4de Marts 1835, at der blev vedtaget, at der skulde organiseres en højere Undervisningsklasse i Skolen, hvori de Elever, der med Hæder havde gennemgaaet Skolens øverste Klasse, yderligere kunde uddannes. Denne Klasse skulde endvidere være tilgængelig for andre unge Mennesker, der vare udrustede med de samme Kundskaber som de Disciple, der havde gaaet Skolen igennem, da Savnet af en saadan udvidet Undervisning for Børn i en Alder fra 15 til 17 Aar havde været følelig i mangt et Hjem. Efter at denne Sag paa det nøjeste var overvejet af Kommissionen, blev man den 25de Marts s. Aar enig om følgende:

„I denne Klasse, som kaldes Overgangsklassen, skal der undervises 36 Timer om Ugen; 33 af dem fordeles paa de efternævnte Fag, 3 holdes disponible til nærmere Bestemmelse; almindeligvis læses 4 Timer (8—12) om Formiddagen og 2 Timer (4—6) om Eftermiddagen. Onsdag Eftermiddag gives fri. Forandring i Timerne til Bekvemme-

lighed for Eleverne og Lærerne kan Inspektøren bringe i Forslag. Undervisningsgenstandene ere:

Dansk læses 4 Timer egentlig af Hr. Langberg; Sprogets Grammatik, skriftlige Udarbejdelser, Udsigt over den danske skønne Literatur. Deklamationsøvelser med Hensyn til Talens Korrekthed.

Tydsck 6 Timer indtil videre ved Hr. Henrik Hertz.*) Kun Tydsck tales. Skriftlige Udarbejdelser, extemporeret Læsning. Frit Foredrag over Sprogets Literatur.

Fransk 6 Timer af Hr. Borryng, *Engelsk* 5 Timer af Hr. Pope efter samme Plan som ved det Tydske.

Historie og *Geografi* 4 Timer ved Inspektør Friedenreich. Genstandens Valg overlades ham for dette Prøveaar.

Fysik og *Kemi* 2 Timer ved Hr. Strøm, dels Repitition, dels Fortsættelse af det i 1ste Klasse lærte.

Mathematik og *Regning* 4 Timer ved Hr. Berg: analytisk Geometri, Begyndelsesgrundene af ubestemt Analytik, Læren om Kombinationer og Newtons Binomialformel. I en Note, skreven med Blyant, er der i Protokollen tilføjet: dette Kursus gik videre, Eleverne læste Differential og Integralregning.

Tegning, 2 Timer ved Hr. Nebelong.

Ved Siden af den egentlige Undervisning og i det hele i nøje Forbindelse med den skal gaa en Række populære Foredrag, dels af Lærerne i Sprogene, holdte i de respektive Sprog, dels noget friere af de andre Lærere. Til de sidste høre især en kort nordisk Mythologi, græsk Mythologi og Verdenshistorie, et kort Afsnit af Historien, udførligere behandlet, og en kort fysisk Geografi. Det første tilfalder Hr. Langberg, det andet Professor Høyen, de to

---

*) Henrik Hertz skriver den 30te Januar 1836 til sin Broder:

„Oekonomiske Vanskeligheder har bevæget mig til at beholde endnu nogle Timer i Efterslægtens academiske Klasse (en Klasse, dannet af de dimitterede Elever, fornemmelig til Uddannelse i at tale Sprog) i Tysk, som jeg dog vilde ønske, jeg var vel af med.

sidste Skolens Inspektør, Friedenreich. Over disse Foredrag holdes foreløbigen Examen, naar de ere sluttede. — Om Elevernes Flid, Fremgang og Opførsel bemærker Lærerne daglig det fornødne i en Protokol. Deraf uddrager han et Resultat for hver Uge, hvilket fra Inspektøren tilsendes Undervisningskommissionen.

Ved den aarlige Eksamen ere Medlemmerne af Undervisningskommissionen (eller nogle af dem valgte*), Censorer. — Straffe ere Irettesættelse af Inspektøren, dernæst af Kommissionen, Melding til Elevernes Forældre og Værger, Udvisning af Skolen.

Undervisningen for denne Klasse gives indtil videre i Salen. Gymnastikundervisningen kunne Eleverne benytte uden for øvrigt at deltage i Legetiden paa Pladsen.

Betalingen for Læreren er 48 Skilling rede Sølv pr. Time, dog kan denne forhøjes for en eller anden Sproglærer. Skolelønnen fastsættes for det første som sædvanlig til 4 Rd. maanedlig. Klassen aabnes Mandag den 6te April. Iøvrigt er man enig i, at denne nye Klasse slet ingen Indflydelse maa have paa Skolens nuværende 1ste Klasse, men at Undervisningen i denne fremdeles drives lige saa vidt som hidtil.“

Inden Aarets Udgang blev der truffet den Bestemmelse, at Overgangsklassen i Stedet for Gymnastik fik to Fægtetimer om Ugen. Eksamen blev bestemt til at holdes hvert Aar i Begyndelsen af Maj. Klassen begyndte med 19 Elever.

Nu nærmede den Tid sig, da Efterslægtsselskabet skulde holde sin Halvhundredaarsfest. Havde der vel været enkelte smaa Rivninger og nogle mindre lykkelige Aar, kunde man dog nu med Glæde se tilbage paa den svundne Tid

---

*) Første Gang indbodes til Censorer: i Tegning Professor Hetsch, i Mathematik Kapitain Bendz, Lærer ved den militære Højskole, samt Lektor ved den polytekniske Læreanstalt; i Naturlære Etatsraad H. C. Ørsted.

og føle en berettiget Stolthed over at have vandret i Stifternes Fodspor. Det er derfor en Selvfølge, at man fra alle Sider gjorde, hvad man formaaede, for at højtidelig- holde Dagen paa en værdig Maade.

Direktionens første Tanke var at mindes de tvende af- døde Stiftere *Johan Clemens Tode* og „*i Særdeleshed den af Selskabet og dets Skole i saa mange Hen- seender højt fortjente Storm*“. Det besluttede til varig Afmindelse om disse Hædersmænd at lade deres Por- trait afkopiere, den første i Oliefarve den anden i Gips. Af Tode eksisterede der et udmærket Portrait, der i sin Tid var malet af Jens Juel og skænket af en Del Læger til kirurgisk Akademi. Man formaaede Eckersberg til mod en Betaling af 80 Rd. Sedler at kopiere det, og dette fortrinlige Billede har siden haft sin Plads i Skolens Sal. Af Storm ejede man desværre ikke noget Portrait i Olie- farve, derimod fandtes paa hans Gravsted paa Assistents Kirkegaard en Medaillon i Marmor, der var modelleret af Bissen efter en Tegning af Poul Rasmussen. Denne blev afkopieret i Gips af Bissen selv, og den har nu sin Plads i Skolens Kontor, det samme Værelse, hvor Storm havde tilbragt sine lykkeligste Dage. Den for Selskabets Vel altid offerberedvillige Konferenceraad Holten bestred Udgifterne hertil og skænkede desuden 200 Rd. til Hjælp til de Ud- gifter, som Selskabet maatte paadrage sig i Anledning af Jubilæet.

Ogsaa paa Storms Gravsted havde man sin Opmærk- somhed henvendt. Den 27de Mai 1825 var Tiden, inden hvilken det skulde fornyes, udløben, men Selskabet havde da erhvervet sig Gravstedet paa 20 Aar. Nu besluttede man at besørge det indkøbt til Selskabets bestandige Eje med den Forpligtelse, at det hvert Aar skulde betale 3 Rd. Sølv til vedkommende Graver for Gravens Vedlige- holdelse, og for det Tilfælde, at Reparation af Monumentet i Tiden skulde blive fornøden, da være forpligtet til at

anvende den fornødne Bekostning ved Istandsættelsen. Det kan maaske ved denne Lejlighed tilføjes, at foruden Storms Gravsted ejer Selskabet nu ogsaa Todes og sørger for dets Vedligeholdelse. I December 1808 havde hans Familie erhvervet et Gravsted, paa hvilket der stod et gammelt Monument. Her lod den Digterens Lig henflytte og fik en ny Indskrift sat paa Stenen, men i Aaret 1835 var Tiden udløben, og Skødet skulde fornyes; da traadte 31 Mænd, dels Læger, dels Todes gamle Venner sammen, og i Forening med det kongelige medicinske Selskab i København købte de Gravstedet til bestandig Ejendom. Først i 1846 kom Efterslægtselskabet i Besiddelse af det og paatog sig dets Vedligeholdelse; 1871 blev der sat et Jerngitter om Graven.

Selskabet besluttede endvidere til bestandig Erindring om dets Jubelfest fra det nye Skoleaars Begyndelse at oprette 3 nye Gratistpladser i Skolen.

Dernæst besluttede Direktionen i samme Anledning at lade udarbejde en i et populært Sprog affattet og til Læsning for Menigmand skikket Fædrelandshistorie, omtrent 15 Ark stor eller noget derover, „for hvilken Udarbeidelse, naar denne, efter forinden næste Aars 4de Marts at være tilstillet Directionen i Manuskript, samt derefter underkastet Undervisningskommissionens Bedømmelse og af bemeldte Kommission befunden at fyldestgøre de Fordringer, der med Billighed kunne gjøres til samme, bliver at tilstaa Forfatteren 200 Rd. rede Sølv, der udbetales af Selskabets Kasse, hvorefter Manuskriptet, der da bliver Selskabets Ejendom, paa dettes Bekostning foranstaltes trykt med Paaskrift om, at Værket af Selskabet er besørget udgivet til Erindring om dets 50de Aars Jubelfest og overensstemmende med den Beslutning, som desangaaende nærmere bliver at tage i et Selskabsmøde, enten afsættes til den muligst billige Pris eller vel endog efter Omstændighederne aldeles uden Betaling.“

Skønt Afgørelsen af denne Sag falder efter 1836, bør det dog vel her meddeles, at der den 13de April nedsattes et Bedømmelsesudvalg, bestaaende af de tre Medlemmer af Kommissionen, Konferentsraad *A. S. Ørsted*, Konferentsraad *Jonas Collin* og Professor *Oehlenschläger*, og desuden de indbudne, Biskop *Münter* og Etatsraad *Werlauff*. Disse bestemte, at Værket skulde trykkes i samme Format som Munthes historiske Lærebog og ikke maatte udgøre mindre end 20 Ark, Honoraret skulde ikke være under 300 Rd. Da flere havde ytret Lyst til at forsøge deres Kræfter paa Opgaven, skulde der aabnes en Konkurrence, men da Bedømmelseskomiteen fandt, at det var vel meget at forlange, at de alle skulde udarbejde hele Værket, forlangtes der kun et Brudstykke som Prøve, nemlig Knud den Stores og Frederik den Tredies Historie samt en Plan til hele Arbejdet. Der gøres opmærksom paa, at der ønskes taget ikke mindre Hensyn til Folkets indre Liv og Forhold end til de politiske Forbindelser. — Terminen for Indsendelsen af disse Prøver sattes til Udgangen af Juli Maaned, de skulde være forsynede med en „Devise“ og en forseglede Seddel, hvori Forfatterens Navn.

Der blev indleveret ialt 6 Prøver. Af disse var kun to af den Beskaffenhed, at deres videre Udførelse kunde blive noget tilfredsstillende, men mellem disse vaklede Censorerne; den ene havde til Motto: „Historien kan gavne og fornøje“, den anden; „verum sit primum, quod qværimus“. Da det blev henstillet til disse to at udarbejde hele Værket, trak den første sig tilbage, hvorimod Præmien tilkendtes den sidste. Da den forseglede Seddel blev aabnet, viste det sig, at Forfatteren var *Carl Ferdinand Allen*. Selskabet bestemte sig imidlertid til at betale ham Honoraret, hvorimod det ikke overtog Udgivelsen af Bogen, men overlod den til ham selv.

Friedenreich fik til Jubilæet en Gratifikation af Selskabet paa 200 Rd.

I Almindelighed blev den 4de Marts højtideligholdt med en Tale om Eftermiddagen paa Selskabets Sal, hvorpaa der fulgte Generalforsamling. Denne Gang blev der nogen Forandring heri, idet Generalforsamlingen blev holdt paa Skolen om Formiddagen Kl. 10, medens man mente, at Lokalet ikke var stort nok til at rumme alle dem, der kunde ønske at være til Stede. Man lejede derfor Studenterforeningens Festsal i Boldhusgade 225, hvor man havde smykket Væggene med Billeder af de ni Muser paa blaa Grund. Her samledes Kl. 1 Skolens Lærere og Elever, Forældrene, Selskabets Medlemmer og mange forhenværende Elever. Til nedenstaaende Kantate af Skolens gamle Elev, *Oehenschläger*, havde Secretær *Hartmann* skrevet Musikken, og den blev udført dels af Dilettanter, dels af det kongelige Kapels Medlemmer under Anførsel af Concertmester *Fröhlich*.

TO STEMME:

Knap gryr den næste Morgenstund,
De fro til Arbejd ile;
Nu staar en sval og løvrig Lund.

KOR:

Ja, nu staar en sval og løvrig Lund,
Hvor Fremtids Frugter som Blomster smile.
Fred være med de Saliges Ben!
Som Skole staar deres Mindesten.

RECITATIV:

Humanitetens Dag frembrød
Af Nattens Skød.
De gamle Skoler vare — Fangehuse!
Ej vinkte der til Videnskab og Kunst
En venlig Muse.
Med Ris og Ferle sad i Taagedunst

Den vrantne Skolemand og fordred Pligter
 Og Flid og Lærelyst — ved blodig Tvang;
 Og som et Smerteskrig lød bedste Sang
 Af Latiums og Hellas' ædle Digter.
 Saadan den lærde dannet blev,
 Naar ej en skøn Natur ham selv opdraged';
 Og hvad i lærde Sprog han skrev,
 Det skrev han kun for Mænd af Faget.
 Men — Borgeren var udelukket,
 Og tit det gode Hoved — sukked!

DUET:

En ædel Kreds af Dannemænd
 I Axelstad her bødte først paa Savnet.
 Nu Læreren blev Barnets Ven,
 En ædel Hal den lille favned,
 Sin Krop bevæged han i friske Luft,
 Alt mens hans Hoved nyttig Kundskab lærte,
 Hukommelsen ej blot, men hans Fornuft
 Udviklet blev; ja — endnu meer — hans Hjerte!

KOR:

Tak være Fædrene! Thi Planteskolen staar
 End frisk og kraftig efter femti Aar.

Derefter besteg Skolens forhenværende Elev, daværende Bestyrelsesmedlem, Hofprædikant *B. Münter*, Provst ved Holmens Menighed, Talerstolen:

Den 4de Marts havde atter samlet Selskabets Medlemmer med enhver, der interesserede sig for Skolen, men denne Gang ikke til vante Tid og paa vante Sted; thi Selskabets halvtredsindstyvende Fødselsdag havde krævet andre Forberedelser end sædvanlig og samlet flere Folk end sædvanlig. I Historiens Aarbøger er et halvt Aarhundrede ikke nogen lang Tid, men for det enkelte Menneske er der

meget at se tilbage paa i halvtredsindstyve Aar. Og dette Tidsrum har været et mærkværdigt Afsnit af Verdens Historie, Kongeriger ere blevne oprettede, og Kongeriger ere styrkede sammen, men Skolen har levet sit stille Liv i hele denne Tid og har staaet usvækket paa den af Stifterne lagte Grund.

Han gaar derpaa over til at omtale Stifterne og nævner deres Navne, dvæler ved Selskabets oprindelige Plan og Formaal, paaviser, hvorledes Selskabets Virksomhed lidt efter lidt har koncentreret sig paa Skolen alene, og hvorledes den som Realskole har hævdet sin Plads blandt Landets bedste Undervisningsanstalter. En talrig Ungdom har i de forløbne Aar besøgt Skolen, vel henved de femten Hundrede, Forældre af alle Stænder have betroet deres Sønner til den. Eleverne ere nu spredte rundt i Fædrelandet, ja mange leve udenfor dets Grænser, men alle tænke de med Taknemlighed i den modne Alder paa deres aandrige Fostermoder, Skolen.

Taleren omtalte dernæst de Mænd, der som Lærere have ofret deres bedste Tid og bedste Kræfter i Selskabets Tjeneste. „*Edvard Storm*, du, den første af dem, du, der har efterladt dig et uudsletteligt Billede hos alle dem, hvem du med kærlig, forstandig Faderhaand ledede i den ubefæstede Ungdom, du, der i denne Kreds saa taknemlig mindes af Mænd, der en Gang som Børn voksede op under dine Øjne: du erindres endnu med Ærbødighed nær og fjern i Norden; dine Sange synges endnu med den dybeste Følelse paa Danmarks Sletter og paa Norges Fjelde, og dog skal i Selskabet for Efterslægten dit Navn i Dag nævnes med endnu større Taknemlighed end anden Steds! Thi for dette Samfund levede og virkede du, det ofrede du din bedste Kraft; det ejede din Sjæls varmeste Kærlighed. Du er borte; kun din Grav er endnu iblandt os; men den er i Dag bleven vor, for stedse, for bestandig bleven vor Ejendom; og, saa længe det Træ staar, som

du var med at plante, og som du i den første Opvækst plejede saa omhyggelig, at det senere fik Fasthed og Kraft, saa længe skulle og de, der elske at dvæle under dets Skygger, ikke glemme at frede om det stille Sted, der gemmer dit Støv!“

Af de øvrige Bestyrere nævner han ogsaa med Ærbødighed *Peter Hans Mønster*.

Iblandt Selskabets Embedsmænd omtaler han derpaa en hel Række og viser, hvorledes de have virket i Skolen og i Fædrelandet; men Selskabet fandt ikke blot Medvirkere, men ogsaa Velgørere, Mænd som *Bolten*, *Peter Frederik Suhm*, *David Anselm Meyer* og *Johan Frederik Schultz*, og fremfor alt den af Fædrelandet saa højt fortjente *Joachim Godske*, *Greve af Moltke* og Ægteparret *Niels Hansen Brock* og *Hustru*.

Endelig spørges der; Hvad vil Selskabet virke i Fremtiden? Med Vished kunne vi ikke sige det; thi enhver Fremtid ligger skjult; men der er ingen Grund til at tvivle om Selskabets og Skolens Fremtid, saa længe Humanitet og Følelse for Menneskevel i Forbindelse med ægte Fædrelands- og Borgersind blomstre i vor Hovedstad.

Derpaa fremkaldtes de Børn, som havde faaet Præmier og Ros. „Og naar nu,“ saaledes sluttede Taleren, „halvhundrede nye Somre og Vintre ere dragne hen over dig, da skulle, vel ikke længer vi, men dog, det haabe vi, sikkert mange af disse Unge, der her med os idag have samlet sig under dine Grene, i festlig Forening atter hædre dig i din forøgede Ærværdighed paa din hundredaarige Fødselsdag.“

Med Afsyngelse af Kantatens sidste Del sluttede Festen:

KOR:

O! skønne Haab, som ej har daaret
En svunden Old, straal os endnu!

Paa første Dag i Fremtidsaaret
 Som Morgenstjerne blænder Du.
 Halvhundred Aar vil atter svinde
 Til Held ved Himlens Varetægt,
 Og denne Fest med Hædersminde
 Gentages af lykkelig Slægt.

SANG:

Men, hvor Blomster groede
 Fædreland til Gavn,
 Ædle Storm og Tode
 Signes eders Navn!
 Og hver Sang istemmes
 For hver Lærer kjær,
 Dichmann, ej du glemmes,
 Du har Venner her.
 I vort Broderstævne —
 Skønt af alle kendt —
 Kan ej Sangen nævne
 Hver en Ven fortjent.
 Den har selv sin Gammen
 Dybt i Hjertet nydt,
 Som i Kundskabsflammen
 Har sin Olie gydt.

KOR:

Og sign nu Gud vor Broderpagt!
 Og sign nu Gud Jer Børn saa kære!
 At Spiren, som her til Jert Held er lagt
 Maa blomstre, modnes til Frugt og Ære,
 Saa at „i Axelstad den Gaard,
 Der strunker stolt udi Østerstræde“:
 Maa vorde Forældres og Landets Glæde.
 Med Ønsket indvie vi Fremtids Aar.

Efter at denne alvorlige Del af Festen var endt, samlede man Kl. 4 $\frac{1}{2}$ til et Middagsmaaltid paa Skydebanen. Adgang hertil havde Selskabets Medlemmer og enhver, der havde været Elev i Skolen, og indbudne var Professor Oehlenschläger, Koncertmester Fröhlich, Secretær Hartmann, Skolens Inspektør, Lærerne og Kassereren; endvidere Stats- og Finantsminister Grev A. W. Moltke, der ligesom sin Fader havde stort Krav paa Selskabets Erkendtlighed; men paa Grund af Familiesorg havde Greven undslaaet sig, hvorimod han havde overværet Højtideligheden om Formiddagen.

Ved Middagen blev udbragt Skaaler for Kongen, for Stifternes Minde og særlig Edvard Storms, for Administrationen, for Inspektør Friedenrich, der samme Dag var bleven udnævnt til Professor, og for Skolens Lærere.

Efter følgende Sang af H. P. Holst fulgte en Skaal for „vore Barndoms-Erindringer“.

Følg mig ombord paa den dristige Planke!
 Ankret vi lette! Er barnlig din Tanke,
 Lover Sejladsen dig Glæde og Lyst.
 Perler ej Vinen foran dig i Glasset?
 Sejl da kun frejdig; du har jo Kompasset —
 Maalet for Rejsen er Barndommens Kyst.

Stod ikke ofte derhen dine Tanker?
 Mon ikke Blikket tit længselsfuldt vanker
 Hen til den fjerne, den elskede Strand?
 Snart skal af Bølgen dets Kyster sig rejse!
 Vimplerne flagre, og Flaget vi hejse,
 Raabe vort Hurra og styre fra Land.

Ser du vor Moder, hvor kærlig hun smiler,
 Mens over Bølgerne Kølen heniler?

Kender igen du de elskede Træk?
 Halvhundred Aar gik som Maaneder snare;
 Se! hvor hun Sønnernes herlige Skare
 Mønstrer med moderlig Stolthed paa Dæk!

Bryd dig ej om, at dit Haar er lidt graaet,
 Tiden som Foged har inddrevet Laanet,
 Plukket et Par af de Roser, den gav!
 Bryd dig ej om, at dit Øje ej blænder;
 Tro mig, din Moder dig ligefuldt kender,
 Ændser ej det, hvorpaa Tiden har Krav.

Saa du ej nylig de herlige Dreng,
 Som hun har fostret? I dem skal vi længe
 Leve forynget og genfødes let.

Lad os som disse da muntre og blide
 Veksle Erindring med ham ved vor Side;
 „Husker du den Gang“ og „husker du det?“

Og mens Erindringens Kranse vi flette,
 Fylde vi Glassene! — Men hvad er dette?
 Staar der ej Taarer, min Ven, i dit Blik?“
 Saa du alt Barndommens grønnende Lunde?
 Var du ved Maalet, hvortil vi nu stunde?
 Sikkert en Hilsen fra Landet du fik!

Skaalen for Skolen blev ledsaget af en Sang af Henrik
 Hertz:

Vel stedes vi med Føje her til Gilde
 Og frydes ved det fulde Glas;
 For os dets Perler lyse dobbelt milde
 Og skifte dobbelt muntre Plads.
 Som vi, og med saa gyldig Grund
 Har ingen sat sit Glas til Mund.

Halvhundred Aar har set vort Selskab virke
 Med Kraft for Efterslægtens Tarv;
 Halvhundred Aar det bygged paa en Kirke,
 Der Sten for Sten blev Fremtids Arv.
 Halvhundred Aar var al dets Id
 Beregnet paa en ufødt Tid.

Foruden Bram det sendte Missionærer
 At sprede Lys i Landet ud,
 Var Dyds og Sandheds ufortrødne Lærer,
 En Gartner for det unge Skud.
 Og meget kom til Liv og Magt,
 Hvis første Spire her blev lagt.

Mens om os Vinløvbladet festlig grønnes,
 Og Ranken snor sig om vort Bord,
 Vi se et halvt Aarhundreds Liv belønnes
 I dettes egne klare Spor,
 Thi Mandens Liv og Byrdens Vægt
 Er lønnet i en yngre Slægt.

Halvhundred Aar! Med Føje søger Tanken,
 Af Flugten træt, et Hvilepunkt;
 Med Føje har vi søgt i Ly af Ranken
 At gøre Brystet atter ungt,
 I Venners Kreds med Skemt og Sang
 At styrkes til en fortsat Gang.

Halvhundred Aar, der endte bag os ligge,
 Vort Maal var Efterslægtens Held.
 Thi vil vi nu for Efterslægten drikke,
 Paa dens og for vort Samfunds Vel.
 For denne Kreds et muntert Maal!
 Op, Venner! „Efterslægten“s Skaal!

Blandt de tilstedeværende saa man foruden de indbudne Etatsraad Thaarup, der halvtredsindstyve Aar tidligere som ung Student havde været blandt Selskabets Stiftere, og Etatsraad Saxtorph, der i sin Tid havde været Lærer i Skolen. At Konferentsraad Holten maatte være til Stede, hvor Eleverne for en lang Aarrække samledes, er en Selvfølge, men ved Siden af ham glædede man sig ved at se Konferentsraad *Jonas Collin*, der allerede den Gang var en af Skolens Direktører og i de kommende Aar skulde udfolde en saadan Virksomhed, at hans Navn for bestandig skulde blive indskrevet i Skolens Historie.

Henimod Slutningen af Festen indfandt sig en Deputation af Skolens Elever og bad om Tilladelse til at omdele en Sang, en af dem havde skrevet til Ære for deres nye Professor.

Hvis her ved denne Glædesfest,
 Hvor muntre Toner klinge,
 En barnlig Røst som frygtsom Gæst
 Sin Hilsen turde bringe:
 Saa er vor Bøn til alle dem,
 Der samles her, til Eder,
 At I vor Tak vil bringe frem
 Til ham, der os vejleder.

Vor Tak til ham, hvis ædle Aand
 I Skolen om os freder;
 Vor Tak, fordi med kærlig Haand
 Han hastigt frem os leder.
 Men vi er Børn og mangle Ord
 Til Sligt med Fynd at sige;
 Derfor vi eder det betror,
 Vor Tillid ej I svige.

Om denne Fest skriver *Kjøbenhavnsposten* for Mandag den 7de Marts 1836: „Det vilde være umuligt at beskrive

den lykkelige og barnlig glade Stemning, der herskede i denne Forsamling, saavel hos de yngre, hvis Varme og Ungdomsild gav Forsamlingen Liv, som hos de ældre, hos hvem *Tiden som Foged havde inddrevet Laanet*; de syntes at blive unge igen ved Skoletidens Erindringer og det lykkelige *Husker du den Gang og Husker du det*. Det var, som om Ungdom og Alderdom her rakte hinanden Haanden i et lykkeligt Nu.“

Endelig skal det tilføjes, at der ogsaa blev tænkt paa Børnenes Fornøjelse. Selskabet voterede 180 Rd. til en Fest, naar Sommeren kom. Det blev en stor Skovtur. Lærere og Elever kørte paa firstolede Vogne, de berømte Kaffemøller, til Fileværket ved Raavad, hvor de beværtedes og derefter morede sig med at spille Kegler og lege „Røvere og Soldater“, ved hvilken Lejlighed det hændte (se Artiklen i Dagbladet 6. Marts 1886) at en eller anden mindre afholdt Lærer fik sig et lille „Knubs“.

En Side af Skolelivet, som man i det hele ikke faar nogen Forestilling om ved at gennemlæse gamle Dokumenter og gennemblade gamle Protokoller, kan det maaske endnu være Umagen værdt at dvæle lidt ved. Her sigtes nærmest til det, som er Genstand for det i Sangen af H. P. Holst nævnte og i Livet saa ofte gentagne: „*Husker du den Gang? og Husker du det?*“ Det er da ikke Skolens Organisation eller det Udbytte, man for Livet har haft af den; det er ikke Undervisning og Undervisningsplan; men det er en enkelt Episode, en enkelt Person, et enkelt Svar, ja maaske en enkelt vel anvendt Lussing, der har gjort Indtryk. Rundt om i Memoirer og Autobiografier finder man saadanne spredte Træk, og er der noget, det særlig gaar ud over, saa er det Lærernes Personligheder, deres Mundheld, ja ofte deres Klædedragt og enkelte Pudserligheder

ved dem. Rimeligt er det, at, naar Nutidens Skoledrenge blive modne Mænd, ville de egentlig ikke have stort at fortælle om deres Læreres Snurrigheder; thi Originalerne ere som bekendt ved at forsvinde; men endnu i 1836 vare de ikke helt borte, og, naar en „gammel Elev“ i den oftere omtalte, vel skrevne Artikel i Dagbladet for 4de Marts 1886 paa en Maade tiltaler sine gamle Skolekammerater med dette *Husker du?* saa gives der i hans Oplysninger saa mange Smaatræk af det daglige Liv inden Skolens Vægge, at det nu, da Bladet dog ikke er saa let at faa i Hænde, hvis man ikke har Tid til at søge det paa Bibliothekerne eller mulig hos en eller anden, der har følt en saa levende Interesse for Skolen, at han har gemt det, maaske ikke vil være af Vejen at meddele nogle af de Smaatræk og lidt om de Personer, Forfatteren skildrer. Navne nævner han ikke, men de fleste ere omtalte paa en saa uskyldig og elskværdig Maade, at der nu, da de dog høre Historien til, ikke er Grund til at skjule dem, i al Fald ikke en Del af dem.

Efter at have givet en Skildring af Skolens Ydre og de enkelte Klasseværelses Beliggenhed og Indretning taler Forfatteren om den Misundelse, Drengene følte ligeoverfor Lejerne i Forhuset; thi de havde uden videre Lov til at bevæge sig gennem Porten og gaa ud paa Gaden i Fri-kvartererne, hvilket var Drengene forment. Men derefter gaar han, hvad det jo just kommer an paa, over til at beskrive Lærerne, deres daglige Færd i Klasserne og deres Ydre. „Den kære Ungdom“, siger han, „har jo altid haft et skarpt Blik for sine Læreres Særheder og Besynderligheder, og nægte skal jeg ikke, at jeg synes endnu, at der var flere forunderlige Figurer iblandt de daværende Lærere“.

Friedenreich omtales i det hele sympathetisk. Han skildres som en dygtig Lærer i Historie og Geografi, han var Hovedhjulet i det hele Maskineri, en Mand med

mange Interesser, aabenbart en stor Børneven; han kunde med den største Taalmodighed høre paa Børnenes Mødre, naar de hos ham forhørte sig om Sønnernes aandelige Befindende; han kunde ofte være saa mild og venlig og tale med saa blød en Stemme, men saa ogsaa nok til andre Tider være noget lunefuld, haard og opfarende; stundom var han i nedtrykt Stemning, som om han bar paa en skjult Sorg. Skolen skyldte ham meget; blandt andet omtales hans Virksomhed for Sangundervisningen og fremfor alt Oprettelsen af Overgangsklassen, hvor der blandt andet godt blev givet Undervisning af tvende „virkelige“ Digttere (H. P. Holst og Henrik Hertz); han fremmede Tegneundervisningen og Undervisningen i Naturhistorie og Kemi ved Anskaffelsen af virkelig gode Apparater.

Meget afholdt var Inspektørens Broder, den endnu levende Pastor Philip Friedenreich; han skildres ligesom Broderen som en dygtig Historielærer, der vakte Drengenes historiske Sans ved sine livlige Skildringer af f. Eks. Mongolerne og Folkevandringen. Religionslæreren var en Mand med store Flipper og Hagen puttet ned i det stive Halsbind; han staar med begge Hænder støttede paa Bordpladen og løfter under Foredraget snart den ene Haand, snart den anden, Som han stod der, struttende og strittende, havde han en paafaldende Lighed med en kalkunsk Hane. Det var kedelige Timer, og Begyndelsesordet af Salmen Nr. 13 i den evangeliske Salmebog: „Ufattelig“ — kunde staa som Motto over den hele aandsforladte, rationalistiske Undervisning, den var og blev ufattelig. Anderledes gik det med den anden Religionslærer, en af Landets senere Biskopper; han gennemgik Bibelhistorien paa en Maade, saa Børnene let kunde tilegne sig, hvad der blev foredraget, ligesom de ogsaa lærte at føle og anvende, og dog var Læreren ikke helt fri for at være Genstand for Drengenes Narrestreger, naar f. Eks. et Stykke Kridt forvildede sig ned i hans Lomme, ligesom det ogsaa var til stor Moro, naar han

havde skrevet en af sine i Formen lakoniske Anmærkninger: „N. N. spiser“ — da at radere Punktummet ud, saa at Objektet i Sætningen blev hans eget Navn.

Man brugte naturligvis den Gang Bentziens danske Grammatik. I den docerede en høj, blond Mand med et intelligent, men sygelig overspændt Udtryk; han bar en berømt Skuespillers Navn (Heger). Paa alle tænkelige Maader stræbte han at faa Drengene til at forstaa og huske. Der var seks Arter af Verber, der skulde kendes med deres latinske Benævnelser (transitive, intransitive, refleksive, reciproke; upersonlige og defektive). De huskes lettest, naar man tænker paa Ordet „Tirrud“, og det huskes igen, naar man tænker paa ti Ruder. For at mindes Substantivernes Køn, Tal og Kasus, tænker man paa en „køn Talkasse“. Det viste sig at være en ret praktisk Fremgangsmaade, da Forfatteren endnu 50 Aar efter ikke havde glemt det.

En anden dansk Lærer vandt særlig hans Hjærte; han mindes den første Time, da denne Lærer oplæste Digtet om Mester Ole Vind, saa det gjorde et blivende Indtryk paa Drengene. Ved hele sin Færd blev han højst populær; „han tumlede med os Drengene som faa; han blev senere en anset Skolebestyrer i Kjøbenhavn“. Det var Neve. For Resten var det ikke den „gamle Elev“ alene, der havde følt sig tiltalt af Neve og var begejstret over hans Elskværdighed; jeg har truffet mange gamle Elever, der altid omtalte ham (og den noget senere ved Skolen ansatte Chr. Agerskov) med inderlig Hengivenhed, Agtelse for hans personlige Egenskaber og Beundring af hans klare Undervisning og humane Bedømmelse.

De tyske Lærere vare hidsige; Prygl og andre Genvordigheder hørte til Dagens Orden, og naar den ene af dem, hvad flere Gange hændte, faldt og brækkede Benet, var der „Glæde i Israel“, saa var der Fred; thi Vikaren var en fredelig, elskværdig Mand. Den franske Lærer var en

original, besynderlig Mand; man brugte Deichmanns Grammatik, og den første Lektie var alle tre Accenter og den lille Anekdote om la femme de Socrate. Drengene forstod ikke et Muk af nogen af Delene, og Læreren var noget hidsig; han havde den Vane at bide sig i den højre Pegefinger, og under franske Eder foer saa Haanden fra Munden om Ørene paa Drengene og saa tilbage i Munden igen. Disciplinen var naturligvis under slige Omstændigheder daarlig, saa daarlig, at der herskede ligefrem Anarki. Det hjalp heller ikke stort, at der som oftest, naar Drengene gjorde Løjer, og den skyldige ikke straks kunde findes, fandt almindelig Nedsabling Sted. Staaende Mundheld havde han nok af: „Har Du skrevet dine Gloser? — Javel! paa Rendestensbrædtet, min Ven!“ Og dog holdt man af ham, naar det kom til Stykket; thi ved mange Lejligheder viste han, at han virkelig holdt af Drengene.

Læreren i Engelsk kaldtes *Master*. Det var ham, der fik Knubsene paa den store Skovtur, men nok ogsaa til Gengæld gjorde ganske godt lyst i Angribernes Rækker ved Hjælp af sin gode Stok. Han var stor og stærk og havde en ualmindelig Færdighed i at knibe i Armene. I Timerne lagde han sit tærnede Lommetørklæde udbredt paa Bordet foran sig og satte Snustobaksdaasen ved Siden af. Man begyndte med the vicar of Wakefield, og den „gamle Elev“ tager nogen Forargelse over den første Sætning i første Kapitel som upassende til Børnemad: I was ever of opinion, that a honest man, who married and brought up a large family, did more service than he, who continued single and only talked of population. Ved den daglige Undervisning var Metoden ogsaa aparte. Hver Dags Pensum var ved Blyantstreger afdelt i ganske smaa Sætninger, saa der var en til hver Elev, taget fra oven af, saa Duksen begyndte. Der fortælles for Resten om samme Lærer paa et senere Tidspunkt, da en af Drengenes Foresatte en Gang gjorde ham opmærksom paa, at Eleverne

snød ham, og hver kun læste den Sætning, han skulde op i, at han da skal have sagt i Klassen: „Ja jeg ved godt, at I narre mig, Drengene! Men jeg skal narre Jer igen; thi næste Gang begynder jeg fra neden af.“ Alligevel lærte man gennemgaaende godt hos ham.

Der omtales dernæst foruden Bestyreren og hans Broder en tredje Historielærer, der havde den Vane at indprente de historiske Begivenheder med Knoerne i Drengenes Rygstykker, og en Geografilærer, der havde ondt ved at udtale de fremmede Navne rigtigt. Blandt Geografilærerne nævnes desuden den utrættelige, lille, livlige Mand med det krøllede Haar, siden almindelig bekendt som Bibliothekar (Gundorph) for sin store Tjenstvillighed og store personlige Elskværdighed. I hans Timer laa Drengene fire og fire paa Knæ paa de smaa Taburetter med Hovederne sammen over Landkortet; at følge med paa Kortet var Opgaven, medens Gundorph med aldrig standsende Veltalenhed holdt Undervisningen i Gang hele Tiden. Vê den, der prøvede paa at klare sig ved at gætte Navnene paa Landkortet! Han fik „min Sandten“ sine „Strips.“

I Naturhistorie mødtes Lærere og Elever i fælles Interesse, og de botaniske Ekskursioner vare virkelige Fester. I Skrivning, Regning og Tegning stod Undervisningen meget højt. I Skrivning undervistes der af Sekretær Lottrup, der var særdeles afholdt; han lod Smaadrene skrive Nytaarsvers til deres Bedsteforældre og skar Gaasepenne med stor Utrættelighed; til at være en god Skrive-lærer hørte der den Færdighed at kunne skære Penne. Efter Sonnes Forskrifter skrev man de bevingede Ord: „Af megen Tale kommer Fortrydelighed; men Tavshed er sikker;“ eller „Orden og Nøjagtighed er Sjælen i alle Foretagender“, hvilken sidste Sætning Drengene morede sig med at omskrive til: „Orden og Nøjagtighed er sjelden i alle Foretagender“. — En af Regnelærerne gik med Guld-ringe i Ørene, en anden var næsten Kammerat med Drengene;

Alexander Jacobi, der til daglig Brug gik under Navnet Alex, var Regnelærer i de øverste Klasser, og A. Juel, der i sin Tid havde været Elev i Skolen, var allerede begyndt at give Undervisning. Jacobi sad — som han ses paa Fotografierne — med Hænderne bag om Hovedet, halvt tillukkede Øjne og rømmede sig; men han var en udmærket Lærer og en varm Patriot; som seks og halvtredsindstyveaarig Mand eksercerede han i 1848 sammen med de frivillige paa Nørrefælled, men om han kom med i Krigen, skal jeg lade usagt. Tegneundervisningen var fortrinlig, ledet af de senere som Arkitekter bekendte Nebelong og Theophilus Hansen. I Tegnetimerne blev der aldrig øvet Drengestreger.

Skoleballer og Skoleskovture kendtes i Reglen ikke. Et Par Gange havde Drengene søgt om Tilladelse til at spille Komædie ved Fastelavnstider; men det blev hver Gang nægtet af Kommissionen. Men den 4de Marts var en Festdag i langt højere Grad, end den har været det i de senere Aar. Det var da en staaende Morskab, som Traditionen havde forplantet fra Slægt til Slægt, at, naar de mange Mennesker den Aften strømmede ud ad Porten paa Østergade, og nysgerrige Folk saa spurgte, hvad der var paa Færde, svarede Drengene ganske roligt, at en Jøde havde hængt sig i Baggaarden, hvilket havde til Følge, at Skolen kort efter stormedes af den videbegærlige Mængde, saa Porten maatte lukkes med Magt, saasnart det var lykkedes at faa Gaarden tom.

„Hvor mange oplyste, duelige, retskafne og dydige Borgere kunne ikke opdrages her? Hvad kan ikke Fædrelandet vinde?“ udbød Storm i sin Aabningstale den 3die Januar 1787, og hvad var naturligere, end at Spørgsmaalet: „Hvor mange og hvilke dygtige Borgere ere nu opdragne her? Hvad har Fædrelandet vundet?“ kunde komme frem paa Jubelfesten i 1836? Thi iblandt meget andet vil jo enhver Skole sætte Pris paa at have opdraget og uddannet gode Borgere, der have gavnet Fædrelandet og derved kastet Glans paa Skolen. Saa meget falder kun i de færreste Disciples Lod, og kunne de blot naa saa meget ved deres Skoleuddannelse, at de faa lært tilstrækkeligt til at bane sig en Vej i al Beskedenhed, maa det vel kaldes nok. Det meste af det, der har gjort enkelte Disciple til fremragende Mænd, kan Skolen kun tilskrive sig en lille, en meget lille Del af. Men den er glad, naar det gaar dens Fostersønner godt, og den er stolt, naar de blive til store Mænd. Skolen har sammen med Forældrene arbejdet paa de unges Opdragelse og Uddannelse; den glæder sig med dem, naar Børnene bære Prisen hjem.

Hvorledes var det da i det hele gaaet Eleverne i de første 50 Aar? Derpaa kunde man vel i 1836 give et langt fyldigere Svar, end vi kunne; thi Skolen ejer ikke nogen fuldstændig

Elevfortegnelse, og de spredte Optegnelser, vi ere i Besiddelse af, ere af den Natur, at der ikke kan sluttes meget af dem; de indeholde hverken fuldt Navn, Forældrenes Navn og Stilling, Børnenes Fødselsaar eller lignende, saaledes som de Protokoller, der ere førte i den senere Tid. Lister som: Volqvartz, Casse, Petersen, Møller osv. give jo meget faa Oplysninger. Endvidere maa vi erindre, at Skolen ikke var nogen lærd Skole. Disciple, der ere bestemte til at gaa Embedsvejen, eller som ofre deres Liv til boglige Sysler, skaffe sig langt lettere et Navn, der ikke saa hurtigt gaar i Glemme. Men dog kan det med Vished paastaas, at der i dette halve Aarhundrede er uddannet en ikke ganske lille Række af dygtige Mænd i Skolen; thi det kan ikke være for intet, at den har haft saa godt et Navn, som selv Abrahams, som ikke med stor Beundring saa tilbage paa Forholdene i den Tid, han havde gaaet der, dog ikke kan nægte, at den havde og havde med Rette.

Naar vi nu til Slutning skulle nævne nogle af de Elever, der i denne Periode have gaaet i Skolen, bliver Valget noget tilfældigt, og mangen En, som burde være medtaget, bliver vel glemt. Men først og fremmest skal det ikke glemmes, at *Adam Oehlenschläger* tælles blandt Skolens Disciple; thi han glemte det aldrig selv. Hvordan han kom ind i Skolen, om Storm tilfældig fandt ham i Frederiksberg Have, eller om han blev anbefalet til ham, derom ere Traditionerne forskellige; men at Drengen fandt sig lykkelig i Forholdene i Skolen, er afgjort. Selv mindes han med Velvilje de enkelte Læreres Personligheder, og han elsker Dichmann lige højt, om denne og en Gang har sagt til ham, at han ikke maatte bilde sig ind, at han kunde blive en Digter som Edvard Storm. Men meget muligt er det, at han ikke var bleven den Digter, han blev, hvis han ikke havde faaet sin Opdragelse hos Storm og af denne faaet vakt Interessen for Kæmpelivet i Oldtiden i Norden. Inspektørboligen paa Østergade var ham

et halvt Hjem, og mangan en Time har han tilbragt der, baade før han kom i Skolen, da Storm læste privat med ham, og senere, naar Storm samlede sine Disciple om sig; det var nemlig ikke ualmindeligt, at de kom til ham om Aftenen efter Skoletid eller om Søndagen. Derfor var det ogsaa Oehlenschläger en Glæde at kunne vise ham en Opmærksomhed, naar Lejlighed gaves, og den Sorg, som han følte, da han om Morgenens d. 30te September 1794 søgte sin Lærers Lig paa Frederiks Hospital, har han selv skildret saa smukt i sine Erindringer. Sine Præmier hentede han ved Aarsfesterne, og han gemte dem som Helligdomme. Da han som ung Mand vilde holde sine første Forelæsninger, ansøgte han Efterslægtselskabets Direktion om at maatte benytte Selskabets Sal. Det blev ham tilladt, medens en lignende Anmodning fra Grundtvig blev afslaaet. Da han kom i en modnere Alder, fik han atter mangan Gang Lejlighed til at komme ind i de to gamle Værelser, som Storm havde gjort saa hyggelige; thi ikke alene indmeldte han sig som Medlem i Selskabet, saa snart han kunde, men i en Aarrække virkede han som Embedsmand i det, snart som Direktør, snart som Medlem i en eller anden af Kommissionerne. Medens andre ofte, naar deres Embedsforretninger udenfor Selskabet voksede, saa sig nødsagede til at melde sig ud, blev Oehlenschläger ved til sin Død. To Gange holdt han Talen ved Aarsfesten, og hver Gang omtalte han sine Barndoms minder i bevægede Ord, og til den store Fest 1836 havde han, som omtalt, skrevet Kantaten. I Gerning viste han ogsaa sin Kærlighed til den gamle Skole ved at melde begge sine Sønner ind som Elever.

Samtidig med ham gik en anden Dreng, der vel nok havde lige saa gode Læreevner, men som ikke skulde komme saa højt paa Straa. I en af Klasserne i Skolen hænger der ved Siden af Oehlenschlägers Billede et lille Portrait i Træsnit; det forestiller *Poul Rasmussen*. Han

var Storms kære Plejesøn; Storm havde fundet ham i Farum og taget ham med sig; først fik han ham anbragt i Kost i Byen, men siden tog han ham i Huset, og Poul Rasmussen delte i Storms sidste Aar hans beskedne Ungkarlejlighed med ham. Som bekendt testamenterede Storm ham alle sine Ejendele og forlangte selv at blive begravet som en fattig Mand paa de fattiges Kirkegaard, for at der kunde være saa meget mere til Plejesønnen. Men da der mange Aar efter skulde rejses et Mindesmærke paa Storms Grav, henvendte man sig til Poul Rasmussen for at faa Digterens Portrait tegnet, og der er ingen Tvivl om, at han har haft mangan en Skizze fra gamle Dage; thi han tegnede godt. En Kunstnersjæl var han; ellers havde han ikke komponeret Melodien til „Danmark dejligst Vang og Vænge.“ Storm siger om ham: „Han besidder alle Forstandens og Hjertets Egenskaber og har gjort ualmindelig Fremgang i alle nyttige Kundskaber“. Og et andet Sted siger han: „Poul Rasmussen er det bedste, jeg har.“ Hans Liv skulde glide stille hen; det ulykkelige Saar af Bomben 1807 standsede ham paa en hæderlig begyndt Embedsbane, og han trak sig tilbage til Privatlivet med en lille Pension.

Af Skolens allerældste Elever kan foruden disse to vel nærmest *Knud Henriksen* nævnes. Ikke fordi han blev til meget; men han ofrede sig, som der stod i de gamle Love, til det „suureste“ Arbejde, at blive Skoleholder for Ungdommen af de lavere Stænder. Som saadan gjorde han megen Nytte, og det var just de Principper, han havde set bragte til Udførelse i Efterslægstens Skole, som han med saa stort Udbytte anvendte baade i Fyn og paa Lolland. Han omtalte altid den gamle Skole med saa stor Begejstring og saa dybt følt Taknemlighed, at vi ikke bør udelade ham her.

Mindre sur blev den pædagogiske Virksomhed for „gamle“ *Abrahams* og for hans Ven og Klassekammerat *Bona-*

parte Borgen. — Abrahams mindedes i Grunden med større Fornøjelse den Tid, da han var Lærer ved Skolen, end den Gang han under de uheldige Forhold gik der som Elev. Ganske ung blev han Lærer i Fransk, udfoldede en den Gang ukendt Dygtighed og forstod ved sin livlige og elskværdige Optræden at knytte baade Kolleger og Disciple til sig. Det var Skade, at han en Tid maatte opgive Timerne paa Grund af sin Udenlandsrejse; men han kom tilbage og arbejdede ufortrødent, til han blev kaldet til en anden Virksomhed. Hans Navn har en god Klang i Skolens Annaler: hans Søn var Lærer i Efterslægtsselskabets Skole i over 25 Aar, og kun en legemlig Svaghed tvang ham til for tidlig at høre op. — Borgen blev Rektor i Metropolitanskolen og døde 1884 i den høje Alder af 86 Aar.

Samtidig med Abrahams og Borgen gik *Balthasar Münter* i Skolen. Han var Søn af Biskop Dr. Friederich Münter, der var Medlem af Kommissionen. Han blev Præst ved Holmens Menighed, og mangen nu levende vil huske hans Skikkelse paa Prædikestolen i Holmens Kirke; men der er ogsaa mange, der fra deres Skoletid ville mindes ham, naar han som Medlem af Undervisningskommissionen sagde formanende Ord til de Disciple, der vare komne paa det sorte Brædt, og der er vel ogsaa dem, der huske hans Alvorstale, da Drengene vare kaldte sammen i Anledning af den i Holmens Kanal forulykkede Protokol.

Lidt ældre end disse var *Peder Hjort*, hvis Fader var i Bestyrelsen og holdt Tale ved Aarsfesten 1804; han gik tidlig ud, da Faderen blev flyttet til Ribe. Paa samme Tid var den senere saa berømte Skuespiller *Johan Adolf Gottlob Stage* Discipel i Skolen; han og hans yngre Broder Carl vidste at fortælle mangen god Historie fra deres Skoletid.

En anden berømt Skuespiller gjorde sine første Løjer i den gamle Gaard paa Østergade. *Ludvig Phister* glemte

ikke, at han var en af Drengene fra Efterslægten, da en langt yngre Generation i Aaret 1886 stiftede det saakaldte Efterslægtsamfund, en Forening, der har det Formaal, ved aarlige Bidrag fra Medlemmerne at støtte den Pensionskasse, som Lærerne kort i Forvejen havde stiftet. Phister var en af de første, der indmeldte sig, og han har holdt trolig ud. Jeg erindrer, at han en Dag personlig indfandt sig paa Skolens Kontor, for at Samfundets Bud ikke skulde gaa forgæves med Regningen; og der sad den gamle Mand og opfriskede mange glade Minder fra sin Barndom.

Det var i det hele ikke ganske faa bekendte Mænd, der meldte sig beredvillige, da Klokken ringede til Fest paa Hundredaarsdagen. Iblandt dem var *Peter Frederik Steinmann*, hvis Fader havde været et nidkært Medlem af Direktionen. 74 Aar gammel havde han indtegnat sig til det store Festmaaltid paa Hôtel d'Angleterre. Han boede den Gang paa sit Gods Tybjerggaard i Sydsjælland; men om Aftenen den 3die Marts rejste der sig en forrygende Snestorm, der gjorde ham det umuligt at komme afsted. Men han meldte sig ind i Samfundet og bevarede sin Kærlighed til Skolen lige til sin Død. Paa sin 80-aarige Fødselsdag modtog han som Gave fra Venner og Kammerater et Album med Akvareller; paa det første Blad var Skolebygningen malet.

Hans Klassekammerat var *Georg Johan Bernhard Carstensen*, Stifter af Tivoli, Kasino og Alhambra.

En bekendt Sag er det, at Skolen kunde rose sig af den fortrinlige Undervisning, der hele Tidsrummet igennem blev givet i Tegning, og den levende Interesse, Eleverne viste for dette Fag, en Interesse, der har holdt sig til vore Tider. Vel skal det indrømmes, at man i en Skole ikke kan lære Drengene at blive Kunstnere, men gennemblader man en dansk Kunstnerleksikon eller nogle Aargange af Katalogerne fra Udstillingen paa Charlottenborg, forbavses

man ved at træffe en hel Række meget ansete Malere, der have faaet den første Tegneundervisning i Efterslægtsselskabets Skole. Fra den Periode, vi her behandle, kan nævnes *Carl Christian Constantin Hansen*, den store og altid beskedne Kunstner; agtet og elsket af enhver, der kom i Berøring med ham, døde han som en gammel Mand, der saa forunderlig havde bevaret sit Barnesind. Hans samtidige var *Ernst Christian Frederik Petzholdt*, der kun naaede en Alder af 33 Aar, men som havde lagt saadanne Evner for Dagen, at man var berettiget til at vente noget stort af ham. Til Minde om ham skænkede hans Fader, Grosserer Petzholdt, Skolen et Legat, der bærer Sønnens Navn, og for hvilket der er oprettet to Fripladser. — *Vilhelm Petersen*, den bekendte Illustrator af Andersens Eventyr, har gaaet her i Skolen og blev udmeldt 1834, da han blev Søkadet; han var Friedenreichs Yndling, og selv satte han stor Pris paa denne sin Lærer og Velynder. Men det største Navn som Maler fik dog vel nok *Johan Thomas Lundbye*, hvis glimrende Kunstnerbane blev afsluttet ved det ulykkelige Vaadeskud d. 26de April 1848.

Ogsaa en anden berømt Elevs Blod har den sønderjyske Jord drukket. *Werner Hans Frederik Abrahamson Læsøe* hørte til det første Hold Gratister paa det Moltkeske Legat.

Mange flere kunde her nævnes, men mange maa forbigaaes, dog bør endnu omtales afdøde Etatsraad *C. A. Broberg*, der selv som Elev i Skolen tog sine Præmier og senere i mange Aar var i Bestyrelsen; han døde 1886. Af endnu levende fra Fabricius Tid har Grosserer *E. le Maire* været Direktør i Selskabet i en Aarrække. Til de ældste Disciple, som endnu leve, høre endvidere Biskop *Peter Conrad Rothe* og Hs. Excellence Justitiarius *P. C. N. Buch*.

Til Slutning ville vi endnu spørge: Kende vi nogle af de Smaadrenge, som vare med ved Festen i Boldhusgade? Hvad ere de blevne til, og hvor mange lever der endnu! — Vi kende ikke mange af dem, dog er der altid nogle, der have skaffet sig et Navn; iblandt andre flere af dem, der fik Præmie eller Ros. Det siges vel i Almindelighed, at Dukserne i Klasserne sjeldent blive til noget synderligt i Livet; men det Postulat kommer rigtignok mest fra de Folk, som aldrig selv have indtaget denne Hædersplads; i al Fald holder Theorien ikke Stik ved denne Lejlighed; thi i 6te Klasse var der f. Eks. en lille Dreng, som hed *Gustav Vilhelm Blom*; han fik Oehlen-schlägers Aladdin. Hans haabefulde Liv blev sluttet med Heltedøden ved hans Faders Vens, Oberst Læssøes, Side i Passet mellem Isted-Sø og Langsø d. 25. Juli 1850; men iblandt andre Minder om ham gemmer hans Broderdatter endnu hans første Præmiebog. — Der var i det hele ikke saa faa af Skolens daværende Elever, der skulde skaffe sig Navn som Militære. *Niels Frederik Ravn* fik „Danske Romanzer, et hundrede og ti, samlede og udgivne af Christian Winther“. Han fik Sæde i Kongens Raad ligesom hans Klassekammerat *Christian Albrecht Frederik Thomsen*, der samme Dag fik Ros. — Ligeledes i 5te Klasse var *Christian Frederik Good*, der med udmærket Dygtighed deltog i begge de slesvigske Krige og døde som Oberst i Ingeniørkorpset den 28de April 1880. Hans Hustru gemmer endnu Grimms Eventyr, der d. 4de Marts 1836 blev overrakt ham som Præmie.

Iblandt de Drenge, som vare til Stede ved Halvhundred-aarsfesten, var ogsaa *Harald Christian Hertel*. „Et Ørevidne har berettet mig“, sagde General Thomsen, da han 50 Aar efter holdt sin Tale i Concertpalaiet, „at den preussiske Prins Friederich Carl for en halv Snes Aar siden ved en Troppe-samling i Hannover, hvor en Mængde tyske og fremmede Officerer vare samlede om ham, ud-

talte, at han i de 7 Aar fra 1864 til 1871 havde kæmpet ligeoverfor Danske, Østerrigere og Franskmænd, og at han altid havde kæmpet til Sejr med Undtagelse af en eneste Gang, og det var, da det danske Artilleri fra Skanserne ved Mysunde tvang ham til at befale sine Troppers Tilbagegang. Det var den gamle Elev af Efterslægten, Harald Hertel, den Gang Kaptain, der var den tapre Chef og Fører for det Artilleri, som var det eneste, der nogen- sinde havde tvunget den preussiske Hærfører til at lade blæse Retraite.“

Om en anden af de ved Festen til Stede værende Elever skriver Friedenreich et Par Aar senere i en endnu opbevaret Censur: „Han er lidt tung af Nemme, men i Besiddelse af en Flid og Energi, der søger sin Lige.“ Mulig har han taget Fejl i Bemærkningen om Nemmet, men hvad Energien angaar, har han haft Ret. Denne Elev skaffede sig et Navn, som Samtiden beundrede, og de kommende Slægter ville velsigne. Det var *Enrico Mylius Dalgas*.

Og saa tilsidst endnu kun En. Det var en beskeden Dreng, der ikke fik sit Navn indskrevet i Fædrelandets Historie; naar den nuværende Slægt er død, vil neppe nogen vide, hvem han var. Om ham staar der i Skolens Program for 1893: „*Knud Haste Leisner* (død d. 28de Marts 1893) var en af Efterslægten's trofaste Sønner. Selv har han faaet sin Barndoms Uddannelse i Skolen, og i 42 Aar har han virket som Lærer ved den. Han levede et stille, fordringsfrit Liv, men ofrede Skolen og dens Disciple hele sin Kærlighed og Interesse. Faa vare som han bevandrede i Skolens Historie, og det var hans Stolthed at kunne tælle sig selv blandt dens Disciple. Hans Beskedenhed forbød ham at regne sig blandt de bedste og dygtigste af dem; blandt disse have alle andre sat ham. Han var en kundskabsrig Mand og en nobel, elskværdig Personlighed“. —